

ปรากฏการณ์เจนนตรีพิเคชั่น กรณีศึกษาผลกระทบของเจนนตรีพิเคชั่นต่อเมืองเก่าสงขลา

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง แผน ข ระดับปริญญามหาบัณฑิต

ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2565

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

ปรากฏการณ์เจเนตรีฟิเคชั่น กรณีศึกษาผลกระทบของเจเนตรีฟิเคชั่นต่อเมืองเก่าสงขลา

โดย
นางสาวธนาภา อนุพัฒน์

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง แผน ข ระดับปริญญามหาบัณฑิต

ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2565

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

GENTRIFICATION PHENOMENON IN THE TOWN : IMPACTS OF GENTRIFICATION
ON SONGKLA'S OLD TOWN

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Master of Architecture (Urban Design)
Department of URBAN DESIGN AND PLANNING
Graduate School, Silpakorn University
Academic Year 2022
Copyright of Silpakorn University

หัวข้อ	ปรากฏการณ์เจเนตรีพีเคชั่น กรณีศึกษาผลกระทบของเจเนตรีพีเคชั่นต่อเมืองเก่าสงขลา
โดย	นางสาวธนาภา อนุพัฒน์
สาขาวิชา	การออกแบบชุมชนเมือง แผน ข ระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	อาจารย์ ดร. พีรียา บุญชัยพฤกษ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

.....	คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย (ผู้รักษาการแทน)
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาธิต นิรติศัย)	
พิจารณาเห็นชอบโดย	
.....	ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สิงหนาท แสงสีหนาท)	
.....	อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(อาจารย์ ดร. พีรียา บุญชัยพฤกษ์)	
.....	ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เพชรรัตดา เพ็ชรภักดี)	

61051207 : การออกแบบชุมชนเมือง แผน ข ระดับปริญญาโทบัณฑิต

คำสำคัญ : ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงเมืองเก่า, เจน트리ฟิเคชัน, ชนชั้นกลาง, ธุรกิจรูปแบบใหม่

นางสาว ธนาภา อนุพัฒน์: ปริญญาการณเจนตรีฟิเคชัน กรณีศึกษาผลกระทบของเจนตรีฟิเคชันต่อเมืองเก่าสงขลา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : อาจารย์ ดร. พีรียา บุญชัยพฤกษ์

เมืองเก่าเป็นเมืองที่มีศักยภาพที่นับว่าเป็นทุนทางสินทรัพย์ที่เป็นทั้งเอกลักษณ์ ของย่านชุมชน และการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชันในเมืองเก่า วิเคราะห์ถึงผลกระทบที่เกิดจากปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชันในย่านเมืองเก่าสงขลา ที่ทำให้เมืองเก่าเกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วภายในระยะเวลา 10 ปี ด้วยอิทธิพลของปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชัน ที่เข้าไปมีบทบาทต่อย่านเมืองเก่า ซึ่งเป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์กายภาพภายในย่าน การพัฒนารูปแบบของเศรษฐกิจโดยการแทนที่ด้วยคุณลักษณะที่แตกต่างไปจากกลุ่มชุมชนเดิม ผู้วิจัยใช้พื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลา ที่มีการทับซ้อนของกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม จากความเป็นพื้นที่เมืองเก่าของจังหวัดสงขลา มาเป็นพื้นที่กรณีศึกษา และวิเคราะห์ว่าคุณลักษณะของรูปแบบอาคารภายในย่านเมืองเก่าและผู้ถือครองอาคารในย่านเมืองเก่า ที่พบว่ามี การอนุรักษ์อาคารเกิดขึ้น และจึงตรวจสอบผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อด้านเศรษฐกิจและสังคม ที่มีต่อชุมชนในด้านวิถีการดำเนินชีวิต ความเป็นตัวตน ที่เกิดจากคุณลักษณะเหล่านั้น

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มชนชั้นกลางที่เข้าไปถือครองอาคารภายในย่านเมืองเก่าสงขลา เป็นกลุ่มที่มีคุณลักษณะคล้ายคลึงกับ “ปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชัน” ได้แก่ เป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีอายุน้อย มีระดับการศึกษาสูง โสดหรือใช้ชีวิตคู่แต่ยังไม่มีบุตร เป็นคนภายนอกหรือกลุ่มคนที่มีความเกี่ยวข้องกับภายในเมืองเก่า และมีรายได้สูงกว่าผู้ถือครองกลุ่มอื่นที่เหลือ แต่พบว่าการเข้ามาถือครองเป็นเพียงการเข้ามาหาผลประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ไม่ได้เข้ามาเพื่ออยู่อาศัย โดยการประกอบธุรกิจรูปแบบด้านการบริการ ที่มุ่งเน้นไปสู่การท่องเที่ยวภายในย่านเมืองเก่า ไม่มีความใกล้ชิดหรือผูกพันกับชุมชนรูปแบบการใช้ชีวิตไม่สอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิตของย่านชุมชนเดิม และเกิดผลกระทบกับวิถีการใช้ชีวิตของย่านชุมชนเดิมในบางกลุ่มของชุมชนที่ประกอบธุรกิจขนาดเล็ก

แนวทางการลดผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงย่านชุมชน ที่มีบทบาทของ “เจนตรีฟิเคชัน” เข้ามาเกี่ยวข้องนั้น ต้องพิจารณาถึงคุณลักษณะของแต่ละกลุ่มภายในย่านชุมชน ตามลักษณะวิถีชีวิตของกลุ่มคน เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมถึงวัตถุประสงค์ของการถือครองในแต่ละกลุ่มในย่านชุมชนนั้น และพิจารณาถึงผลกระทบทั้งในด้านบวกและด้านลบ ที่แต่ละกลุ่มนั้นมีต่อ

ชุมชน ทั้งในการเปลี่ยนแปลงกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม เพื่อเรียนรู้และแนวทางในการลดผลกระทบที่เกิดขึ้นในย่านเมืองเก่า ด้วยการอนุรักษ์ทางกายภาพภายในย่านควบคู่กันไป โดยทุกกลุ่มคนที่เกี่ยวข้อง

61051207 : Major (Urban Design)

Keyword : FACTORS INFLUENCING THE TRANSFORMATION OF THE OLD TOWN,
GENTRIFICATION, MIDDLE CLASS, NEW BUSINESS MODEL, OLD BUSINESS MODEL

MISS TANAPA ANUPAT : GENTRIFICATION PHENOMENON IN THE TOWN :
IMPACTS OF GENTRIFICATION ON SONGKLA'S OLD TOWN THESIS ADVISOR :
PHEEREYA BOONCHAIYAPRUEK

The old town is a city with potential that is considered an asset capital. It has a unique identity and the origin of a long history. The purposes of this research were to study gentrification phenomenon in the old town. Analyze the impact caused by gentrification phenomenon in the old town of Songkhla. Find the elements that made the old town rapidly change in 10 years with the influence of gentrification phenomenon which came to play a role in the old town and promote physical preservation in the old town, developing a model of economy by replacing it with features that are different from the original community. The researcher used the area in the old town of Songkhla with overlapping physical, economic and society. From being the old town area of Songkhla province to be a case study area and analyze the features of building styles in the old town and the building holder in the old town. Found that the building was preserved and examine the impact on economy and society towards the community in terms of lifestyle, individuality that arises from those features.

The results showed that the middle class who came into holding a building in the old town of Songkhla was a group similar to "Gentrification" include the new gentrification, the young people who have a high level of education, single or married but have no children. The outsider or related group in the old town and earning higher than other holding group. Found that holding was only come for commercial gain not come for living by doing business in service tourism in the old town. There's no closeness or attached to the community. The lifestyle is not consistent with the way of life of the former community and it impacts the way of life of the former community in some group of small business community

Approaches to reduce the impact of community change with the role of gentrification involved must consider feature of each group in the community according to the way of life, economy, society and cultures. Including the purpose of holding in each group in the community and consider both positive and negative impact that each group has on the community both in physical economy and society. In order to learn how to learn how to reduce the impact that occur in the old town along with conservation physical in the community by all of group involver.

กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าอิสระฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีจากความช่วยเหลือและความกรุณาอย่างยิ่งจากอาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ ดร. พิริยา บุญชัยพฤกษ์ ที่ให้คำปรึกษา คำแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้วิจัย ทำให้การค้นคว้าอิสระฉบับนี้ มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และเอาใจใส่ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นอย่างสูง ไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ขอกราบขอบพระคุณคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร อาจารย์ประจำภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมืองทุกท่าน ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ด้านการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง รวมถึงเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่อำนวยความสะดวกตลอดการศึกษา

ขอกราบขอบพระคุณพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลา ที่ให้ผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษา และขอบคุณผู้ใช้งานในพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลา สำหรับความช่วยเหลือ ให้ข้อคิดเห็นและคำแนะนำ ตลอดระยะเวลาการสำรวจภาคสนาม ส่งผลให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินการวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดี

ขอกราบขอบคุณบิดามารดาและครอบครัว ที่สนับสนุนเป็นกำลังในการศึกษาที่ดีเสมอมา รวมถึงพี่ๆ เพื่อนๆ ผู้ร่วมศึกษาในสาขาวิชาออกแบบชุมชนเมือง ที่คอยให้ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา และแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านต่างๆ

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การศึกษาวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่ที่เป็นหนึ่งในกระบวนการที่จะทำให้เมืองเก่าสงขลาพัฒนาควบคู่ไปกับการเปลี่ยนแปลงทุกรูปแบบที่เข้ามามีอิทธิพลต่อความเปลี่ยนแปลงในอนาคต และให้ผู้สนใจนำไปต่อยอดได้

นางสาว ธนาภา อนุพัฒน์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ณ
บทที่ 1.....	13
บทนำ.....	13
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย.....	13
1.2 คำถามการวิจัย.....	14
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	14
1.4 สมมุติฐานการวิจัย.....	14
1.5 ขอบเขตการศึกษา.....	15
1.6 วิธีการศึกษา.....	15
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	16
1.8 ข้อตกลงเบื้องต้นของการวิจัย.....	16
1.9 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	16
บทที่ 2.....	17
2.1 ปრაกฏการณ์เจนตริฟิเคชั่น.....	18
2.1.1 นิยามของปრაกฏการณ์เจนตริฟิเคชั่น.....	18
2.1.2 วิวัฒนาการของคำว่า เจนตริฟิเคชั่น.....	20
2.1.3 กระบวนการเจนตริฟิเคชั่นกับผลกระทบด้านบวกและด้านลบ.....	22
2.1.4 การเปลี่ยนแปลงในเมืองผ่านมุมมองของปრაกฏการณ์ Gentrification.....	24

2.2 แนวทางการฟื้นฟูเมือง.....	26
2.2.1 ความหมายของการฟื้นฟู.....	27
2.2.2 ประเภทการปรับปรุงฟื้นฟู.....	27
2.3 นโยบายภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูเมือง.....	33
2.3.1 กฎหมายเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า.....	33
2.3.2 ระเบียบ กฎหมาย และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าใน ประเทศไทย.....	34
2.3.3 การบังคับใช้กฎหมายอื่นในการอนุรักษ์พัฒนา และบริหารจัดการเมืองเก่า.....	35
2.3.4 ความเคลื่อนไหวและทิศทางภาครัฐในปัจจุบันต่อย่านเมืองเก่าสงขลา.....	36
2.3.5 ข้อเสนอแนะต่อแนวทางการพัฒนาตามนโยบายของภาครัฐและเอกชน.....	38
2.4 สรุปการทบทวนวรรณกรรมโดยการวิพากษ์จากโครงสร้างทั้งหมดของเจนตรีฟิเคชั่น.....	40
บทที่ 3.....	44
3.1 ระเบียบวิจัย.....	44
3.2 การกำหนดรูปแบบการวิจัย.....	45
3.3 แหล่งที่มาของข้อมูล วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือการวิจัย.....	46
3.3.1 การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น.....	46
3.3.2 การลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล.....	46
3.4 วิธีการประเมินและปัจจัยในการวิเคราะห์.....	55
3.4.1 เกณฑ์การประเมินและตัวชี้วัด.....	55
3.5 การเลือกบริบทพื้นที่ศึกษา.....	64
บทที่ 4.....	65
4.1 ประวัติความเป็นมา.....	65
4.2 ที่ตั้งและอาณาเขต.....	66
4.3 ลักษณะทางกายภาพ.....	67

4.3.1	ที่ตั้งและอาณาเขตของเมืองเก่าสงขลา	67
4.3.2	สภาพแวดล้อมทางกายภาพของเมืองเก่าสงขลา.....	68
4.3.3	ระบบโครงข่ายการสัญจร.....	68
4.4	ลักษณะทางเศรษฐกิจ.....	70
4.5	ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม.....	70
4.5.1	มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้.....	71
4.5.2	มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้.....	74
4.6	การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่.....	75
4.6.1	การเปลี่ยนแปลงตามช่วงเวลา	75
4.6.1	การเปลี่ยนแปลงตามกลุ่มคนทางสังคม.....	86
บทที่ 5	89
5.1	ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชั่นในพื้นที่เมืองเก่า.....	89
5.1.1	เจนตรีฟิเคชั่นกับความเฉพาะด้านกายภาพในย่านเมืองเก่าสงขลา.....	89
5.1.2	เจนตรีฟิเคชั่นกับความเฉพาะด้านเศรษฐกิจในย่านเมืองเก่าสงขลา.....	93
5.1.3	เจนตรีฟิเคชั่นกับความเฉพาะด้านสังคมในย่านเมืองเก่าสงขลา.....	101
5.1.4	เจนตรีฟิเคชั่นกับความเฉพาะด้านวัฒนธรรมในย่านเมืองเก่าสงขลา	103
5.2	ผลการวิเคราะห์จากแนวคิดทฤษฎี Sense of Place	104
5.2.1	ผลการวิเคราะห์พื้นที่ศึกษาจากแนวคิด Sense of Place ในภาพรวม	104
5.2.2	ผลการวิเคราะห์พื้นที่ศึกษาจากแนวคิด Sense of Place ด้านสังคมในย่านเมืองเก่าสงขลา	105
บทที่ 6	113
6.1	สรุปผลการศึกษา.....	113
6.1.1	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในเมืองเก่าสงขลา	113
6.1.2	สรุปปัจจัยด้านบวกและด้านลบของปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชั่น ที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของเมืองเก่าสงขลา.....	114

6.2	อภิปรายผล.....	115
6.2.1	องค์ประกอบของเจตริฟิเคชั่นที่สอดคล้องกับย่านเมืองเก่าสงขลา.....	115
6.2.2	วิเคราะห์สรุปอิทธิพลของปรากฏการณ์เจตริฟิเคชั่นต่อย่านเมืองเก่าสงขลา.....	116
6.2.3	อภิปรายผลแนวทางในการลดผลกระทบที่เกิดจากปรากฏการณ์เจตริฟิเคชั่นต่อย่านเมืองเก่าสงขลา.....	116
6.3	ข้อเสนอแนะ.....	117
6.3.1	ข้อเสนอแนะการพัฒนาพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลา.....	117
6.3.2	ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป.....	117
6.4	ข้อจำกัดในการศึกษาวิจัย.....	118
	ภาคผนวก.....	119
	รายการอ้างอิง.....	130
	ประวัติผู้เขียน.....	133

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

ย่านเมืองเก่าในปัจจุบันมักถูกยึดโยงไปกับการอนุรักษ์ แต่ด้วยความเป็นย่านเมืองเก่ามักมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งถือได้ว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าที่มีอยู่ควบคู่ไปกับย่านเก่าแก่ ไม่ว่าจะเป็นคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมที่แสดงถึงความเป็นตัวตนของย่านนั้นๆ อาคารบ้านเรือนที่มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่บ่งบอกถึงวิถีชีวิตจนกลายเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของย่านเมืองเก่า และด้วยต้นทุนของย่านเมืองเก่าที่เต็มไปด้วยศักยภาพ จึงเป็นสาเหตุให้เมืองเก่าในหลายๆ เมือง ถูกพัฒนาให้กลายเป็นเมืองที่รองรับแก่ “การท่องเที่ยว” อย่างเต็มรูปแบบ ทั้งด้านเศรษฐกิจที่มาพร้อมกับการปรับปรุงอาคารบ้านเรือนให้มีความน่าสนใจ เพื่อให้ได้รับผลตอบแทนทางธุรกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่า หลายครั้งในย่านเมืองเก่าหลายๆ เมือง มักถูกพูดถึงเศรษฐกิจการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเหล่านี้ ว่าเป็นการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิต แต่ในความเป็นจริงแล้วผลที่ได้รับจากการพัฒนาเศรษฐกิจนี้ เป็นการสูญเสียวิถีชีวิตหรือความเป็นตัวตนของย่านเก่าแก่ไป และความเสื่อมโทรมของทรัพยากร รวมไปถึงวัฒนธรรมค่อยๆ สูญหายไปเรื่อยๆ แต่การอนุรักษ์ก็ยังเป็นสิ่งเดียวที่จะดึงดูดย่านเมืองเก่าได้ดีจนเห็นได้ชัด ตั้งแต่ทัศนียภาพที่ถูกปรับปรุงให้ดูมีชีวิตชีวาขึ้น การซ่อมแซมอาคารบ้านเรือนและตึกแถว เพื่อปรับให้เหมาะสมกับการใช้สอยในด้านธุรกิจในเมือง ตัวอย่างเช่นร้านอาหารที่มีความทันสมัยน่าดึงดูดใจ บ้านเรือนที่ถูกปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเป็น เกสต์เฮาส์ โฮสเทล การเปลี่ยนแปลงไปสู่โอกาสทางธุรกิจเหล่านี้มักตกไปสู่กลุ่มคนนอกพื้นที่ชุมชนที่มีจุดมุ่งหมายด้านผลตอบแทนในด้านธุรกิจแต่เพียงอย่างเดียว จึงอาจส่งผลต่อวิถีชีวิตความเป็นย่านเมืองเก่าที่ถูกทำลายไป มุมมองต่อคนภายในชุมชนและคนภายนอกที่มีต่อความเป็นชุมชนที่เปลี่ยนไป รวมทั้งคุณลักษณะทางกายภาพแบบเดิมๆ ล้วนถูกปรับเปลี่ยนไปทั้งสิ้น สุดท้ายแล้วจะส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นชุมชนเก่าที่สูญสิ้นไป และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในย่านเมืองเก่านี้อาจจะสอดคล้องกับปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “Gentrification” ในด้านเศรษฐกิจที่มีผลทำให้กายภาพของเมืองเปลี่ยนไป และวิถีชีวิตทางสังคมในย่านเมืองเก่าค่อยๆ เปลี่ยนแปลงกันไปในที่สุด

“Gentrification” เป็นคำศัพท์ที่ได้รับการนิยามความหมายว่า เป็นการเข้ามาอยู่ใหม่ของกลุ่มคนชนชั้นกลางในพื้นที่เมืองเก่า โดยการเข้ามาพัฒนาย่านให้เกิดความมีชีวิตชีวา และในการศึกษาครั้งนี้จะขอเรียกทับศัพท์ว่า “เจนตริฟิเคชัน” เนื่องจากคำศัพท์คำนี้ยังไม่ได้มีการให้นิยามความหมายที่บัญญัติไว้เป็นภาษาไทย แต่จากการศึกษาต่างๆ ที่มีการทำการวิจัยไว้โดยทั่วไป อย่างเช่นการศึกษาในบริบทของไทย โดย ดร.จตุรงค์ โภครัตน์ศิริ ได้ศึกษาปรากฏการณ์เจนตริฟิเคชันในพื้นที่ย่านบางลำพู และในการศึกษาของชาติตะวันตก โดย Glass ได้ศึกษาและพูดถึงการเคลื่อนไหวของชนชั้นกลางในเขตเมือง ทำให้มูลค่าทรัพย์สินสูงขึ้น และเป็นผลให้ครอบครัวเดิมที่อยู่ในพื้นที่หรือกลุ่มชนชั้นแรงงาน ต้องย้ายออกไปจากย่าน การศึกษาต่างๆ มักมีผลออกมาในรูปแบบที่ใกล้เคียงกันว่า พื้นที่ที่พบว่าเกิดเจนตริฟิเคชัน ในส่วนใหญ่มักจะเป็นพื้นที่ย่านชุมชนเก่าแก่ในเขตเมือง ซึ่งในจังหวัดสงขลาที่เกิดปรากฏการณ์เช่นนี้เกิดขึ้น โดยในส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในบริเวณ “ย่าน

เมืองเก่าสงขลา” ซึ่งจัดว่าเป็นพื้นที่ที่มีความเก่าแก่มากที่สุดในจังหวัดสงขลาที่กำลังประสบกับสถานการณ์ที่มีผู้คนกลุ่มใหม่ๆ เข้ามาถือครองพื้นที่ พร้อมกับความเปลี่ยนแปลงไปของรูปแบบอาคารและกิจกรรมด้านธุรกิจภายในย่านเมืองเก่า ที่แทรกตัวอยู่ทั่วทั้งย่านชุมชนเก่า ซึ่งความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ยังหมายรวมถึง ชนชั้นที่มีส่วนในการเข้าถือครองที่ดินภายในย่านเมืองเก่า เพื่อผลประโยชน์ที่จะได้มาในหลายๆ ด้าน แต่ล้วนมีความมุ่งหวังถึงกลุ่มชนชั้นในระดับชนชั้นกลางขึ้นไป ซึ่งสงขลาในปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ที่น่าสนใจ อาจสอดคล้องไปกับการเปลี่ยนแปลงที่เรียกว่า เจน트리ฟิเคชัน เพราะเกิดการเข้ามาถือครองที่ดินแทนที่คนกลุ่มเดิมในพื้นที่ย่านเมืองเก่า โดยจะเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบเดิมจนหมดสิ้น ซึ่งในกรณีของพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลาจะสามารถอ้างอิงถึงหน่วยงานของภาครัฐ และกลุ่มภาคีต่างๆ ของเอกชนที่สนับสนุนและผลักดันฟื้นฟูกายภาพและเศรษฐกิจเมืองเก่าสงขลา ซึ่งเป็นผลทำให้วัฒนธรรมระดับชนชั้นชาวบ้าน และวิถีชีวิตของชุมชนเก่าในย่านถูกลดทอนบทบาทลง จึงเป็นที่น่าสนใจว่าการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบนี้ หากศึกษาแล้วจะนำไปสู่หนทางการลดผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ กายภาพ และสังคมในพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลาอย่างมีประโยชน์สูงสุด

1.2 คำถามการวิจัย

1. การเปลี่ยนแปลงของเมืองเก่าสงขลา สอดคล้องกับปรากฏการณ์เจน트리ฟิเคชันหรือไม่
2. หากบทบาทของเจน트리ฟิเคชันเกิดผลกระทบต่อเมืองเก่าสงขลา สามารถหาแนวทางการจัดการเพื่อลดผลกระทบ ที่เกิดจากบทบาทของเจน트리ฟิเคชันมีแนวทางใดบ้าง

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของเจนตรีฟิเคชันกับการอนุรักษ์เมืองเก่าสงขลาที่มีต่อการดำรงวิถีชีวิตของความเป็นย่านชุมชน และความสัมพันธ์ที่มีต่อกายภาพของเมืองเก่าสงขลา รวมทั้งด้านเศรษฐกิจในพื้นที่เมืองเก่า
2. เพื่อนำเอาผลกระทบที่เกิดขึ้นในด้านต่างๆ ในพื้นที่เมืองเก่าสงขลา จากบทบาทของเจนตรีฟิเคชัน มาพัฒนาเป็นแนวทางการจัดการที่ดีตามบทบาทที่แตกต่างกันออกไป

1.4 สมมุติฐานการวิจัย

กลุ่มคนใหม่ที่เข้ามาทำธุรกิจภายในย่านเมืองเก่าสงขลา เป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนการอนุรักษ์ทางด้านกายภาพภายในย่านเมืองเก่าสงขลา และการเข้ามาของคนกลุ่มใหม่นี้ยังเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยกระตุ้นระบบเศรษฐกิจภายในย่านเมืองเก่าให้ดีขึ้น รวมไปถึงยังส่งผลต่อรูปแบบอาคาร วัฒนธรรมทางสังคมของย่านเมืองเก่าสงขลาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามไป

1.5 ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษาย่านเมืองเก่าสงขลา ซึ่งเป็นพื้นที่ใจกลางของเมืองสงขลา ทำหน้าที่หลักเป็นเมืองท่าการขนส่งสินค้าทางเรือซึ่งเป็นเศรษฐกิจของพื้นที่ และมีความต่อเนื่องของพื้นที่ด้านกายภาพ และการใช้โครงข่ายสัญจรกำหนดกรอบอาณาเขตบริเวณที่ศึกษา

ภาพที่ 1 แสดงขอบเขตการศึกษาพื้นที่เมืองเก่าสงขลา

ที่มา : ดัดแปลงจาก google, 2562

1.6 วิธีการศึกษา

1.6.1 สํารวจข้อมูลและการลงภาคสนามเบื้องต้นเพื่อระบุประเด็นปัญหาในงานวิจัย

1.6.2 ทบทวนวรรณกรรมทั้งทฤษฎีและแนวความคิดที่สัมพันธ์กับบทบาทของเจนตรีฟิเคชั่นที่ส่งผลกระทบต่อย่านเมืองเก่าสงขลาในด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม

1.6.3 ค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลความเป็นมาในด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม โดยรวบรวมข้อมูลจากวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับการสำรวจข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์บุคคลที่อยู่ในพื้นที่เพื่อรวบรวมข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

1.6.4 สังเกตการณ์และสัมภาษณ์บุคคลที่อยู่ในพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลา หรือบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวมรดกวัฒนธรรมของเมืองเก่าสงขลา เพื่อนำมาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมของย่านเมืองเก่าสงขลา

1.6.5 สรุปผลการศึกษา และเสนอแนะแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุมชนย่านเมืองเก่าสงขลา

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้สามารถวิเคราะห์ถึงมุมมองของคนภายในย่านชุมชน ที่แสดงออกต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นของปรากฏการณ์เจนตริฟิเคชั่นภายในย่านเมืองเก่าสงขลา ที่จะสามารถจัดการและปรับเปลี่ยนวิธีการที่เป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ชุมชนอย่างสูงสุด พร้อมทั้งพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรทางวัฒนธรรม เพื่อผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในการพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน กับประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับคนในชุมชนที่จะได้รับประโยชน์สูงสุดทั้งคนภายในและภายนอกชุมชนเอง

2. ได้ทราบถึงบทบาทของเจนตริฟิเคชั่น ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ของย่านเมืองเก่าสงขลา เพื่อจะสามารถนำไปใช้ในกรณีศึกษาเรื่องเจนตริฟิเคชั่น ในมุมมองด้านต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กับบริบทของชุมชนเมืองในประเทศไทย

3. ทราบผลกระทบที่เกิดขึ้นจริงจากบทบาทของเจนตริฟิเคชั่น ด้านการเป็นทางเลือกที่ดีต่อการอนุรักษ์ชุมชนในทางกายภาพและเศรษฐกิจ เพื่อที่จะตอบปัญหาที่เกิดขึ้นทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นผลลัพธ์ที่แท้จริงต่อการอนุรักษ์เมืองเก่าว่าจะสามารถทำให้เกิดความตระหนักต่อการอนุรักษ์วิถีชีวิตแบบเดิมได้มากขึ้น และสอดคล้องไปกับเป้าหมายการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนเก่าที่แท้จริง

1.8 ข้อตกลงเบื้องต้นของการวิจัย

จากการวิเคราะห์ออกมาเป็นกรอบแนวคิด จะพบว่ามีกล่าวถึงการเชื่อมโยงเจนตริฟิเคชั่นเข้าไปเกี่ยวข้องกับเมืองไว้หลายด้าน สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะเน้นในส่วนบทบาทของเจนตริฟิเคชั่นที่เชื่อมโยงกับการอนุรักษ์เมืองเก่าสงขลา โดยส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้าน กายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของเมืองเก่าสงขลา โดยเน้นการมีบทบาทของการเชื่อมโยงการอนุรักษ์ที่จะสามารถครอบคลุมทุกด้านที่กล่าวมา

1.9 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

เนื่องจาก Gentrification เป็นคำที่ยังไม่มีความแพร่หลายในวรรณกรรมของไทย และในส่วนของวรรณกรรมที่ได้ศึกษาและทบทวน ก็ไม่ได้แปลคำศัพท์นี้เป็นภาษาไทยไว้ เพียงแต่ใช้คำจำกัดความไว้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของความหมายที่อยู่ในคำๆ นี้ อีกทั้งยังไม่พบว่ามีคำบัญญัติศัพท์ไว้เป็นภาษาไทย จึงขอใช้คำไทยสำหรับ Gentrification โดยการทับศัพท์ว่า “เจนตริฟิเคชั่น” สำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

เมืองเก่าสงขลาเป็นย่านชุมชนเก่าที่มีวัฒนธรรมแบบผสมผสาน ทำให้ย่านชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีต โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพ สังคมและวัฒนธรรม จากการพัฒนาและส่งเสริมย่านเมืองเก่าให้เป็นย่านเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพของย่านเมืองเก่าสงขลานั้นส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมของคนในชุมชน ในการศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่โดยกลุ่มคนชนชั้นกลาง หรือที่เรียกว่า "เจนทริฟิเคชัน" ซึ่งเนื้อหาส่วนนี้เป็นการทบทวนแนวความคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยมีประเด็นเกี่ยวข้องที่ต้องศึกษาออกเป็น 3 ส่วน คือ

2.1 ปრაกฏการณ์ เจนทริฟิเคชัน

2.1.1 นิยามของปรากฏการณ์ เจนทริฟิเคชัน

2.1.2 วิวัฒนาการของคำว่า เจนทริฟิเคชัน

2.1.3 กระบวนการ เจนทริฟิเคชัน กับผลกระทบด้านบวกและด้านลบต่อสังคม เศรษฐกิจ และกายภาพ

2.1.4 การเปลี่ยนแปลงของเมืองผ่านมุมมองของปรากฏการณ์ เจนทริฟิเคชัน

2.2 แนวทางการฟื้นฟูเมือง

2.2.1 ความหมายของการฟื้นฟูเมือง

2.2.2 ประเภทการปรับปรุงฟื้นฟู

2.2.3 แนวคิดการอนุรักษ์เมืองและย่านประวัติศาสตร์

2.3 นโยบายภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูเมืองเก่าและเมืองสงขลา

2.3.1 กฎหมายเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า

2.3.2 ระเบียบ กฎหมาย และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าในประเทศไทย

2.3.3 การบังคับใช้กฎหมายอื่นในการอนุรักษ์พัฒนา และบริหารจัดการเมืองเก่า

2.3.4 ความเคลื่อนไหวและทิศทางภาครัฐในปัจจุบันต่อย่านเมืองเก่าสงขลา

2.3.5 ข้อเสนอแนะต่อแนวทางพัฒนาตามนโยบายของภาครัฐและเอกชน

เจนทริฟิเคชัน คือ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นพร้อมกับการฟื้นฟูเมือง ที่ควบคู่ไปกับแผนงานและนโยบายที่มีให้เห็นอยู่เสมอ นักผังเมืองและนักวิชาการต่างๆ ได้กล่าวว่า เจนทริฟิเคชัน เป็นกระบวนการการเปลี่ยนแปลงลักษณะพื้นที่ โดยผ่านการไหลเข้าของผู้อยู่อาศัยชนชั้นกลางและธุรกิจที่ร่ำรวย เป็นกระบวนการที่ชุมชนยากจนถูกเปลี่ยนแปลงไปโดยชนชั้นกลาง รวมไปถึงการปรับปรุงหรือแทนที่อาคารเก่า การเพิ่มขึ้นของ เจนทริฟิเคชันในย่านชุมชน มีผลทำให้มูลค่าที่ดิน และค่าเช่าสูงขึ้น ผู้อยู่อาศัยที่มีฐานะยากจนกว่า ร้านค้าท้องถิ่นได้มีการย้ายถิ่นฐานออกไป และกระบวนการนี้เป็น

ปรากฏการณ์ที่สามารถถูกอธิบายได้ด้วยลักษณะที่แตกต่างกันทางด้านรัฐศาสตร์ สังคมศาสตร์ ผนวก
รวมกับเศรษฐศาสตร์ ที่ผูกโยงเกี่ยวกับเรื่องการใช้พื้นที่ทางด้านกายภาพของเมืองเข้ากับเรื่อง
วัฒนธรรม ชนชั้น และทุน ที่อธิบายในเรื่องวิถีความเปลี่ยนแปลง ของธุรกิจย่านชุมชน และการ
ท่องเที่ยว ผ่านประเด็นการอนุรักษ์ชุมชน การฟื้นฟูเมืองในบริบททางเศรษฐกิจแบบต่างๆ (Glass,
1960) ไปจนถึงนโยบายการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนที่สามารถสรุปปรากฏการณ์ได้อีกแบบหนึ่งว่า มี
เหตุมาจากบุคคลเป็นตัวกำหนด หรือมีเหตุมาจากทุนเป็นตัวกำหนด ที่ทำให้เกิดกลุ่มคนใหม่เข้ามาถือ
ครองพื้นที่ชุมชน ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานของโลกตะวันตก
แทบทั้งสิ้น ทำให้กรณีขอบริบทไทย ต้องพิจารณาตั้งแต่การเข้าสู่ความเป็นเมืองของไทยที่กว่าจะเป็น
พื้นที่ชุมชนในปัจจุบัน ที่ถูกทับซ้อนไปด้วยมิติทางด้านทุน ชนชั้น และวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งด้วย
ศักยภาพของพื้นที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของย่านชุมชน เพื่อตอบสนองต่อนโยบายการอนุรักษ์
และพัฒนาเมือง

2.1 ปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชัน

การเข้าถือครองพื้นที่ในเขตชุมชนเมือง หรือการเปลี่ยนมือของที่ดินได้สร้างความ
เปลี่ยนแปลงทางกายภาพให้กับย่านพักอาศัย โดยมีการย้ายถิ่นฐานของคนกลุ่มเดิมที่เคยอาศัยอยู่ใน
พื้นที่ ด้วยทุนหรือมิติทางชนชั้นเป็นตัวกำหนด รวมถึงการพัฒนาเชิงนโยบายที่เกิดขึ้นกับพื้นที่ย่านพัก
อาศัย ซึ่งในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นในหลายพื้นที่ของหลายเมือง และมีปริมาณ
เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ อาจรวมไปถึงสังคมชนบทที่กำลังพัฒนาด้วย สิ่งที่เกิดขึ้นถือเป็นปรากฏการณ์ความ
เปลี่ยนแปลงในสังคมยุคใหม่ ที่เรียกว่าปรากฏการณ์ “เจนตรีฟิเคชัน” หรือปรากฏการณ์ที่พื้นที่ชุมชน
ถูกปรับเปลี่ยนแทนที่ด้วยรูปแบบของการจัดการพื้นที่ใหม่ โดยเฉพาะพื้นที่เมืองที่กำลังมีการเติบโต
ทางด้านเศรษฐกิจ จะเกิดปรากฏการณ์นี้บ่อยครั้งและส่งผลกระทบต่อรูปแบบวิถีชีวิตของคนในชุมชน
บางกลุ่มที่มีสถานะภาพด้อยกว่า พื้นที่ในหลายพื้นที่ถูกปรับเปลี่ยนด้วยโครงการฟื้นฟูในภาพกว้าง
เหตุผลของการพัฒนาอาจเชื่อมโยงกับบริบททางเศรษฐกิจในด้านต่างๆ การเข้ามาของปรากฏการณ์นี้
มีผลทั้งการปรับปรุงให้ดีขึ้น ไปจนถึงการรื้อถอนทำลาย เพื่อการสร้างสภาพพื้นที่ให้เป็นเขตชุมชน
และสภาพแวดล้อมของการอยู่อาศัยแบบใหม่

2.1.1 นิยามของปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชัน

เจนตรีฟิเคชัน เป็นปรากฏการณ์ที่ไม่สามารถแยกออกจากนโยบายการฟื้นฟูเมือง และ
แผนงานที่ต้องปฏิบัติควบคู่กันไป จึงมีนักวิชาการหลายท่านรวมถึงนักผังเมือง ได้ให้นิยามความหมาย
ของ เจนตรีฟิเคชัน ไว้ว่า เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงลักษณะของพื้นที่ ด้วยการเข้าครอบครอง
พื้นที่โดยกลุ่มคนชนชั้นกลาง หรือธุรกิจที่ร่ำรวย และใน Cambridge Dictionary of American
English (Alsyad, 1988) ได้ให้นิยามของเจนตรีฟิเคชัน ไว้ว่าเป็นกระบวนการที่ชุมชนยากจนใน
เมืองได้ถูกเปลี่ยนแปลงไปโดยกลุ่มชนชั้นกลาง ในปัจจุบันบางครั้งอาจจะถูกใช้ไปในทางที่ไม่เห็นด้วย
แต่เมื่อเริ่มต้นนั้นได้ถูกพิจารณาว่าเป็นผลดี

ในช่วง ค.ศ. 1960 Glass ได้กล่าวว่า การเคลื่อนไหวของชนชั้นกลางในเขตเมือง ทำให้
มูลค่าทรัพย์สินสูงขึ้น และเป็นผลให้ครอบครัวเดิมที่อยู่ในพื้นที่หรือกลุ่มชนชั้นแรงงาน ต้องย้าย
ออกไปจากย่าน (Oxford American Dictionary, 1980) กระบวนการฟื้นฟูพื้นที่โดยกลุ่มคนชนชั้น

กลางนี้ อาจทำให้คนชนชั้นแรงงานต้องย้ายออกจากย่าน แต่ในขณะเดียวกัน Glass ก็กล่าวว่า กระบวนการนี้ทำให้เศรษฐกิจของพื้นที่มีสถานะที่ดีขึ้น ดึงดูดคนให้เข้ามาในย่านด้วยการพัฒนาและปรับปรุงแบบอาคาร รวมทั้งกายภาพของย่านให้สวยงาม เป็นการเพิ่มมูลค่าของพื้นที่ให้เกิดความน่าลงทุนในการประกอบธุรกิจใหม่ๆ (Choquill, 1994)

นักวิชาการด้านผังเมืองของไทย ดร.จตุรงค์ โภครัตน์ศิริ (Pokharatsiri, 2002) ได้ทำการสำรวจ ความหมายสำหรับการศึกษาปรากฏการณ์เจนตริฟิเคชัน จตุรงค์ได้ข้อสรุปที่มีความหมายใกล้เคียงกันตามพจนานุกรม คือ ปรากฏการณ์เจนตริฟิเคชัน เป็นกระบวนการที่ชุมชนยากจนในเมือง ได้ถูกเปลี่ยนแปลงสถานะ โดยกลุ่มชนชั้นกลาง หรือการแทนที่อาคารเก่า และจตุรงค์พูดต่อไปว่าในปัจจุบันคำๆ นี้ในบางครั้งถูกใช้ไปในทางที่ไม่เห็นด้วย แต่ก็ได้ถูกพิจารณาว่าเป็นผลดี หรือการเพิ่มขึ้นของเจนตริฟิเคชันในชุมชน มีผลทำให้มูลค่าของที่ดินและค่าเช่าสูงขึ้น ในที่สุดผู้อยู่อาศัยที่มีฐานะยากจนก็ต้องย้ายถิ่นฐานออกไปจากย่านชุมชน

“ย่านที่พักอาศัยของชนชั้นแรงงานในลอนดอน ได้ถูกเข้าไปครอบครองโดยชนชั้นกลาง และในที่สุดที่อยู่อาศัยเหล่านั้น ได้ถูกปรับเปลี่ยนเป็นที่อยู่อาศัยที่หรูหรา ราคาแพง เมื่อเกิดกระบวนการเจนตริฟิเคชัน ขึ้นในย่านชุมชน กระบวนการนี้จะดำเนินไปอย่างรวดเร็ว จนกระทั่งผู้อยู่อาศัยชนชั้นแรงงานแต่เดิมทั้งหมด ถูกแทนที่ และคุณลักษณะทางสังคมทั้งหมดของย่านนั้นถูกทำให้เปลี่ยนไป”

ดังนั้น เจนตริฟิเคชัน จึงหมายถึงรวมถึง ปรากฏการณ์ที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ดั้งเดิมของย่านชุมชนเก่าเสื่อมโทรม อาคารเก่าถูกทิ้งให้ร้าง หรือไม่มีกิจกรรมเกิดขึ้นภายในอาคาร เป็นสาเหตุให้ธุรกิจต่างๆ ในย่านชุมชนย้ายออก แต่ย่านที่พักอาศัยบางแห่งยังคงรักษาวัฒนธรรมทางสังคม และความรู้สึกของชุมชนที่ยังคงมีชีวิตชีวา ซึ่งในเวลาต่อมียุคกลุ่มบุคคลจากภายนอก เข้ามาครอบครองด้วยการซื้อบ้านหรืออาคาร รวมถึงการปรับปรุงให้ดีขึ้นเพื่อการอยู่อาศัยและยกระดับพื้นที่เป็นพื้นที่เชิงเศรษฐกิจในระดับชนชั้นกลาง ก่อนที่จะดึงดูดใจกลุ่มคนอื่นๆ จากต่างถิ่น ที่มีสถานะภาพทางการเงินโยกย้ายตามเข้ามา และช่วยทำให้มูลค่าของพื้นที่ขยับสูงขึ้นพร้อมๆ กับกลุ่มผู้อยู่อาศัยเดิมที่มีรายได้น้อยกว่าต้องย้ายออกไป หรือไม่ก็อยู่เป็นชนชั้นแรงงานของพื้นที่ ปรากฏการณ์เจนตริฟิเคชัน จึงเป็นการแสดงถึงความไม่เท่าเทียมกันของกลุ่มชุมชน ซึ่งปรากฏการณ์นี้ เป็นปรากฏการณ์ที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ และมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในเมืองต่างๆ ทั่วโลก (Rapoport, 2000)

ในขณะเดียวกัน Andrew Lichtenstein ได้ให้ความหมายของปรากฏการณ์ Gentrification ว่าเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงลักษณะการใช้พื้นที่ โดยการเข้ามาควบคุมของผู้มีรายได้สูง และปรากฏการณ์นี้ยังเป็นตัวช่วยในเรื่องเศรษฐกิจของพื้นที่ แต่จะส่งผลกระทบต่อทางด้านลบกับประชากร การให้นิยามในอีกหลาย พจนานุกรมก็เป็นไปในทางเดียวกัน และยิ่งเน้นให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์นี้กับแนวทางอนุรักษ์ชุมชนเมือง

2.1.2 วิวัฒนาการของคำว่า เจนตรีฟิเคชัน

2.1.2.1 การเปลี่ยนแปลงด้านที่อยู่อาศัยในเมือง

เจนตรีฟิเคชัน ถูกใช้ครั้งแรกในหนังสือ London Aspects of Change ปี 1964 โดย Ruth Glass อธิบายย่านในลอนดอนว่าเป็นย่านของชนชั้นแรงงาน ถูกรุกรานพื้นที่โดยชนชั้นกลางหรือกลุ่มคนรวย และอาคารต่างๆ ได้ถูกปรับปรุงให้สวยขึ้น แพงขึ้น โดยมีการเช่าใหม่ เปลี่ยนแปลงกลุ่มผู้เช่าเป็นกลุ่มชนชั้นกลาง และ Ruth Glass ยังกล่าวอีกว่าปรากฏการณ์นี้เรียกว่า Gentrification เมื่อปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้นแล้วย่านที่เคยเป็นย่านของชนชั้นแรงงาน ถูกเปลี่ยนแปลงไปหมดกลายเป็นย่านของคนกลุ่มใหม่ ดังนั้น การตั้งข้อสังเกต คือ เกิดจากย่านที่เคยเสื่อมโทรม และถูกปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโดยคนกลุ่มใหม่ หรือคนชนชั้นกลาง

ใน ค.ศ. 1960 Ruth Glass พูดถึงเรื่องการอยู่อาศัยที่ถูกฟื้นฟู ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และเริ่มตั้งข้อสังเกตว่า Gentrification คือ การย้ายกลับมาอยู่ของคนในเมือง เนื่องจากในยุคก่อนหน้านั้น ตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 1 และ ครั้งที่ 2 คนย้ายออกไปอยู่ชานเมืองจนหมด เพราะพื้นที่ในเมืองแออัด เกิดปัญหามลพิษ รวมไปถึงที่ดินมีมูลค่าสูง เป็นเหตุให้คนส่วนใหญ่ย้ายไปอยู่นอกเมือง ทำให้ในเมืองเกิดความเจียบเหงา และต่อมาได้มีกลุ่มคนกลุ่มหนึ่ง ย้ายกลับมาอยู่ในเมืองเพราะต้องการให้พื้นที่อยู่อาศัยในเมืองเกิดความมีชีวิตชีวา แต่ก็มีปัจจัยต่างๆ หลายอย่างที่เป็นอุปสรรคต่อการย้ายเข้ามาอยู่ในเมือง ทั้งเรื่องเงินทุน คนที่มีความรู้มากแต่ขาดเงินทุน จึงเลือกที่จะอยู่อาศัยในย่านที่ไม่ดีมากนัก แต่สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้เป็นย่านที่อยู่กลางเมือง เริ่มมีการย้ายเข้ามาในย่านเหล่านี้ เริ่มทำให้สภาพแวดล้อมในย่านดีขึ้น และนอกจากกลุ่มชนชั้นกลางที่ทำให้ย่านดีขึ้น ยังมีกลุ่มนักเรียน กลุ่มอาร์ติส ที่ทำให้ย่านเกิดการเปลี่ยนแปลงอีกด้วย ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นไม่ใช่เพียงการเปลี่ยนแปลงทางด้านกลุ่มคน แต่ยังพูดถึงเรื่องการเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพการ ใช้ชีวิต รูปแบบอาคารที่เป็นตัวชี้ให้เห็นว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบเจนตรีฟิเคชัน

Smith (1979) ได้ให้ความเห็นว่า กลุ่มนักเรียน ศิลปิน และกลุ่มคนที่มีการศึกษามีฐานะ เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเจนตรีฟิเคชัน ในย่านที่ทำให้เกิดการตั้งถิ่นฐาน และการย้ายเข้ามาประกอบธุรกิจภายในย่าน เขายังพูดถึงไปอีกว่า การฟื้นฟูนี้ เป็นการฟื้นฟูพื้นที่ที่เสื่อมโทรม โดยการปรับปรุง การบูรณะอาคารต่างๆ ในย่านโดยชนชั้นกลางและชนชั้นสูง ที่ย้ายเข้ามาทำให้ราคาอสังหาริมทรัพย์สูงขึ้น (D. A. Smith, Nemeth, R. J. , 1986)

ดังนั้น เจนตรีฟิเคชัน คือ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเมือง องค์ประกอบของเมือง ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตความชื่นชอบของคนชนชั้นกลาง ทำให้ย่านที่เคยเป็นย่านของชนชั้นแรงงาน ย่านที่ทรุดโทรม กลายเป็นย่านที่มีราคาสูงขึ้น จากคนกลุ่มใหม่ที่เข้าไปอยู่ มักเกี่ยวข้องกับทั้งทางเศรษฐกิจ เกี่ยวข้องกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น และทำให้ย่านเปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งเกี่ยวข้องกับการเลือกใช้ชีวิต

2.1.2.2 การบริโภคและการแสดงถึงความเป็นตัวตน

หนังสือของ Bourdieu ชาวฝรั่งเศส เขียนหนังสือชื่อ Distinction เขากล่าวไว้ว่า คนเรามีการแสดงออกเพื่อให้ตัวเองมีตัวตนบางอย่าง การมีตัวตนของคนเรามักเกิดขึ้นจากการสร้างสมดุลระหว่างทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางสังคม ซึ่งแสดงออกมาทางรสนิยมและวิถีชีวิต อาทิเช่น ฐานะทางการเงิน ระดับการศึกษา สถานะทางสังคมบางอย่าง

1. เรื่องของอาหาร เขายกตัวอย่างว่า คนที่มีการศึกษาเยอะแต่จน จะเลือกกินอาหารประเภทที่ไม่แพงมาก และ Molly Watson ได้เขียนกราฟแสดงลักษณะการเลือกกินอาหาร ที่ระบุถึงตัวตนของแต่ละคนไว้ เขากล่าวว่า บุคคลที่ทั้งรวยทั้งมีการศึกษาสูง จะเลือกกินอาหารที่ราคาแพง และเป็นอาหารที่มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ส่วนบุคคลที่จนและมีการศึกษาน้อยจะเลือกกินอาหารที่ราคาถูก สามารถหาซื้อได้ทั่วไปตามท้องตลาด เพราะฉะนั้นฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของคนที่มีฐานะดีกว่า เมื่อย้ายเข้ามาอยู่พื้นที่ ก็จะนำความรู้และทักษะต่างๆ มาพัฒนาย่านที่อยู่ และสร้างความเป็นตัวตนให้กับย่านทำให้ย่านนั้นเปลี่ยนแปลงไป

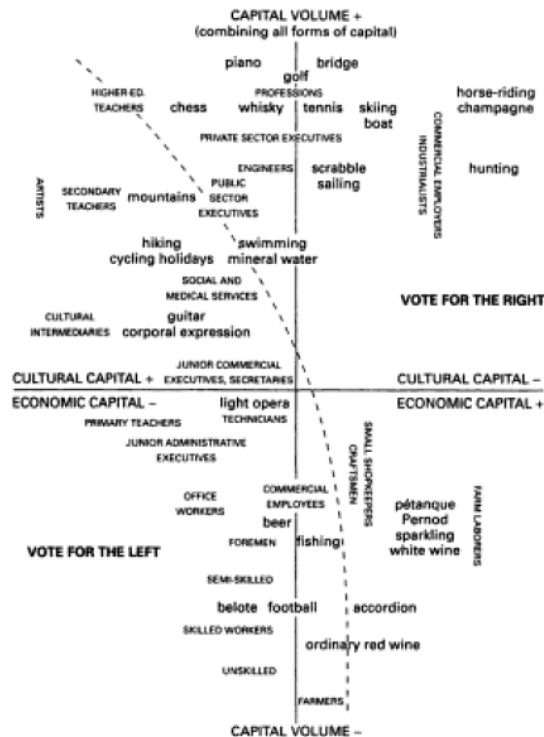
2. เรื่องกิจกรรม Bourdieu เขาอธิบายว่าในเรื่องของการเลือกทำกิจกรรมที่แสดงความเป็นตัวตนของแต่ละบุคคล ก็ไม่พ้นที่จะเอาเรื่องสถานะภาพทางการเงินมาเป็นตัวตัดสิน เขาได้ยกตัวอย่างว่า สำหรับบุคคลที่มีฐานะ เขาจะเลือกกิจกรรม เช่น เรียนเปียนโน เลือกที่จะเล่นเทนนิส โดยที่คนฐานะยากจนต้องเลือกแค่การเตะฟุตบอล

3. เรื่องการแต่งตัว Bourdieu เขากล่าวในเรื่องของการแต่งตัวที่แสดงออกถึงความ เป็นตัวตนว่า การแต่งตัวที่แสดงออกมา หมายถึงความเป็นตัวตน อาจจะทำให้เห็นว่าบุคคลนั้นมีวิธีการเลือกใช้ชีวิตร้านอาหารที่เลือก ก็จะตรงกับรสนิยมการแต่งตัวด้วย ซึ่งจะหมายถึงร้านที่มีความเป็นศิลปินที่อยู่ในย่านที่เรียกว่า เจนตรีพิเคชั่น จะมีเอกลักษณ์ และในปัจจุบันบุคคลเหล่านี้ สามารถพัฒนาย่านดังกล่าวให้กลายเป็นย่านสร้างสรรค์ ที่มีทั้งอาชีพ ฐานะ การศึกษา กลุ่มคนพวกนี้จะทำให้ ย่านเกิดการเปลี่ยนแปลง

ภาพที่ 2 แสดงรูปแบบการเลือกกินอาหารในแต่ละสถานะ

ผู้วิจัย : google, วันที่เข้าถึง 12 กันยายน 2563

ภาพที่ 3 แสดงรูปแบบการเลือกทำกิจกรรมในแต่ละสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม

ผู้วิจัย : google, วันที่เข้าถึง 12 กันยายน 2563

2.2.1.3 Stage of Gentrification

จากวิวัฒนาการที่เกิดความเปลี่ยนแปลงย่าน จนกลายมาเป็นย่านที่เรียกว่า เกิดปรากฏการณ์เจเนตริฟิเคชัน ผ่านขั้นตอนต่างๆ ที่มีนักวิชาการหลายๆ ท่านให้เขียนไว้ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ในปัจจุบัน เจเนตริฟิเคชัน นั้นมีกระบวนการเกิดด้วยกัน 3 รูปแบบ ได้แก่ Pioneers ซึ่งเกิดจากคนกลุ่มแรกๆ ที่เข้าไปอยู่ เริ่มเปลี่ยนย่านให้ดีขึ้น ย่านเริ่มมีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง แต่ยังสามารถอยู่ร่วมกับคนกลุ่มเก่าได้ รูปแบบที่สอง เรียกว่า Middle class คนชนชั้นกลางเริ่มเข้าไปอยู่มากขึ้น ย่านมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ราคาเช่ายังไม่แพงมากนัก และยังสามารถอยู่ร่วมกับคนกลุ่มเดิมในพื้นที่ได้ รูปแบบที่หนึ่งและสองนี้ ถือว่าเป็นสมดุลงของเจเนตริฟิเคชัน ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ผสมผสาน มีความสร้างสรรค์ ทำให้อ่านเกิดการพัฒนา และสุดท้าย Super Gentrification กลายเป็นย่านของชนชั้นอภิสิทธิ์ ซึ่งเป็นย่านที่มีราคาเช่าแพงเป็นเหตุให้คนดั้งเดิมในพื้นที่อยู่ไม่ได้ ต้องย้ายถิ่นฐานออกไป เป็นย่านของนักท่องเที่ยว เป็นย่านที่กลายเป็นย่านเฉพาะ ในรูปแบบสุดท้าย อาจกล่าวได้ว่า เป็นข้อเสียของปรากฏการณ์ Gentrification

2.1.3 กระบวนการเจเนตริฟิเคชันกับผลกระทบต่อด้านบวกและด้านลบ

Smith (1996) ได้พูดถึงด้านบวกของเจเนตริฟิเคชันว่า กระบวนการนี้สามารถทำให้เมืองมีเสน่ห์ น่าดึงดูด ไม่ว่าจะเป็ด้านภูมิทัศน์เมืองที่ปรับปรุงใหม่ ทำให้เมืองดูมีระเบียบ ดูสะอาดตา เมื่อชนชั้นกลางในย่านเพิ่มมากขึ้น เป็นผลดีในเรื่องของเศรษฐกิจ ค่าอสังหาริมทรัพย์เพิ่มสูงขึ้น วิถีชีวิตใหม่ๆ ช่วยสร้างสีสันให้กับเมือง ความสวยงามของย่านที่ถูกสร้างขึ้นอย่างลงตัว และ Smith ก็ยังกล่าวว่สิ่งดีๆ เหล่านี้ กลับทำให้สังคมแบ่งออกเป็นสองส่วน เพราะ การปรับใหม่ของพื้นที่ในย่านของ

คนกลุ่มใหม่ ส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนกลุ่มเดิมในย่าน หรือใน Cambridge International Dictionary of English (2000) ได้ให้นิยามของเจนตรีฟิเคชันไว้ว่า การเพิ่มขึ้นของเจนตรีฟิเคชันในชุมชน มีผลทำให้มูลค่าที่ดิน และค่าเช่าสูงขึ้น และผู้อยู่อาศัยชนชั้นแรงงานต้องย้ายออกจากชุมชน

ผลกระทบของกระบวนการนี้ได้ถูกวัดถึงผลลัพธ์ในเชิงบวกและเชิงลบ โดยใช้เครื่องมือวิเคราะห์จาก เจนตรีฟิเคชันในฐานะเครื่องมือนโยบายสาธารณะ ที่ถูกรวมเอาเจนตรีฟิเคชันเข้ากับนโยบายสาธารณะ โดยกล่าวถึงปัญหาการตัดสินใจเชิงบวกและเชิงลบในแต่ละด้านของชุมชนเมือง ที่สัมพันธ์กับผลกระทบต่อบทบาทของเจนตรีฟิเคชันภายในชุมชนเมือง ได้แก่ เจนตรีฟิเคชันกับผลกระทบด้านกายภาพของชุมชน เจนตรีฟิเคชันกับผลกระทบด้านเศรษฐกิจของชุมชน และเจนตรีฟิเคชันกับผลกระทบด้านสังคมวัฒนธรรมของชุมชน (N. Smith, 1986)

1. เจนตรีฟิเคชันกับผลกระทบด้านกายภาพของชุมชน

เจนตรีฟิเคชันถูกรวมเข้ากับนโยบายสาธารณะ ซึ่งเป็นเครื่องมือในการกำหนดกระบวนการเพื่อปรับโครงสร้างภูมิทัศน์ในเมืองให้ดีขึ้น ภายใต้การควบคุมที่เป็นมิตรในการฟื้นฟู ทำให้เมืองเกิดความมีชีวิตชีวา พื้นที่เกิดเสถียรภาพมากขึ้น แต่ก็ส่งผลในเชิงลบของด้านสังคมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มคนดั้งเดิมในชุมชน ซึ่งจะเกิดความขัดแย้งและความไม่พอใจของคนกลุ่มเดิมในชุมชน และรวมไปถึงปัจจัยที่ส่งผลดีในเรื่องของอัตราการว่างของพื้นที่ แต่จะมีผลกระทบต่อการขาดที่พักอาศัยในชุมชน

2. เจนตรีฟิเคชันกับผลกระทบด้านเศรษฐกิจของชุมชน

เจนตรีฟิเคชันที่ส่งผลกับเศรษฐกิจของพื้นที่ จากประสบการณ์ของหลายๆ เมืองที่เกิดปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชัน ผลที่ออกมามักเป็นผลกระทบในเชิงบวก เนื่องจากกลุ่มคนชนชั้นกลาง ซึ่งถือว่ามีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูพื้นที่ ก็มักจะพยายามสนับสนุนให้พื้นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เพิ่มมูลค่าทางทรัพย์สินด้วยการปรับปรุงอาคารร้านค้า ให้ดูดีและมีความทันสมัย ซึ่งเป็นตัวช่วยสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของชุมชน แต่ในทางกลับกันสิ่งต่างๆ เหล่านี้ ก็ยังมีผลสัมพันธ์กับด้านสังคมในเชิงลบ ทั้งการสูญเสียที่พักอาศัย และรายได้ส่วนใหญ่ก็มักจะมีผลกับบุคคลแค่บางกลุ่มเท่านั้น ส่งผลให้กลุ่มคนเดิมในพื้นที่ไม่ได้รับประโยชน์ เป็นเหตุให้เกิดการย้ายถิ่นฐานออกไปในที่สุด

3. เจนตรีฟิเคชันกับผลกระทบด้านสังคมวัฒนธรรมของชุมชน

ความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นผลเชิงบวกที่เกิดจากเจนตรีฟิเคชัน ทำให้การใช้ชีวิตในชุมชนสัมพันธ์กับความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม เช่นเดียวกับชาติพันธุ์ และสภาพแวดล้อมของความหลากหลาย แสดงให้เห็นถึงความได้เปรียบของการใช้ชีวิต การส่งเสริมชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การลดการแผ่ขยายของชานเมือง แต่แลกมาซึ่งอัตราค่าเช่าที่เพิ่มสูงขึ้น เป็นสาเหตุให้เกิดการรื้อถอนอาคารบ้านเรือน เพื่อรองรับต้นทุนบริการชุมชนที่เพิ่มสูงขึ้น ทำให้เกิดแรงกดดันที่คนยากจนโดยรอบจะต้องรื้อถอนสิ่งปลูกสร้าง และย้ายถิ่นฐานออกไป สุดท้ายชุมชนก็จะสูญเสียกลุ่มคนดั้งเดิมในพื้นที่ไปหมด

2.1.4 การเปลี่ยนแปลงในเมืองผ่านมุมมองของปรากฏการณ์ Gentrification

2.1.4.1 การรื้อถอนบ้านและชุมชนในปรากฏการณ์ Gentrification

แม้ว่าปรากฏการณ์ Gentrification จะเพิ่งเกิดในสังคมยุคใหม่ แต่การศึกษาเรื่องนี้มีมากกว่า 40 ปีแล้วในสังคมตะวันตก ปรากฏการณ์เจนตริฟิเคชันเป็นการรับรู้สถานะความเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่ผ่านรูปแบบของความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคมที่เกิดขึ้นกับเมืองใหญ่ๆ หลายเมืองในยุโรปและสหรัฐอเมริกา (McGee, 1971) ผู้ร่วมเขียนหนังสือเรื่อง Gentrification อธิบายความเป็นมาของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ในเขตเมืองใหญ่ทั่วโลกว่าเป็นการเร่งความเร็วของการพัฒนาเขตที่พักอาศัย ด้วยนโยบายของการ “ฟื้นฟู” ผู้เขียนได้อธิบายต้นกำเนิดวิวัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์ Gentrification โดยอ้างการศึกษาของ Ruth Glass นักสังคมวิทยา ในการเข้าถึง ปรากฏการณ์ Gentrification ในยุคแรก และได้อธิบายสถานะของชุมชนที่เข้าสู่สถานะเสื่อมโทรมก่อนการเข้าสู่การฟื้นฟู ที่เป็นกระบวนการของปรากฏการณ์ Gentrification จากกรณีศึกษาเกี่ยวกับขั้นตอนของการเกิดปรากฏการณ์ Gentrification ในยุคแรกๆ ของช่วงปี ค.ศ. 1970 - 1980 ผู้เขียนเสนอว่าปรากฏการณ์ Gentrification ในแต่ละช่วงมีความต่างกัน ซึ่งเชื่อมโยงกับโลกาภิวัตน์ บทบาทของภาครัฐ ชนชั้นบางกลุ่มที่ต้องการเสรีภาพหรือพื้นที่พิเศษ เช่น กลุ่มผู้หญิงที่ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน กลุ่มรักร่วมเพศ หรือแม้แต่แนวคิดเสรีนิยมใหม่ โดยปรากฏการณ์นี้มีความเปลี่ยนแปลงไปในหลายรูปแบบ และมีรูปแบบใหม่ๆ ของ Gentrification ที่ก่อให้เกิดทั้งผลดีและผลเสีย เช่น ปรากฏการณ์ Gentrification ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชนบทจากสาเหตุของคนในเมืองใหญ่ย้ายเข้าไปอยู่อาศัยในพื้นที่ เพื่อแสวงหาชีวิตที่สงบ แสวงหาวิถีธรรมชาติ และชีวิตในแบบชนบท สิ่งที่เกิดขึ้นนี้ทำให้ส่งผลต่อราคาที่ดินที่เพิ่มสูงขึ้น มีรูปแบบของบ้านและอาคารใหม่ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์เดิมของท้องถิ่น หรือสร้างให้เกิดภูมิทัศน์ใหม่ของพื้นที่

2.1.4.2 การเปลี่ยนแปลงย่านพักอาศัยในปรากฏการณ์ Gentrification

Devies and Herbert ได้หมายถึงการศึกษาในยุคเริ่มต้นเกี่ยวกับเรื่องการเปลี่ยนแปลงของย่านพักอาศัย ว่ามีแนวคิดที่ยึดมั่นอยู่กับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในเชิงพื้นที่ โดยมีความเชื่อหลักอยู่ที่วิถีทางในการที่ชุมชนสามารถเปลี่ยนสถานภาพ และคุณลักษณะไปได้เมื่อกาลเวลาผ่านไปเช่นเดียวกันกับ Hoyt ในทฤษฎีเชิงเส้นในปี 1939 ซึ่งถูกพัฒนาให้สัมพันธ์กับการเติบโตของชุมชนและโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับความเคลื่อนไหว ของพื้นที่ย่านพักอาศัยของผู้มีสถานภาพในระดับสูง แนวทางเหล่านี้ได้ชี้แนะว่า ย่านชุมชนนั้นไม่ได้อยู่นิ่ง ถึงแม้จะเสี่ยงต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจนำไปสู่การถูกแทนที่ด้วยคุณลักษณะอื่นๆ ที่แตกต่างออกไปจากที่เป็นอยู่ก็ตามนี้เป็นสาระสำคัญของทั้งสองทฤษฎีที่ถูกใช้กันอย่างกว้างขวาง เนื่องจากการเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสถานภาพของชุมชนนั้น มีผลต่อตลาดธุรกิจการค้าอสังหาริมทรัพย์ประเภทที่อยู่อาศัย โดยใช้พื้นฐานข้อมูลจากเมืองสำคัญๆ ของประเทศตะวันตก พบว่า 1) ความเปลี่ยนแปลงของรุ่นอายุ หรือความเปลี่ยนแปลงในด้านประชากรได้สร้างกลุ่มประชากรวัยสูงอายุให้มีจำนวนเพิ่มขึ้น ในจำนวนประชากรรวมทั้งหมด ซึ่งการรวมกลุ่มกันของประชากรสูงอายุนั้นส่วนใหญ่เกิดขึ้นในย่านใจกลางเมือง ซึ่งหลายคนยังคงอยู่ในบ้าน และชุมชนของตนนั้น เนื่องจากพวกเขาได้เข้าถือครอง ระหว่างช่วงระยะเวลาท้ายๆ ของชีวิตการทำงาน 2) ความเปลี่ยนแปลงของย่านชุมชนที่ถูกพิจารณาในแง่การศึกษา ถึงประวัติศาสตร์ของพื้นที่อันเนื่องมาจากการเข้าแทรกตัว และยึดครองต่อโดยกลุ่มคน หรือการใช้

ประโยชน์จากพื้นที่ที่แตกต่างออกไปจากเดิมมากมายหลายประเภท การรับช่วงเพื่อศึกษากระบวนการนั้น พบอยู่ทั่วไปในย่านชุมชนที่ตั้งอยู่ใกล้กับใจกลางเมือง หรือจุดอื่นๆ ที่มีการเข้าถึงได้สูง หรือมีโอกาสในการหางานได้สูง พื้นที่ซึ่งมีการใช้งานแบบผสมโดยแท้จริง จะเป็นที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้ต่ำ และกลุ่มผู้มาอยู่อาศัยชั่วคราว จึงเผชิญหน้ากับกระบวนการรับช่วง ซึ่งส่งผลในรูปของความหนาแน่นที่เพิ่มสูงขึ้น และความเปลี่ยนแปลงในเรื่องของกลุ่มเชื้อชาติ (Lee, 1996)

2.1.4.3 ธุรกิจการท่องเที่ยวในประเด็นการอนุรักษ์ชุมชนในปรากฏการณ์ Gentrification

Donald Appleyard (1979 : 30-32) ได้หมายเหตุถึง “ทางออก” อีกหนทางหนึ่งสำหรับความยากลำบากของการสนับสนุนทางการเงินให้การอนุรักษ์ทางกายภาพของย่านประวัติศาสตร์ นั่นคือ การอนุญาต หรือกระตุ้นให้ตลาดเอกชนได้เข้ามาฟื้นฟูที่อยู่อาศัย ซึ่งโดยปกติแล้ว หมายถึง การรื้อถอนของกลุ่มชนชั้นกลาง หรือชนชั้นสูงเข้าไปยังชุมชนของกลุ่มชนชั้นล่าง คนอังกฤษเรียกกระบวนการนี้ด้วยศัพท์ที่แขวงความหมายเป็นนัยอย่างแนบเนียนว่า “การเข้าถือครองโดยพวกชนชั้นกลาง” หรือ เจนตรีฟิเคชัน ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วไปของหลายเมืองในยุโรป และกำลังเริ่มแพร่กระจายไปในสหรัฐอเมริกา

เจนตรีฟิเคชัน นั้นยังไม่มีการศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยทั่วไปแล้วมันคือกระบวนการส่วนตัวที่มากล้องรวมกันเข้ากับกลุ่ม “ชนชั้นกลางที่มาถือครอง” (gentifer) เหล่าผู้คนที่นำร่องในการรื้อถอนเข้าไปยังผ่านผู้มีรายได้น้อยนั้นแท้จริงแล้วเป็นเหมือนพวก “บุกเบิก” (pioneer) มากกว่าพวก “ชนชั้นกลาง” (gentry) ซึ่งมักเป็นพวกนักศึกษา ศิลปิน และผู้มีวิชาชีพด้านการออกแบบ ที่มองหาที่พักราคาถูก และมีความสนใจที่จะอาศัยร่วมอยู่ในชุมชนแบบผสม และมักเป็นคนโสดหรือใช้ชีวิตคู่โดยไม่มีบุตร กระบวนการนี้ได้แปรเปลี่ยนสภาพคุณลักษณะของย่านประวัติศาสตร์ไป กลุ่มผู้อพยพเป็นรุ่นบุกเบิกเข้ามานั้น โดยทั่วไปแล้วได้รับการต้อนรับอย่างดี และมีผลกระทบเพียงน้อยนิดต่อสังคมชีวิตของพื้นที่นั้น อย่างไรก็ตามพวกเขามักไม่ได้ปรารถนาที่จะใช้ชีวิตภายใต้เงื่อนไขเดิม เช่นเดียวกับพวกชาวบ้าน เมื่อที่อาศัยเหล่านั้นดึงดูดคนเข้ามามากขึ้น ชุมชนก็กลายเป็นแบบสังคมผสมผสาน ถึงแม้จะยังคงคุณลักษณะดั้งเดิมเอาไว้ได้มาก แต่มันก็กลายเป็นความ “ทันสมัย” และค่อนข้างปลอดภัย แม้แต่สำหรับผู้ใช้วิชาชีพรุ่นหนุ่มสาวทั่วไป ระดับผู้บริหาร และกลุ่มอื่นๆ ซึ่งในขณะที่เดียวกันพวกนักเก็งกำไรอสังหาริมทรัพย์ทำการซื้อ เปลี่ยนแปลง และขายต่อ พวกผู้บุกเบิกรู้สึกขุ่นเคืองที่ลักษณะของย่านถูกทำลายลงไปโดยพวกชนชั้นกลาง ซึ่งบางครั้งยิ่งมากเสียกว่าพวกประชากรชนชั้นแรงงานที่เป็นกลุ่มผู้อยู่อาศัยมาตั้งแต่เดิม พื้นที่ได้สูญเสีย “ชีวิต” และ “ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน” ร้านค้าเก่าต้องปิดตัวลง มีร้านเสื้อผ้านำสมัย ห้องจัดแสดงงานศิลปะ ร้านค้าที่พิเศษแตกต่างจากธรรมดา และร้านอาหารราคาแพงเข้ามาแทนที่ (Levy, 1988)

เจนตรีฟิเคชัน ได้เข้าไปมีบทบาท และผลกระทบต่อปัจจัยด้านความเป็นเมือง ในหลายรูปแบบ จากการศึกษาในประเด็นต่างๆ ที่กล่าวมา คือ ความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ ที่เกิดจากปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชัน สามารถโยงความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนเมือง ในแต่ละประเด็นได้อย่างชัดเจน อย่างเช่น เริ่มจากวิวัฒนาการ การเกิดขึ้นของเจนตรีฟิเคชันที่พูดถึงที่อยู่อาศัยที่ถูกปรับปรุง พื้นฟู เปลี่ยนแปลง โดยการย้ายกลับเข้ามาอยู่ของคนในเมือง แต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 คนย้ายออกไปอยู่ชานเมือง และด้วยปัจจัยหลายอย่าง ที่ส่งผลกระทบต่อ

วิถีชีวิต ทำให้เกิดการย้ายเข้ามาอยู่ในเมืองอีกครั้ง แต่ด้วยเรื่องเงินทุนที่เป็นอุปสรรค จึงต้องเลือกอยู่อาศัยในย่านที่ไม่ดีมากนัก แต่สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลง โดยเริ่มทำให้สภาพแวดล้อมในย่านดีขึ้นดีขึ้น ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้น ไม่ใช่เพียงการเปลี่ยนแปลงด้านกลุ่มคน แต่ยังพูดถึงการเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพ การใช้ชีวิต รูปแบบอาคาร ที่เป็นตัวชี้ให้เห็นว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบ เจนตริฟิเคชัน และเจนตริฟิเคชันที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ ยังสร้างความเป็นตัวตนหรือเอกลักษณ์ของย่านให้มีความชัดเจน และน่าดึงดูดใจ และแน่นอนว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ย่อมส่งผลกระทบต่อทั้งทางด้านบวกและด้านลบให้กับพื้นที่ ผู้วิจัยจึงสรุปผลกระทบออกเป็น 3 ด้าน คือ 1) ภายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของแต่ละด้านอย่างชัดเจน (1.) ผลกระทบด้านกายภาพ เจนตริฟิเคชันจะถูกโยกเข้ากับนโยบายสาธารณะ เพื่อจะบอกถึงกระบวนการโครงสร้างภูมิทัศน์เมืองที่ดีขึ้น ภายใต้การควบคุมด้านการฟื้นฟูเมืองให้เกิดความมีชีวิตชีวา มีเสถียรภาพมากขึ้น แต่ก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะส่งผลกระทบในเชิงลบด้านสังคม และวิถีความเป็นอยู่ของกลุ่มเดิมในชุมชน (2.) ผลกระทบด้านเศรษฐกิจโดยส่วนใหญ่มักเป็นผลกระทบในเชิงบวก เนื่องจากกลุ่มชนชั้นกลางมีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟู ทำให้พื้นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และเพิ่มมูลค่าทางทรัพย์สินด้วยการปรับปรุงอาคารร้านค้า ซึ่งเป็นตัวช่วยสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน แต่สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นก็มักถูกมองในเชิงลบ ทั้งเป็นการสูญเสียที่พักราคาถูกและการย้ายถิ่นฐานออกไปของคนกลุ่มเดิมในพื้นที่ และ (3.) ด้านสังคมวัฒนธรรม ในเชิงบวกเจนตริฟิเคชันทำให้เกิดความหลากหลายของสังคมวัฒนธรรม แต่แลกมาซึ่งค่าเช่าที่เพิ่มสูงขึ้น ทำให้เกิดการสูญเสียชุมชนดั้งเดิมไป แต่ถึงแม้เจนตริฟิเคชันจะทำให้ย่านพักอาศัยเปลี่ยน แต่ก็สามารถแสดงให้เห็นได้ว่า ชุมชนมีการเข้าถึงสูงขึ้น หรือมีโอกาสในการหางานได้มากขึ้น ทำให้เมืองเกิดธุรกิจการท่องเที่ยว แต่ยังคงสัมพันธ์อยู่กับการอนุรักษ์ชุมชน เมืองที่เกิดปรากฏการณ์เจนตริฟิเคชัน จึงกลายเป็นเมืองที่มีสังคมแบบผสมผสาน ถึงแม้จะยังคงคุณลักษณะดั้งเดิมเอาไว้ได้มาก แต่มันกลายเป็นความทันสมัย อาจพูดได้ว่า เป็นย่านพิเศษ ที่มีการผสมผสานระหว่างความสัมพันธ์แบบเก่าและแบบใหม่

2.2 แนวทางการฟื้นฟูเมือง

แนวคิดการปรับปรุงฟื้นฟูเมืองมักเป็นแนวคิดที่นำมาประยุกต์ใช้กับพื้นที่ที่เคยเกิดความรุ่งเรืองในด้านกิจกรรมหลักของพื้นที่ หรือมีพัฒนาการที่ดี ต่อมาพื้นที่เหล่านี้เกิดความถดถอยอันเนื่องมาจากหลากหลายสาเหตุ ในที่นี้อาจหมายรวมถึงกิจกรรมทางการค้าขาย กิจกรรมทางอุตสาหกรรม กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมทางการท่องเที่ยว หรือแม้แต่กิจกรรมการอยู่อาศัย สำหรับพื้นที่ผ่านชุมชนเก่าก็เป็นอีกหนึ่งพื้นที่ซึ่งมีแนวโน้มของความถดถอยด้านกิจกรรมทางการค้า ดังนั้นการทบทวนแนวคิดการปรับปรุงฟื้นฟูจึงเป็น การศึกษาให้เห็นถึงแนวทางการป้องกันการถดถอยของกิจกรรมในอนาคต

Alsayyad and Rabinowitz (1988) ได้ทำการวิเคราะห์และเปรียบเทียบการฟื้นฟูเมืองตามวัตถุประสงค์ของภาครัฐที่ได้กำหนดไว้ กับความเอนเอียงที่อยู่เบื้องหลังนโยบายของภาครัฐ โดยได้เปรียบเทียบระหว่างบริบททางด้านเศรษฐกิจ ที่ต่างกันสามรูปแบบ คือ เศรษฐกิจแบบการค้าเสรี เศรษฐกิจแบบควบคุม และเศรษฐกิจแบบผสม ซึ่งในเศรษฐกิจแบบการค้าเสรี ได้ใช้ สหรัฐอเมริกา แคนาดา และอังกฤษเป็นตัวแทน โดยถึงแม้ว่าทั้งสามประเทศล้วนมีแรงจูงใจด้านเศรษฐกิจที่แอบแฝงอยู่ในนโยบายฟื้นฟูเมือง แต่ก็พบว่ามีความแตกต่างกันอยู่ในระหว่างช่วงปี ค.ศ. 1940 และ ค.ศ.

1959 ในสหรัฐอเมริกาที่มีปรากฏการณ์ที่น่าสนใจเกิดขึ้นจากการที่คนดำ จากภาคใต้กลุ่มใหญ่ ได้อพยพเข้าไปสู่ย่านใจกลางเมืองของหลายเมืองอุตสาหกรรมที่อยู่ทางภาคเหนือในช่วงระยะเวลาเดียวกันกับกลุ่มคนขาว คนชั้นกลางนั้นมีรายได้เพิ่มมากขึ้นจนสามารถย้ายเข้าไปอยู่ย่านชานเมืองกันได้ นักผังเมืองทำความเข้าใจกับความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นนี้ว่าเป็นเหมือนตัวเร่งให้เกิดความเสื่อมโทรมขึ้นแก่ชุมชนเมือง ดังนั้นจึงมองเห็นการฟื้นฟูเมืองว่าเป็นหนทางที่เลี่ยงไม่ได้เพื่อต่อสู้กับหายนะที่เกิดขึ้น และเพื่อประยุกต์การผ่าตัดโครงสร้างเพื่อแก้ไขความล้าสมัยของเมือง

2.2.1 ความหมายของการฟื้นฟู

การฟื้นฟูเมือง หมายถึง กระบวนการบูรณะปรับปรุงพื้นที่ที่มีความเสื่อมโทรม รวมถึงพื้นที่ที่ไม่มีการใช้ประโยชน์ ซึ่งมีขนาดใหญ่ภายในเมือง

การฟื้นฟูเมืองนั้นหมายถึงกระบวนการ ซึ่งพื้นที่ขนาดใหญ่ของเมือง หรือทั้งศูนย์กลางเมืองได้มีอะไรเปลี่ยนแปลงใหม่อย่างช้าๆ ในตัวมันเอง และค่อยๆ เปลี่ยนคุณลักษณะของตัวมันจนลงตัวกับความต้องการของสังคมร่วมสมัย ซึ่งรวมเอาทั้งการสงวนรักษา การฟื้นฟูสภาพ และการพัฒนาขึ้นใหม่ (Burn, 1963)

Witfred Burns กล่าวว่า การฟื้นฟูเมือง คือ การแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในปัจจุบัน ซึ่งไม่เป็นที่พึงปรารถนาในพื้นที่นั้น โดยการรื้อถอน และสร้างขึ้นใหม่ในรูปแบบที่แตกต่างไปจากเดิม (1963)

และโครงการการเคหะแห่งชาติ ได้ให้คำจำกัดความของการฟื้นฟูชุมชนเมืองว่า คือ การพัฒนาพื้นที่ในเมือง ที่มีสภาพด้านกายภาพ และกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของผู้อยู่อาศัยได้เสื่อมลง จึงมีการฟื้นฟูให้เหมาะสมกับความเจริญของเมือง เกิดผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ และคงไว้ซึ่งวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ให้ผู้อยู่อาศัยเดิมมีโอกาสได้ประโยชน์จากการฟื้นฟูนั้น (Orbasli, 2000)

การฟื้นฟูเมืองจากหลายๆ พจนานุกรมได้ให้คำนิยามไว้หลากหลาย สามารถสรุปจากที่กล่าวมาข้างต้นว่า เป็นกระบวนการปรับปรุงเมือง ซึ่งเป็นศูนย์กลางเมือง หรือพื้นที่ขนาดใหญ่ในเมืองที่มีความเสื่อมโทรมและไม่ได้ใช้ประโยชน์มาปรับปรุงฟื้นฟูให้มีสภาพที่ดีขึ้น โดยค่อยๆ เกิดการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อย่างช้าๆ ซึ่งการฟื้นฟูนี้นำเอาทั้งแนวคิดการสงวนรักษา การฟื้นฟูสภาพ และการพัฒนาขึ้นใหม่มาใช้ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ที่เกิดการฟื้นฟูเมือง

2.2.2 ประเภทการปรับปรุงฟื้นฟู

โครงการฟื้นฟูเมือง เป็นโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา และฟื้นฟูพื้นที่เมืองเดิมที่ปัจจุบันอยู่ในสภาพเสื่อมโทรมหรือขาดการใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ แต่มีศักยภาพการพัฒนาสูง ให้เกิดการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมกับบริบทการพัฒนาทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยีในอนาคต

พื้นที่ย่านเมืองเก่าเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีศักยภาพ และเป็นเป้าหมายของการฟื้นฟูเมือง เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีการสั่งสมของประวัติศาสตร์ศิลปวัฒนธรรม และหลักฐานการตั้งถิ่นฐานของเมืองและยังเป็นพื้นที่เศรษฐกิจที่สำคัญของเมือง ทั้งในเชิงการค้าการบริการ รวมถึงกิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นแหล่งงานที่สำคัญของผู้ที่อาศัยในเมืองนั้น แต่เนื่องจากสภาพทางกายภาพของพื้นที่ย่านเมืองเก่า ที่มีการตั้งถิ่นฐานมายาวนาน โดยมากมักจะไม่มีเอื้อต่อการเพิ่มความหนาแน่นในการใช้

ประโยชน์ที่ดิน และกิจกรรมที่เข้มข้นจากการพัฒนาของเมือง ทำให้หลายพื้นที่ในย่านเมืองเก่า มีสภาพเสื่อมโทรม หรือขาดการใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องมีการดำเนินการให้เกิดการฟื้นฟูเมืองในย่านเมืองเก่าอย่างเป็นระบบ มีความเหมาะสมกับบริบทการพัฒนาทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยีในอนาคตแต่ยังคงสามารถรักษาคูณค่าของพื้นที่ไปพร้อมๆ กับการตอบรับการพัฒนาที่จะเกิดขึ้นใหม่ได้ ซึ่งประเด็นเหล่านี้เอง คือหลักการ และวัตถุประสงค์ของการฟื้นฟูพื้นที่ย่านเมืองเก่า

2.2.3 แนวคิดการอนุรักษ์เมืองและย่านประวัติศาสตร์

แนวคิดด้านอนุรักษ์เมือง คือ กฎบัตรและมาตรฐานระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์เมือง แนวคิดหลักการของการอนุรักษ์ชุมชนเมือง และสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม แนวคิดการสร้างสรรคสถาปัตยกรรมบ้านเมือง แนวคิดและหลักการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า แนวทางการรักษาเอกลักษณ์ ภูมิทัศน์ และการฟื้นฟูเมืองเก่า และขอบเขตการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

2.2.3.1 กฎบัตรและมาตรฐานระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์เมือง

การอนุรักษ์เมือง (Urban Conservation) เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายด้านมรดกทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ เป็นเวลากว่าครึ่งศตวรรษมาแล้วที่เมืองประวัติศาสตร์ (Historic towns) และพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์ (Historic Urban Areas) ได้รับการยอมรับว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรม (Culture Heritage) ที่มีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี สถาปัตยกรรม และศิลปวัฒนธรรม เป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของผู้คนในพื้นที่ ความพยายามกำหนดหลักการ และแนวทางในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศ มีพัฒนาการจากการบูรณะโบราณสถาน จนถึงการบูรณะแหล่งที่ตั้งที่รวมถึงมิติทางด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ โดยมีกฎบัตรและมาตรฐานที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์เมือง (Urban Conservation) ดังนี้

1. กฎบัตรระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์และบูรณะโบราณสถานและแหล่งที่ตั้ง (International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites) หรือกฎบัตรเวนิส (Venice Charter ค.ศ.1964)

กฎบัตรเวนิส เป็นกฎบัตรที่มีผลต่อการอนุรักษ์โบราณสถานและแหล่งที่ตั้ง (Historic Monuments and Sites) เมืองประวัติศาสตร์ (Historic towns) แหล่งที่ตั้งประวัติศาสตร์ (Historic Sites) ตลอดจนมรดกทางวัฒนธรรมประเภทอื่นๆ ที่มีการเพิ่มเติมภายหลัง กฎบัตรเวนิสได้นิยามความหมายของ โบราณสถาน (Historic Monuments) ว่า “ไม่ได้หมายถึงเพียงแค่สิ่งก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังรวมถึงบริเวณเมืองหรือชนบทที่พบหลักฐานของอารยธรรมใดอารยธรรมหนึ่ง พัฒนาการสำคัญ หรือเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์” และได้ขยายความหมายของโบราณสถานว่า “ไม่ได้จำกัดเพียง เฉพาะผลงานศิลปะที่ยิ่งใหญ่ แต่ยังหมายรวมถึงผลงานจากอดีตที่ธรรมดาไปกว่านั้น ซึ่งสิ่งสมคุณค่าวัฒนธรรม จากกาลเวลาที่ผ่านไป” (ICOMOS, 1998b) นอกจากนี้ กฎบัตรเวนิสยังได้กำหนดหลักการในการอนุรักษ์ การบูรณะ และการขุดค้น โบราณสถาน แหล่งที่ตั้ง และการจัดพิมพ์รายงานด้วย

2. กฎบัตรและมาตรฐานระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์เมือง

หลังจากกฎบัตรเวนิส ก็ได้มีการเพิ่มเติมกฎบัตรและมาตรฐานระหว่างประเทศ เพื่อเสริมกฎบัตรเวนิส อย่างต่อเนื่องเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน กฎบัตรและมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์เมืองโดยตรง ได้แก่

1) มติเพื่อการฟื้นฟูแหล่งที่ตั้งเมืองประวัติศาสตร์ (Resolutions on the Regeneration of Historic Urban Sites) เป็นผลมาจากการประชุม ของอิกโอมอสที่ประเทศเซคโกสโลวาเกีย ระหว่างวันที่ 24 - 26 มิถุนายน พ.ศ. 2509 (ค.ศ.1996) มติดังกล่าวระบุว่า การอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์ เป็นหน้าที่ของทุกประเทศ การอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์เป็นหน้าที่ของนักผังเมือง สถาปนิก วิศวกร และนักอนุรักษ์โบราณสถาน ดังนั้นในการสอนวิชาชีพล่าช้านี้ จึงจำเป็นต้องปลูกฝังสำนึกความรับผิดชอบ ที่ถูกต้องแก่ผู้ที่จะออกมาปฏิบัติวิชาชีพ นอกจากนี้มติดังกล่าวยังระบุถึงความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม ในฐานะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่กระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศ และเรียกร้องให้ทุกประเทศจัดทำรายชื่อเมืองประวัติศาสตร์ที่ควรจะอนุรักษ์ (ICOMOS, 1993)

2) มติแห่งบรูจส์: หลักการบูรณะเมืองประวัติศาสตร์ (The Resolutions of Bruges: Principles Governing the Rehabilitation of Historic Towns) เป็นหลักการที่นำเสนอต่อที่ประชุมสัมมนาระหว่างประเทศเรื่อง “การอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์” ที่เมืองบรูจส์ (Bruges) ประเทศ ออสเตเรีย เมื่อวันที่ 12 - 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2518 (1975) ระบุถึงความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์ (Historic towns) โดยกล่าวว่า คุณค่าทางวัฒนธรรมและความงามเป็นสิ่งที่สำคัญของเมืองประวัติศาสตร์ แต่สิ่งสำคัญยิ่งกว่านั้นคือ บทบาทหน้าที่ทางสังคมในฐานะเป็นสถานที่พบปะของสังคมเมืองและเป็นถิ่นที่อยู่ที่มีความหลากหลาย การอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์ การบูรณะ และการปรับเปลี่ยน ประโยชน์ใช้สอยเพื่อให้ตอบสนองความต้องการปัจจุบัน จึงเป็นสิ่งสำคัญของนโยบายด้านที่อยู่อาศัย ทั้งนี้ในการดำเนินการดังกล่าวจะต้องให้ความเอาใจใส่ต่อสิทธิของผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสจะต้องสามารถอยู่อาศัยในที่เดิมได้ต่อไป เมืองประวัติศาสตร์จะต้องได้รับการอนุรักษ์ภายใต้กรอบของการวางแผนภาคและเมือง โดยการอนุรักษ์เมืองจะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ด้านสังคม และเศรษฐกิจ ของภาคในการอนุรักษ์เมือง อาจจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนบางสิ่งบางอย่าง เพื่อตอบสนองต่อชีวิตในปัจจุบัน แต่จะต้องระมัดระวังไม่ให้เกิดกระทบต่อโครงสร้าง และประวัติศาสตร์ของเมือง การวางแผนความหนาแน่น และสัดส่วนของเมืองจะต้องได้รับการเก็บรักษาความเป็นของแท้ดั้งเดิมของโบราณสถาน และกลุ่มอาคาร จะต้องได้รับการอนุรักษ์ตามหลักการของกฎบัตรเวนิส (ICOMOS, 1993b)

กฎบัตรดังกล่าวระบุถึงความจำเป็นในการบูรณาการการอนุรักษ์เมืองเข้ากับนโยบายการพัฒนาด้านสังคม เศรษฐกิจ และการวางแผนภาค และเมืองในทุกระดับ รวมทั้งคุณลักษณะของเมืองที่ต้องสงวนรักษา ประกอบด้วยลักษณะเฉพาะทางประวัติศาสตร์ของเมือง หรือพื้นที่เมือง (Historic Character of the town or Urban Area) และองค์ประกอบทางด้านวัตถุ และทางด้านจิตใจที่แสดงถึงลักษณะดังกล่าว โดยเฉพาะสิ่ง ต่อไปนี้

- รูปแบบของเมือง (Urban Pattern) ซึ่งกำหนดแปลงที่ดินและถนน
- ความสัมพันธ์ของอาคารกับพื้นที่สีเขียวและพื้นที่โล่ง รูปร่างหน้าตาอาคาร ทั้ง ภายนอกและภายใน ซึ่งเห็นได้จากสัดส่วน ขนาด การก่อสร้าง วัสดุ สี และการตกแต่ง ความสัมพันธ์ของเมือง หรือพื้นที่เมืองกับที่ตั้งที่อยู่โดยรอบ ทั้งที่เป็นธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้น
- บทบาทหน้าที่ที่หลากหลายของเมืองหรือพื้นที่เมืองที่สั่งสมมาตามกาลเวลา

2.2.3.2 แนวคิดหลักการของการอนุรักษ์ชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม

1. ความหมายของการอนุรักษ์ (Definition)

“การอนุรักษ์” ในคำภาษาอังกฤษนั้นมีคำอยู่ 2 คำ คือ Historic Preservation ที่นิยมใช้กัน ในประเทศสหรัฐอเมริกา ส่วนคำว่า Conservation นิยมใช้ในประเทศอังกฤษ ปัจจุบัน Conservation เป็นคำที่นิยมใช้กันอย่างกว้างขวางในระดับนานาชาติ อย่างไรก็ตามใน “การอนุรักษ์” ยังมีความหมายเฉพาะ ในการอนุรักษ์ที่แตกต่างกันอยู่หลายคำ (Catanesi & Snyder) คือ

1) Restoration (การปฏิสังขรณ์) การปฏิสังขรณ์เป็นการซ่อมแซมอาคารให้อยู่ใน สภาพดั้งเดิม โดยการสร้างทดแทนของเดิมที่สูญหายไป และรื้อถอนส่วนที่เพิ่มเติมหรือติดต่อกใหม่ออก

2) Rehabilitation (การฟื้นฟูบูรณะและปรับปรุงใหม่) เป็นการซ่อมแซมอาคารเดิม ให้อยู่ในสภาพดี และสามารถใช้งานได้อีก อาจเปลี่ยนแปลงภายใน เพื่อให้สามารถรองรับความต้องการในปัจจุบัน

3) Conservation (การสงวนรักษา) เป็นการสงวนรักษาทรัพยากรให้สามารถใช้ประโยชน์ได้นานต่อไปอีกในอนาคต ปัจจุบัน Conservation อาจหมายถึงการอนุรักษ์โดยทั่วไป

4) Replication, Reconstruction (การจำลองหรือสร้างขึ้นใหม่ให้เหมือนเดิม) เป็นการสร้างอาคาร หรือสิ่งก่อสร้างอื่นๆ ขึ้นใหม่ ให้มีสภาพเหมือนกับอาคารเดิมที่ถูกทำลายไปทุกประการ

5) Relocation (การเคลื่อนย้ายไปตั้งในที่ใหม่) เป็นการย้ายอาคารเดิมไปสร้างในที่ตั้งใหม่ให้มีสภาพเหมือนเดิมมากที่สุด

การอนุรักษ์ในบริบทของไทย จากรูปแบบการอนุรักษ์ที่หลากหลายที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าหลายๆ เมืองในประเทศ จะใช้รูปแบบการอนุรักษ์ที่แตกต่างกัน ซึ่งรูปแบบการอนุรักษ์ที่จะเลือกใช้ต้องคำนึงถึงหลายๆ ปัจจัย ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ของสิ่งที่จะอนุรักษ์ คุณค่าที่ควรอนุรักษ์ เพราะในบางพื้นที่แล้วถือว่าเป็นความอ่อนไหวทางด้านจิตใจของคนอยู่อาศัยในพื้นที่เป็นอย่างมาก ดังนั้นในบริบทไทย การอนุรักษ์ต้องควบคู่ไปกับความสอดคล้องของบริบทพื้นที่ และ ความสำคัญของสิ่งที่ควรอนุรักษ์

2. ประเภทของสิ่งที่ควรอนุรักษ์ (Categories of Conservation)

สิ่งที่ควรอนุรักษ์มีอยู่หลายประเภท ทั้งที่เป็นรูปธรรมหรือกายภาพ มีตั้งแต่ขนาดใหญ่ เช่น เมือง พื้นที่บางส่วนของเมือง หรือบริเวณขนาดใหญ่ไปจนถึงขนาดเล็ก วัตถุหรือชิ้นส่วนของอาคาร และอาจรวมถึงสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น ประเพณี วิถีชีวิต เป็นต้น ประเภทของสิ่งที่ควรอนุรักษ์มีอยู่หลากหลาย ตัวอย่าง (Pimonsethean, 1999) ได้แก่

1) บริเวณธรรมชาติ (Natural Areas) บริเวณธรรมชาติที่ควรอนุรักษ์ คือ พื้นที่บริเวณที่มีสิ่งมีชีวิตแวดล้อมตามธรรมชาติ เช่น ป่า ภูเขา ทะเล ชายหาด หรือแม่น้ำลำคลองที่สวยงาม หรือมีคุณค่าทางด้านนิเวศวัฒนธรรม โบราณคดี และประวัติศาสตร์

2) เมืองเล็กและหมู่บ้าน (Town and Villages) เมืองเล็กและหมู่บ้าน แสดงให้เห็น การผสมผสานใน ทุกๆ ด้านของวิถีชีวิตได้ชัดเจน บ้าน ที่ทำงาน วัด โรงเรียน ร้านค้า ไร่นา สวน อาคาร สาธารณะ ล้วนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของชุมชน ที่ทำให้เกิดความน่าสนใจ

3) เส้นขอบฟ้าและช่องมองทิวทัศน์ (Skylines and View Corridor) เส้นขอบฟ้า เป็นเอกลักษณ์อันหนึ่งของเมืองอาจอนุรักษ์โดยการจำกัดความสูงของอาคาร ช่องมองทิวทัศน์ช่วยให้ผู้คนได้ มองเห็นอาคาร อนุสาวรีย์หรือสิ่งก่อสร้างบริเวณหรือสถานที่สำคัญของเมือง รวมไปถึงบริเวณที่มีความสวยงามตามธรรมชาติ เช่น ทิวเขา แม่น้ำ หรือทะเลที่ตั้งอยู่ไกลออกไป

4) ย่านและชุมชนย่อย (Districts and Neighborhoods) ในเมืองทุกเมือง มักจะมีย่านที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ หรือมีความสวยงามทางด้านสถาปัตยกรรมของกลุ่มอาคาร หรือภูมิทัศน์ของชุมชน ชุมชนย่อยเป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มชนบางกลุ่มที่มีเชื้อชาติลักษณะทางสังคม วัฒนธรรมและ วิถีชีวิตที่น่าสนใจและแตกต่างไปจากบริเวณอื่นๆ

5) ภูมิทัศน์ถนน (Streetscapes) ถนนเป็นโครงสร้างและองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของชุมชน แต่ละชุมชนมักจะมีถนนสายสำคัญที่แสดงเอกลักษณ์ด้วยส่วนประกอบของภูมิทัศน์ถนน เช่น ต้นไม้ อาคารสองข้าง อุปกรณ์ประกอบ ถนน

6) รูปด้านหน้าอาคาร (Facade) รูปด้านหน้าอาคารเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของ ภูมิทัศน์ ถนน ลานโล่ง หรือที่ว่างของชุมชน (urban space/plaza)

7) อาคาร (Building) อาคารมักจะได้รับความสนใจที่จะอนุรักษ์เป็นลำดับแรก เนื่องจากมีคุณสมบัติตามเกณฑ์หลายข้อ ปัจจุบันมักจะรวมบริเวณที่ตั้ง และบริเวณข้างเคียงให้เป็นส่วนประกอบเพิ่มเข้ามาอีก

8) วัตถุและชิ้นส่วน (Objects and Fragments) นอกเหนือจากอาคารแล้วยังมี สิ่งก่อสร้างและชิ้นส่วนของอาคารสิ่งก่อสร้าง ที่ยังคงเหลืออยู่ไม่ถูกทำลาย มีความสำคัญสมควรได้รับการ อนุรักษ์เช่นกัน

9) มรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) มรดกทางวัฒนธรรมอาจปรากฏเป็น รูปร่างที่ชัดเจน เช่น อาคารสิ่งก่อสร้าง สถานที่ หรือเป็นนามธรรม เช่น ประเพณี พิธีกรรม วิถีชีวิต

จากการทบทวนประเภทของการอนุรักษ์ ที่เป็นทั้งรูปธรรมและกายภาพ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของไทยสามารถศึกษาประเด็นที่สอดคล้องและเกี่ยวข้อง กับบริบทพื้นที่ของไทยได้อย่างครอบคลุม 3 เรื่อง ได้แก่ มิติแรกคือ มิติของความสัมผัส ได้แก่ การออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชนเมืองที่ตอบสนองการรับรู้ของมนุษย์ทั้งทางรูป กลิ่น เสียง รวมไปถึงการรับรู้ทางรสชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านมรดกอาหาร มิติที่สองคือ การสร้างการรับรู้ทางสายตา ผ่านการออกแบบภูมิทัศน์ ระบบจินตภาพ รวมไปถึงบรรยากาศต่าง ๆ ของเมือง และมิติสุดท้าย คือ การวางแผนเพื่อแสวงหาความยั่งยืน เช่นความยั่งยืนทางทรัพยากร ทางอาหาร ทางกระบวนการด้านสังคม เป็นต้น

3. หลักการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า

ในประเทศไทยปรากฏเมืองเก่ามากมาย กระจายอยู่ในทุกภาคของประเทศ เมืองจำนวนมากเป็นพื้นที่ ที่มีประชากรใช้ประโยชน์เป็นที่ตั้งชุมชนต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน เมืองเก่าเหล่านี้มีประวัติความเป็นมายาวนาน มีเรื่องราวของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมตามช่วงเวลาต่างๆ อย่างมากมาย สามารถใช้เป็นตัวอย่างในการศึกษาทำความเข้าใจ เรื่องทิศทางและแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงสังคม และวัฒนธรรมมนุษย์

ปัจจุบันทุกจังหวัด มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านลักษณะกายภาพ และสังคมวัฒนธรรมอย่างมากและรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อร่องรอยที่มีความสำคัญต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมา รวมทั้งพื้นที่ที่เป็นเมืองเก่า มีโอกาสที่จะถูกเปลี่ยนสภาพ หรือถูกทำลายไปอย่างสิ้นเชิง จึงควรดำเนินการกระบวนการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ เพื่ออนุรักษ์ร่องรอยบางส่วนที่มีความสำคัญต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมา และการเปลี่ยนแปลงของเมืองเก่าในประเทศไทยไว้

เมืองเก่าในประเทศไทยซึ่งมีคุณลักษณะองค์ประกอบเมือง ที่สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นทั้งคุณค่า ในมิติทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศิลปะ อันเป็นรากฐานสำคัญของมรดก และวัฒนธรรมของประเทศ ควรค่าแก่การอนุรักษ์ และส่งเสริมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่น่าภาคภูมิใจแก่ชุมชน รวมถึงการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่โดดเด่นของประเทศ

2.2.3.3 แนวทางการรักษาเอกลักษณ์ ภูมิทัศน์ และการฟื้นฟูเมืองเก่า

การรักษาเอกลักษณ์ ภูมิทัศน์ และการฟื้นฟูชุมชนในเมืองเก่า แนวทางการรักษาที่เป็นสากล นั้น เซอร์เบอร์นาต เฟลเดน (Fielden, 1993) ได้ให้หลักการในแง่ของการวางแผนการอนุรักษ์เมือง ประวัติศาสตร์ ไว้ 4 ประการ คือ

1. การผนวกการอนุรักษ์เข้าไปในแผนพัฒนาเมือง (Integrated conservation)

เซอร์เบอร์นาต เฟลเดน ได้กล่าวไว้ว่า แนวคิดของการอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์ที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ต้องผสมผสาน (Integrate) งานอนุรักษ์ให้เป็นส่วนหนึ่งของวัตถุประสงค์ ของการวางผังเมือง เนื่องจากการอนุรักษ์เมืองไม่อาจพิจารณาอย่างโดดเดี่ยวได้ เขากล่าวว่ากลวิธีที่ใช้ในการวางแผนพื้นที่ประวัติศาสตร์ในเมือง ประกอบไปด้วยเทคนิค ทางด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟู รวมทั้งการจัดหาบริการสาธารณะที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพของพื้นที่ในระยะยาว

2. การควบคุมการเปลี่ยนแปลง (Control of change)

เซอร์เบอร์นาต เฟลเดน ได้เล่าต่อไปว่า การควบคุมอัตราการเจริญเติบโตหรือการพัฒนาใหม่ๆ เป็นวัตถุประสงค์หลักอีกประการหนึ่ง การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจและสังคม จะทำให้สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้เป็นอย่างดี โดยการหามาตรการควบคุมการพัฒนาที่มีมากเกินไป โดยการกำหนดขนาด และรูปแบบอาคารการจำกัดปริมาณการจราจร และการจัดเตรียมโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสม

3. การออกแบบสิ่งก่อสร้างทดแทน (Infill design)

การออกแบบอาคารใหม่หรือโครงสร้าง หรือส่วนต่อเติม ควรมีพื้นฐานมาจากการวิเคราะห์ที่ชัดเจน และเป็นระบบโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของเนื้อเมือง (Urban fabric) และหน้าที่ใช้สอย (Function) ดังนั้น หลักการของการออกแบบชุมชนเมือง และความงามของเมือง จะต้องนำมาประยุกต์ใช้

4. การบริหารจัดการ (Administrative Actions)

การบริหารและการจัดการในพื้นที่อนุรักษ์เมืองเก่า เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เซอร์เบอร์นาร์ด เฟลเดน ได้มีการกล่าวไว้ว่าไม่มีแผนอนุรักษ์ใดที่ทำสำเร็จ หากไร้การสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่น (Shankland, 1975) และในบางครั้งอาจต้องอาศัยอำนาจระดับสูง ในการดำเนินงานให้เป็นผล (Ho liday, 1973) นอกจากหน่วยงานท้องถิ่นแล้ว ยังมีหน่วยงานอีกหลายส่วนที่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ รวมทั้งการออกกฎหมาย และมาตรการควบคุม และสนับสนุนให้เป็นไปตามแผนการอนุรักษ์ที่ได้จัดทำไว้

การบริหารจัดการเมืองเก่าจะแตกต่างกันบ้างเล็กน้อย ในกรณีเมืองเก่าที่ยังมีชีวิตหรือมีกิจกรรม (Living city) และเมืองที่ตายแล้วหรือไร้กิจกรรม (Dead city) เมืองเก่าที่ยังมีชีวิตหมายถึง เมืองที่ยังคงมีกิจกรรมโดยเฉพาะกิจกรรมทางเศรษฐกิจอยู่ การส่งเสริมการอนุรักษ์ย่านเมืองเก่าจะต้องคำนึงถึงเครื่องมือทางการเมืองที่ยังมีพลวัต (dynamic political instruments) มากกว่าวิธีการที่หยุดนิ่ง หรือเน้นเฉพาะทางด้านเทคนิค (static or technical means) ซึ่งจะทำให้เมืองหยุดการเจริญเติบโต และให้ผลร้ายกับพื้นที่อนุรักษ์ไปด้วย ดังนั้นการบริหารจัดการเมืองเก่าที่ยังมีชีวิตอยู่จะต้องให้ความสำคัญกับการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจมากกว่าการเน้นทางด้านกายภาพ (Feilden, 1993)

แต่สำหรับเมืองที่ตายแล้ว วิธีการจะเน้นที่การสร้างสรรค์ หรือจัดเตรียมที่ว่าง (space) และลักษณะภูมิทัศน์ ให้สอดคล้องกับสิ่งก่อสร้างที่มีการอนุรักษ์ การควบคุมลักษณะภูมิทัศน์ทั้งหมด จะมีความสำคัญมาก (Rapoport, 2000) ดังนั้น การบริหารจัดการควรจะให้มีความสำคัญกับการพัฒนาทางด้าน กายภาพมากกว่า การพิจารณาการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคม

2.3 นโยบายภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูเมือง

2.3.1 กฎหมายเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า

ในปัจจุบันกระแสการอนุรักษ์ ได้แพร่กระจายไปอย่างกว้างขวาง การดำเนินการอนุรักษ์เมืองเก่าตามกฎหมาย นอกจากพระราชบัญญัติโบราณสถาน ตามที่ได้กล่าวถึงแล้วยังมีการดำเนินการ ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการอนุรักษ์ และพัฒนารูปร่างโกสินทร์ และเมืองเก่า พ.ศ. 25946 และกฎหมายอีกหลายฉบับ นอกจากนี้ยังแพร่ขยายเข้าสู่กลุ่มประชาชน และชุมชนทำให้เกิดแนวคิดที่ว่า ย่านเก่า หรือเมืองเก่า มิได้ เป็นบริเวณที่มีบ้านเรือนเก่าแก่รวมตัวกันเท่านั้น หากแต่เป็นจุดเริ่มต้นของสังคมในปัจจุบันนี้ ซึ่งหากจะหาจิตวิญญาณของสังคม หรือชุมชนในปัจจุบัน คงต้องพิจารณาจากย่านเก่า หรือเมืองเก่านั่นเอง ในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว และมีการอนุรักษ์เมืองเก่าในประเทศไว้มากกว่า 80 แห่ง ได้มีแนวคิดที่ถูกปลูกฝัง จากรุ่นสู่รุ่นในเรื่องของการอนุรักษ์ว่า “หากไม่สามารถรักษาบ้านไว้ได้ ก็จะรักษาเมืองไว้ไม่ได้ และหากไม่สามารถรักษาเมืองไว้ได้ ก็จะไม่สามารถรักษาประเทศไว้ได้” ดังนั้น ประชาชนทุกคน จึงถือเป็นภารกิจในการ

รักษาเมืองเก่า และแหล่งศิลปกรรมต่างๆ ไว้เพื่อให้เป็นแหล่งถ่ายทอดจิตวิญญาณของคนญี่ปุ่นจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นต่อไป

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าบริเวณที่จะถูกเรียกว่าเป็นย่านเก่า หรือเมืองเก่าได้นั้น จะต้องเป็นบริเวณที่มีความแตกต่างจากบริเวณอื่น ในลักษณะที่ยังคงรักษาลักษณะที่เป็นอัตลักษณ์ และคุณลักษณะเฉพาะ (Identity and Character) รวมทั้งมีบูรณภาพ และความเป็นของเดิมแท้ (Integrity and Authenticity) จนกลายเป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม ที่สำคัญของชาติ ทั้งในส่วนที่เป็นรูปธรรม (Tangible heritage) และส่วนที่เป็นนามธรรม (Intangible heritage) จึงเห็นได้ว่าพื้นที่ซึ่งจะเป็นย่านเก่า หรือเมืองเก่าได้นั้น เป็นพื้นที่ซึ่งมีความพิเศษหาได้ยาก จึงควรได้รับการอนุรักษ์ และพัฒนาอย่างเหมาะสม เพื่อที่จะสามารถดำรงคุณค่าความเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติไว้ได้ พร้อมไปกับการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน เพื่อคงไว้ซึ่งความสมดุลของระบบนิเวศเมือง และประโยชน์สุขของประชาชน ซึ่งคุณค่าและความสำคัญของเมืองเก่าสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ด้านสุนทรียภาพ ความสวยงาม ซึ่งแบบอย่างความสำเร็จในการออกแบบ หรือการก่อสร้างในสมัยหนึ่งๆ มีความพิเศษ และมีคุณค่าด้านศิลปะ สถาปัตยกรรม และวิศวกรรม

2. ด้านตัวแทน อาคารหรือสิ่งก่อสร้างที่เป็นตัวแทนของรูปแบบทางศิลปะ สถาปัตยกรรม และวิศวกรรม ที่แพร่หลาย เช่น เรือนไทย

3. ด้านความหายาก อาคารหรือสิ่งก่อสร้างที่มีลักษณะพิเศษ แปลกไม่มีที่อื่นในโลก เนื่องจากเป็น เอกลักษณ์ในแต่ละยุคสมัย

4. ด้านความสำคัญทางประวัติศาสตร์ อาคาร หรือสิ่งก่อสร้างที่เกี่ยวข้อง และมีความสำคัญในสมัยใดสมัยหนึ่ง หรือเหตุการณ์หนึ่งในประวัติศาสตร์

5. ด้านความสำคัญทางวัฒนธรรม อาคารสถานที่ ขนบธรรมเนียมประเพณี แนวปฏิบัติวิถีชีวิตของผู้คน กลุ่มเชื้อชาติ การสักการบูชา และพิธีกรรมทางศาสนา ที่มีความสำคัญด้านวัฒนธรรมสำหรับชุมชน

2.3.2 ระเบียบ กฎหมาย และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าในประเทศไทย

ระเบียบ กฎหมาย และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าในประเทศไทย มีดังนี้

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มีการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของ ประชาชน และชุมชนในการพัฒนา ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ เช่นเดียวกับที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ทั้งนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้ให้ความสำคัญของประชาชน และชุมชนในการบริหารจัดการเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมดังปรากฏในมาตราต่างๆ ดังนี้

มาตรา 66

บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม อันดีของท้องถิ่น และของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมรวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพ อย่างสมดุลและยั่งยืน

มาตรา 67

สิทธิของบุคคลที่ จะมีส่วนร่วมกับรัฐ และชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพ สิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่อง ในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ อนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครอง ตามความเหมาะสม การดำเนินโครงการ หรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรง ทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และสุขภาพ จะกระทำมิได้เว้นแต่จะได้รับการศึกษา และประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม และสุขภาพของประชาชนในชุมชน และจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และผู้มีส่วนได้เสียก่อน รวมทั้งได้ให้องค์การอิสระ ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และผู้แทนสถาบันอุดมศึกษา ที่จัดการการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม หรือทรัพยากรธรรมชาติ หรือด้านสุขภาพ ให้ความเห็นประกอบ ก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว สิทธิของชุมชนที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคล เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัตินี้ ออม ได้รับความคุ้มครองรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2558 ยังได้บัญญัติเกี่ยวกับแนวนโยบาย ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ไว้ใน

มาตรา 289

“องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ย่อมมีสิทธิที่จะจัดการศึกษาอบรม และการฝึกอาชีพตามความเหมาะสม และความต้องการภายในท้องถิ่นนั้น และเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรม ของรัฐ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับมาตรฐาน และระบบ การศึกษาของชาติ การจัดการศึกษาอบรมภายในท้องถิ่นตามวรรคสอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องคำนึงถึงการบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น ด้วย”

จากหลักการของรัฐธรรมนูญตามที่บัญญัติไว้ดังกล่าว จะเห็นได้ว่ารัฐได้รองรับสิทธิของบุคคลในการใช้ทรัพย์สินของตน ซึ่งการจำกัดสิทธิในการใช้ทรัพย์สิน จะกระทำมิได้ภายใต้บังคับของกฎหมายเท่านั้น นอกจากนี้ รัฐยังบัญญัติรองรับสิทธิของประชาชนในการประกอบกิจการ หรือประกอบอาชีพ ซึ่งการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคล ไม่สามารถกระทำได้ แต่มีข้อยกเว้นไว้เฉพาะกรณี ที่อาศัยอำนาจตามกฎหมาย ซึ่งกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมก็เป็นกรณีหนึ่งที่รัฐสามารถจำกัดสิทธิในการใช้ที่ดิน และเสรีภาพในการประกอบกิจการ หรืออาชีพของประชาชน

2.3.3 การบังคับใช้กฎหมายอื่นในการอนุรักษ์พัฒนา และบริหารจัดการเมืองเก่า

กฎหมายที่เกิดขึ้นโดยภาครัฐ และภาคประชาชน ซึ่งสามารถผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออกข้อบัญญัติต่างๆ ได้ดังมีรายละเอียดดังนี้

มาตรการทางกฎหมายที่ออกโดยภาครัฐ

มาตรการในด้านกฎหมายที่มีความสำคัญกับการอนุรักษ์ และพัฒนาสภาพแวดล้อมของเมืองเก่า ได้แก่ การออกกฎกระทรวงผังเมืองรวม ตามมาตรา 1 “ของพระราชบัญญัติการผังเมือง

พ.ศ. 2518” เพื่อกำหนดรายละเอียดการใช้ประโยชน์ที่ดิน หรืออาจลงรายละเอียดในลักษณะของแต่ละย่านโดยตราพระราชบัญญัติการผังเมืองเฉพาะตามมาตรา 28 เฉพาะบางพื้นที่ก็ได้ นอกจากนี้ในการดำเนินการบังคับใช้กฎหมายในระดับจังหวัดนั้น จังหวัดสามารถออกประกาศจังหวัด เพื่อควบคุมกิจกรรมบางประการที่ไม่เหมาะสมกับพื้นที่เมืองเก่า เช่น ประกาศจังหวัดน่าน ที่ห้ามมิให้รถบรรทุกผ่านพื้นที่อนุรักษ์ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม บทบาทของหน่วยงานราชการส่วนกลางในบางเรื่อง ได้ถูกถ่ายโอนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังปรากฏในพระราชบัญญัติกำหนดแผน และขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ซึ่งการอนุรักษ์พัฒนา และบริหารจัดการเมืองเก่าเป็นหนึ่งในหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดังปรากฏในหมวด 2 การกำหนดอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะ ในมาตรา 16 สำหรับเทศบาลเมืองพัทยา กรุงเทพมหานคร และองค์การบริหารส่วนตำบล ในข้อ (11) การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น ข้อ (25) การผังเมือง และ ข้อ (28) การควบคุมอาคาร เป็นต้น สอดคล้องกับพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2542 ในมาตรา 58 ข้อ (8) ที่ว่า “บำรุงศิลปะ จารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของ ท้องถิ่น” และสิ่งพิเศษสำหรับพระราชบัญญัติเทศบาลก็คือ การกำหนดให้เทศบาลตั้งแต่ 2 แห่งขึ้นไปสามารถทำสหการได้ดังปรากฏในมาตรา 58

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าภายใต้กฎระเบียบ ข้อกำหนด และกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง มีส่วนสำคัญที่จะช่วยให้การดำเนินการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ภายในพื้นที่เมืองเก่าดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยขึ้นอยู่กับผู้ปฏิบัติว่าสามารถที่จะนำเอากฎระเบียบ ข้อกำหนด และกฎหมาย ฉบับใดมาช่วยในการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในพื้นที่เมืองเก่าได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

2.3.4 ความเคลื่อนไหวและทิศทางภาครัฐในปัจจุบันต่อย่านเมืองเก่าสงขลา

แผนการพัฒนาเมืองสงขลาในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ทางภาครัฐเริ่มเข้ามาให้ความสนใจ โดยการวางนโยบาย รวมถึงกระตุ้นให้ย่านเมืองเก่าสงขลาเป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง ความพยายามที่จะยกระดับย่านนี้มีความชัดเจนขึ้นจากช่วงปี พ.ศ. 2553 โดยทาง กรม. ได้มีมติให้เมืองสงขลาเป็น 1 ใน 10 เมืองเก่า ซึ่งเป็นเมืองมรดกชาติที่ต้องร่วมกันอนุรักษ์ จนเกิดความตื่นตัวทั้งในระดับภาครัฐและประชาสังคม มีการรวมกลุ่มภาคีคนรักเมืองสงขลา โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาพื้นที่เชิงอนุรักษ์ และผลักดัน ให้ย่านเมืองเก่าสงขลาเป็นเมืองมรดกโลกในอนาคต การผลักดันในยุคแรกได้เกิดขึ้นในสมัยการดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีนครสงขลาของ คุณพีระ ตันติเศรณี และมีการสานต่อโดย คุณสมศักดิ์ ตันติเศรณี นายก

จากบทความในหัวข้อ “เมืองเก่าสงขลา จาก มรดกชาติสู่มรดกโลก” คุณสมศักดิ์ได้กล่าวถึงการขับเคลื่อนพันธกิจการนำสงขลาไปสู่เมืองมรดกโลก โดยประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วนในพื้นที่ ทั้งกลุ่มภาคีคนรักเมืองสงขลา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย (RMUTSV) เทศบาลนครสงขลา และ ปตท.สผ. โดยมีการเน้นย้ำถึงย่านเมืองเก่า ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญที่ยกให้เป็นพื้นที่ไขว่ดวงที่จะร่วมอนุรักษ์ไว้ ไม่ว่าจะเป็นย่านถนน 3 สายหลัก คือ ถนนนครนอก นครใน และถนนนางงาม ที่เป็นศูนย์รวมหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ สืบสานกันมายาวนานกว่า 200 ปี เอาไว้ และในส่วนเทศบาลนครสงขลาที่ได้มีการเตรียมงบประมาณไว้ส่วนหนึ่ง เพื่อใช้ในการผลักดันโครงการ

ดังกล่าว ซึ่งเป็นหนึ่งในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนานครสงขลา จนกว่าจะประสบความสำเร็จ แต่เนื่องจากการก้าวไปสู่เป้าหมายมรดกโลกนั้น ต้องอาศัยขั้นตอนและความร่วมมือจากภาคประชาชนในพื้นที่อย่างจริงจัง ทั้งนี้อาจต้องใช้เวลามากกว่า 15 ปี โดยในแผนงานการพัฒนาปี พ.ศ. 2557 คาดว่า จะมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นถึงแนวทางการเดินไปสู่เป้าหมาย หลังจากที่ตลอดปี พ.ศ. 2556 ที่ผ่านมาเป็นช่วงของการเตรียมความพร้อมทั้งด้านข้อมูลและความร่วมมือของภาคประชาชนใน จังหวัดสงขลา (จุฑาศรี., 2558)

นโยบายที่เกี่ยวข้องกับย่านเมืองเก่าจากแผนนโยบายช่วง ปี พ.ศ. 2556 มีการวางนโยบายให้ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศให้เข้ามาท่องเที่ยว และใช้เวลาอยู่ในเมืองสงขลาเพิ่มมากขึ้น โดยการดึงเอาตัวกิจกรรมในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจมาประกอบรวมเพื่อยกระดับรายได้ของประชาชนในพื้นที่ อาทิเช่น ยกกระดับถนนคนเดินให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับชาติ พัฒนาการท่องเที่ยวแบบครบวงจร จัดเทศกาลอาหารสองทะเล และเทศกาลอาหารฮาลาลจัดงานประจำปี “สมิหลาย้อนยุค” การปรับปรุงและพัฒนาพื้นที่เชิงกายภาพภายในส่วนย่านเมืองเก่า นอกเหนือไปจากการทำแผนพัฒนาและกำหนดพื้นที่อนุรักษ์ แล้วยังมีแผนงานทางกายภาพในการนำเอาสายไฟฟ้าลงดินสำหรับบริเวณถนนนางงาม และถนนทะเลหลวงอีกด้วย

สำหรับนิยามของตัวมรดกโลกนั้น โดยรวมแล้วมีความหมายถึง แหล่งมรดกที่เป็นแหล่งที่ รวบรวมเอาความหลากหลายด้านต่างๆ ของโลกใบนี้เอาไว้ โดยสะท้อนให้เห็นถึงความทรงจำ ความงดงาม และมีความหมายต่อมวลมนุษยชาติ ซึ่งไม่จำกัดอยู่เพียงมรดกทางสังคม หรือวัฒนธรรมมนุษย์เพียงเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงแหล่งทางธรรมชาติที่สำคัญด้วย

ความแตกต่างระหว่างการถูกยก หรือคุณค่าในฐานะความเป็นมรดกโลกและมรดกชาติ สำหรับความเป็นตัวมรดกของชาติได้นั้น มักจะอิงอยู่ภายใต้นิยามมรดกในฐานะเกียรติภูมิของประเทศ หรือการเป็นเครื่องยืนยันถึงรากฐานความเป็นชาติ ในขณะที่คุณค่าในระดับโลก ตัวมรดกนั้น จะไม่จำกัดคุณค่า หรือการถือครองให้เป็นของชนชาติ ชาติพันธุ์ หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่ความสำคัญของสถานที่นั้นจะถือให้เป็นสมบัติสากลร่วมกัน ของมวลมนุษยชาติที่เหนือไปกว่าพรมแดนของรัฐชาติ

ความสำคัญต่อการได้ประกาศให้เป็นมรดกโลก นอกเหนือไปจากการได้รับการสนับสนุนทางการปกป้องรักษา และอนุรักษ์ตัวพื้นที่มรดก แล้วยังเป็นการส่งเสริม และเผยแพร่คุณค่าของแหล่งมรดกที่จะยังสามารถยกสถานะจากความสำคัญระดับท้องถิ่น ให้มีความสำคัญในระดับโลก หรือภูมิภาคด้วยเช่นกัน สิ่งที่จะส่งประโยชน์ต่อแหล่งมรดกที่ได้รับมากมาย และสิ่งที่สำคัญ คือ การขยายตัวทางเศรษฐกิจในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในสงขลา นั้นมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการยกระดับเมืองเก่าสงขลา ไปสู่การเป็นเมือง - มรดกภูมิภาคอาเซียน และมรดกโลก ดังที่ปรากฏในตัวนโยบายของสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และโครงการประชุมวิชาการระดับนานาชาติ ในหัวข้อ “International Symposium on livable Old Town Tourism” ได้มีการวางบทบาทเมืองสงขลาและภูเก็ต ในฐานะจังหวัดนำร่อง ในการยกระดับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว ภายใต้กรอบความร่วมมือสามเหลี่ยม

เศรษฐกิจ (IMG-GT) ภายใต้ยุทธศาสตร์ Old Town Tourism เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว แบ่งปันประสบการณ์ และสร้างความร่วมมือ 6 เมืองเก่าใน 3 ประเทศ คือ

1. เมืองสงขลา และเมืองภูเก็ต ประเทศไทย
2. เมืองปาเลมบัง และเมืองโกตา ซาวาลุนโต ประเทศอินโดนีเซีย
3. เมืองมะละกาและเมืองปีนัง ประเทศมาเลเซีย

(โครงการประชุมวิชาการระดับนานาชาติ IMT-GT 2015)

ลักษณะการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในระดับภูมิภาคเช่นนี้ ทำให้พอเห็นได้ว่าการเชื่อมโยงแหล่งมรดกในภูมิภาคเข้าด้วยกัน นอกเหนือไปจากสร้างการแลกเปลี่ยนในระดับวิชาการที่มีต่อพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์ ยังส่งผลต่อการขยายพื้นที่เศรษฐกิจ และธุรกิจการท่องเที่ยวระดับภูมิภาคด้วยเช่นกัน

2.3.5 ข้อสังเกตต่อแนวทางการพัฒนาตามนโยบายของภาครัฐและเอกชน

ในอีกข้อสังเกตหนึ่งจากการที่ผู้เขียน ได้ลงพื้นที่ไม่เพียงแต่ย่านเมืองเก่าสงขลา แต่รวมไปถึงย่านเมืองเก่านครศรีธรรมราช หาดใหญ่ และสมุย มีรูปแบบการพัฒนาพื้นที่ส่วนมากโดยกลุ่มทุน หรือภาครัฐเอง ซึ่งจะมีความพยายามในการสร้างพื้นที่รองรับการท่องเที่ยวในรูปแบบที่เน้นการย้อนยุค เช่น ร้านอาหารโบราณ โรงแรม ร้านอาหาร หรือกิจกรรมตลาดน้ำ ตลาดย้อนยุค และในขณะเดียวกันรูปแบบย้อนยุคเช่นนี้ ก็ได้รับความนิยมอย่างมากในกลุ่มนักท่องเที่ยวเอง ซึ่งการตลาดในลักษณะนี้สามารถที่จะนิยามได้ว่าเป็นการตลาด แบบ Nostalgia Tourism Nostalgia Tourism หรือการท่องเที่ยวแบบย้อนวัน - วาน เป็นการนำความต้องการบริโภค ในความหมายของสิ่งที่ผ่านมาแล้วในอดีต ประกอบด้วยความคาดหวังความคิดที่ว่าเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหวนกลับมาได้อีก และคุณค่าของสินค้าในการตลาดจึงเพิ่มสูงขึ้น ถือเป็นรูปแบบที่ได้รับความนิยมอย่างมาก โดยเฉพาะในกลุ่มชนชั้นกลาง ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตลอดมา วิธีการฟื้นฟูพื้นที่ด้วยแนวทางนี้ คือ การสร้างบรรยากาศให้เกิดความรู้สึกหวนรำลึกถึงอดีต เช่น การสร้างตลาดย้อนยุค (Retro Market) อย่างตลาดน้ำ ตลาดสามชุก หรือที่หัวหิน การสร้างพื้นที่ในรูปแบบนี้มีความแตกต่างจากการอนุรักษ์อยู่พอสมควร ในขณะการอนุรักษ์นั้นคือ การคงรักษาตัวบริบท หรือสัจจะของเนื้อหาดั้งเดิมเอาไว้ การออกแบบภายใต้แนวคิด Nostalgia Tourism หรือ Retro Market การสร้างพื้นที่หรือกิจกรรมที่มีลักษณะ ของการจำลองกลิ่นอาย และบรรยากาศอันหวนรำลึกย้อนไปถึงตลาดในอดีตเมื่อเกือบ 100 ปีที่ผ่านมา (ชาติรี ประภิตนทการ ฉบับที่ 2/2556 เมษายน-มิถุนายน)

ภาพที่ 4 ภาพกิจกรรมวัฒนธรรม ประกอบร่วมกับถนนคนเดิน “ตลาดสองทะเล” และศูนย์วัฒนธรรมเมืองเก่า (กำลังก่อสร้าง)

ที่มา : ดัดแปลงจาก google, 2562

เมื่อกลับมามองที่เมืองสงขลาเองก็จะพบว่า ตัวเมืองเก่าสงขลานั้นก็มีแนวความคิดในการพัฒนาหรือฟื้นฟูให้เป็นที่ไปในแนวทางการสร้างบรรยากาศ ในแบบการทวนรำลึกวันวาน เช่นเดียวกัน ความพยายามที่จะจับประเด็นนี้ของภาครัฐ สามารถพบได้บนเส้นถนนแต่ละสาย หรือแม้แต่ตรอกทางเดินที่ตัดผ่านเส้นตึกแถวเก่า เช่น การใส่ Graffiti หรือ Street art ที่แสดงถึงวิถีชีวิตของคนรุ่นปู่ย่าตายาย การหาบเร่ เด็กที่กำลังเล่นปั่นจักรยานกันอย่างสนุกสนาน เป็นวิธีหนึ่งในการจำลองภาพความทรงจำร่วมกัน ที่มักจะมองภาพวัยเด็กหรือสมัยคนรุ่นก่อนในลักษณะที่มีเสน่ห์ เรียบง่าย ใช้ชีวิตไปอย่างเนิบช้า การจัดกิจกรรมบนเส้นถนนนางงาม ไปจนการสร้าง Landmark ที่จำลองประตูเมืองในอดีตของสงขลา ที่ปัจจุบันได้ถูกรื้อทิ้งไปแล้ว หากมองในมิติของการตลาดแล้วนับว่ากลยุทธ์การรื้อฟื้น หรือประดิษฐ์เสน่ห์บางอย่างขึ้นมาในพื้นที่นั้น สามารถจับจุดความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะคนไทยได้เป็นอย่างดีในช่วงเวลาที่กระแสการโหยหาอดีต (Nostalgia) ซึ่งเป็นที่นิยมในขณะนี้ และจะยังคงเป็นกระแสที่ได้รับความนิยมต่อไปอีก

ประการต่อมา ดังที่กล่าวมาว่าการสร้างพื้นที่ภายใต้รูปแบบของการย้อนวันวานนั้นมีความแตกต่างจากการอนุรักษ์ย่าน ทั้งโดยแนวคิด และวิธีการการสร้างพื้นที่ดังกล่าว มักจะเป็นวิธีการเลือกความทรงจำในอดีต และนำเสนอออกมาผ่านการสร้างบรรยากาศภาพความทรงจำ และจินตนาการของชุมชน บ้านเรือน ตลาด ร้านค้า ที่เป็นอุดมคติในยุคสมัย ซึ่งในบางครั้งอาจไม่เคยมีสิ่งนั้นเกิดขึ้นมาก่อนในพื้นที่ ตัวอย่างลักษณะการจำลองฉากลักษณะนี้ เห็นได้ในการสร้างประตูเมืองเก่าจำลองบริเวณหัวมุม - ถนน ซึ่งไม่เคยเป็นตำแหน่ง ของประตูเมืองเก่ามาก่อน และความบกพร่องในรายละเอียดทางสถาปัตยกรรมที่ลดคุณค่าเนื้อหาของประตูเมืองดั้งเดิม และก่อให้เกิดความสับสนต่อนักท่องเที่ยวที่พบเห็น ยิ่งในกรณีที่ตัวย่านเมืองเก่าเองพยายามจะยกระดับไปสู่มรดกโลก ทั้งที่ตัวมรดกโลกเองนั้นให้ความสำคัญต่อความแท้ (Authenticity) เป็นอย่างมาก ดังนั้นการพัฒนาภูมิทัศน์เมืองในลักษณะนี้ จึงอาจต้องพิจารณาผลกระทบอย่างรอบด้าน

ภาพที่ 5 ภาพจำลองประตูเมือง ปลายถนนนครนอกและนครใน ทิศใต้ของย่านเมืองเก่า
ที่มา : ที่มา : ดัดแปลงจาก google, 2562

โดยตัวอย่างที่ได้ยกมา การสร้างพื้นที่สาธารณะหรือจุดหมายตาใหม่ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งไม่ใช่สิ่งผิดแต่อย่างใด แต่สิ่งที่ควรระวังคือ พื้นที่ดังกล่าวอาจเป็นการบิดเบือนต่อ ประวัติศาสตร์ชุมชน และบริบทดั้งเดิมที่แท้จริงไป

แน่นอนว่า แนวคิดในเชิงทฤษฎี หรือมุมมองจากนักประวัติศาสตร์เพียงลำพัง อาจมองว่าวิธีการ ดังกล่าวนั้นขัดกับการอนุรักษ์พื้นที่ หรือวัฒนธรรมดั้งเดิม แต่เราต้องไม่ลืมว่าพื้นที่เหล่านี้ยังคงมีชีวิตภายใต้การขับเคลื่อนของคนในชุมชน ที่มีความหลากหลายทางความคิด การเอาทฤษฎีมากำหนดจับเพื่อแก้ปัญหา หรือพัฒนาในทางปฏิบัติอาจจะไม่ใช่คำตอบที่ดีที่สุดเสมอไป จากที่ผู้เขียนได้สอบถาม และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับ ผศ.พิพัฒน์ กระจ่างจันทร์ อาจารย์คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งมีทัศนคติที่น่าสนใจต่อความเป็นพหุวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อาจารย์พิพัฒน์ได้ให้ข้อคิดเห็นว่า วิธีการสร้างหรือประดิษฐ์อดีต ดังกล่าวนั้นไม่จำเป็นต้องถูกมองว่าเป็นการพัฒนาที่ส่งผลให้เกิดผลแง่ลบเสมอไปแต่วิธีดังกล่าวต้องการการวางแผนแนวความคิดออกแบบ และศึกษาที่ดีเท่านั้น เช่น การประดิษฐ์ตลาด หรือพื้นที่เชิงพาณิชย์นั้นเป็นเรื่องปกติของแหล่งท่องเที่ยว ที่ต้องการให้นักท่องเที่ยวเดินเที่ยวกลางคืน ปัญหาอยู่ตรงที่ตลาดในลักษณะนี้ขายอะไร ถ้าขายของโดยขาดจุดเด่น หรืออัตลักษณ์ของตัวเอง ก็เป็นเรื่องที่น่าเสียดายกลายเป็นว่าทำอะไรให้เหมือนกันไปหมด หรือในประเด็นการมองเรื่องเมืองประวัติศาสตร์ ต้องไม่มองประวัติศาสตร์แบบหยุดนิ่งอยู่เฉพาะบางสมัย แต่ควรมองถึงความต่อเนื่องด้วย อันนี้เป็นปรากฏการณ์ที่มักจะขาดไปในแต่ละเมืองประวัติศาสตร์ และข้อควรพิจารณาสุดท้าย ในแง่ที่เมืองสงขลาพยายามที่จะขายความเป็นจีน โดยเฉพาะในเขตเมืองก็นับเป็นเรื่องที่ดี แต่การเน้นย้ำความเป็นจีนโดยลำพังในบางแง่มุม จะบดบังความหลากหลายทางวัฒนธรรมอื่นไปด้วยเช่นกัน

ศาสตราจารย์ ดร. เอนก เหล่าธรรมทัศน์ ประธานคณะกรรมการกำกับทิศทางแผนงานฯ ก็ได้ให้ความเห็นไว้ในเวทีสนทนา FURD (Future Urban Development) ถึงประเด็นของการสร้างเป็น “Songkhla First China Town” เช่นกันโดยให้ข้อเสนอว่า ถ้าทำเมืองสงขลาให้เป็นเมืองมรดกโลกต้อง เชื่อมโยงให้เห็นความหลากหลายของชาติพันธุ์ ไม่ว่าจะเป็นจีน อาหรับ อินเดีย มาเลย์ ซึ่งเป็นเมืองแบบ cosmopolitan และตั้งข้อสังเกตว่าสงขลาถือเป็นเมืองที่มีคนมีชื่อเสียงระดับประเทศจำนวนมาก ทำไมจึงไม่สามารถทำโครงการพัฒนาเมืองอย่างที่ควรจะเป็นได้

และสุดท้ายจากข้อสังเกตในลักษณะทิศทางความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ก่อเกิดคำถามว่าการพัฒนาเชิงอนุรักษ์ ด้วยการดึงเอาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเข้ามาเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจนั้น ในที่สุดแล้วการพัฒนาดังกล่าว ตอบสนองต่อกลุ่มนักท่องเที่ยว หรือคนในชุมชนเป็นหลัก และการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นนั้น ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเคารพบริบทดั้งเดิมที่แท้จริงหรือไม่ ซึ่งในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ถือเป็นเรื่องดีที่ภาครัฐมีแนวโน้มที่จะเปิดพื้นที่ให้ภาคีภาคประชาชนสอบถาม และแสดงความคิดเห็นต่อโครงการต่างๆ ได้มากขึ้น ตั้งแต่ตัวกิจกรรมโครงการการปรับปรุงพื้นที่ไปจนถึงแผนแม่บทของการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า

2.4 สรุปการทบทวนวรรณกรรมโดยการวิพากษ์จากโครงสร้างทั้งหมดของเจนตรีฟิเคชั่น

สรุปการทบทวนวรรณกรรมความสัมพันธ์ของการศึกษาผลกระทบต่อบทบาทของเจนตรีฟิเคชั่น จากการทบทวนวรรณกรรมเป็นการสรุปบทบาทของเจนตรีฟิเคชั่นกับความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูเมือง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของบทบาทเจนตรีฟิเคชั่นกับผลลัพธ์ด้านการอนุรักษ์เมืองเก่าสงขลา เพื่อนำเอาผลกระทบที่เกิดขึ้นในพื้นที่เมืองเก่าสงขลาจากบทบาทของเจนตรีฟิเคชั่นมาหาหนทางการจัดการที่ดีตามบทบาทที่แตกต่างออกไป เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบของคำถามวิจัยที่ว่า “การเปลี่ยนแปลงของเมืองเก่าสงขลา สอดคล้อง

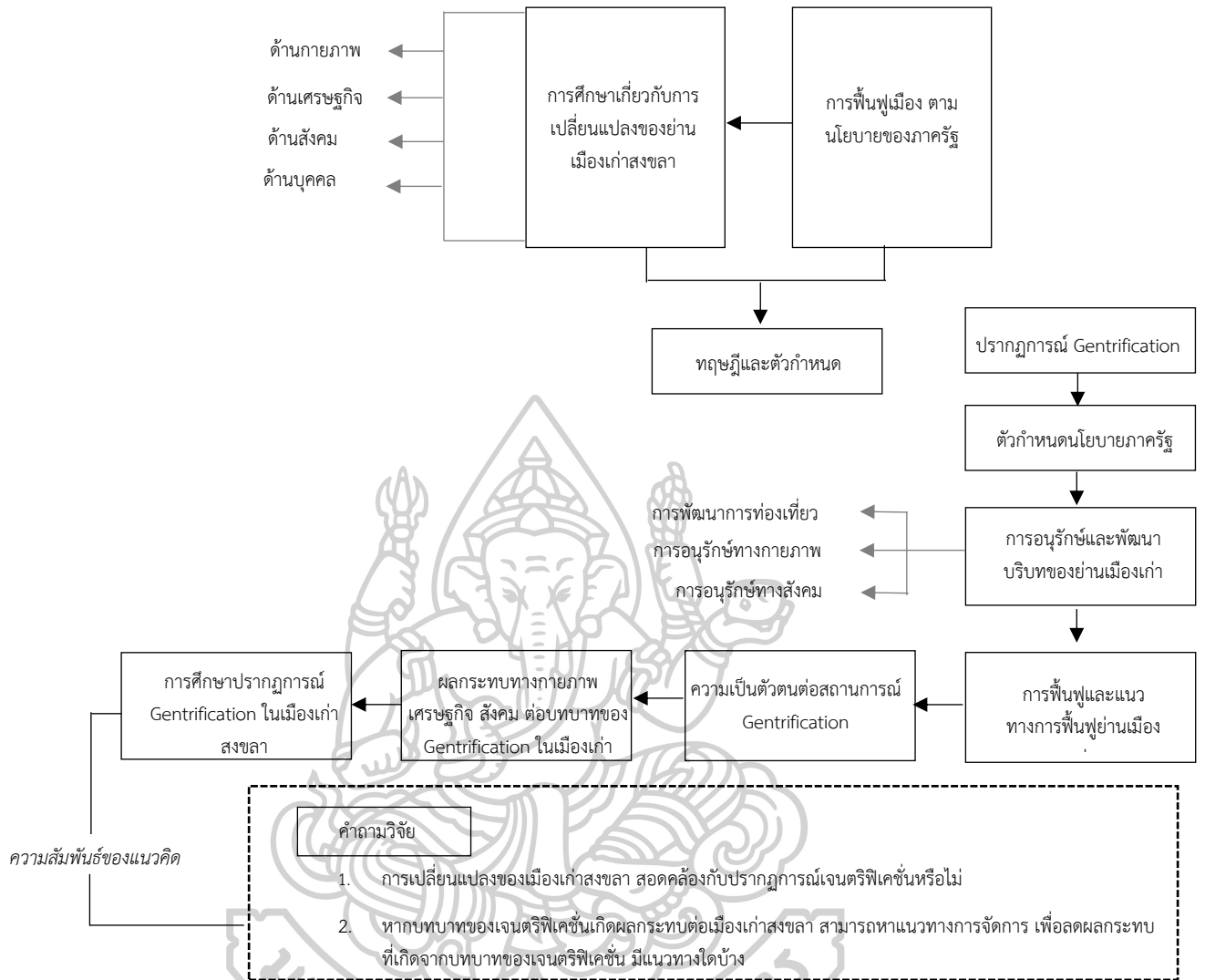
กับปรากฏการณ์เจตริพิเคชั่นหรือไม่ และหากบทบาทของเจตริพิเคชั่นเกิดผลกระทบต่อเมืองเก่าสงขลา สามารถหาแนวทางการจัดการ เพื่อลดผลกระทบที่เกิดจากบทบาทของเจตริพิเคชั่น มีแนวทางใดบ้าง” เป็นการศึกษาบทบาทของเจตริพิเคชั่นในเมืองเก่าสงขลา เพื่อที่จะนำมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม ที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์เมืองเก่า ตามนโยบายการฟื้นฟูเมืองเก่า สามารถสรุปได้ดังนี้

ในส่วนของผลกระทบในบทบาทของเจตริพิเคชั่นเชิงบวกและเชิงลบต่อด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่เมืองเก่าสงขลา โดยมีปัจจัยที่来帮助ควบคุมองค์ประกอบต่างๆ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบดังนี้

1. เจตริพิเคชั่นกับผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบทางด้านกายภาพ
2. เจตริพิเคชั่นกับผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบทางด้านเศรษฐกิจ
3. เจตริพิเคชั่นกับผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบทางด้านสังคม

ความสัมพันธ์ของบทบาทเจตริพิเคชั่น และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปรากฏการณ์เจตริพิเคชั่นในย่านเมืองเก่าสงขลา ประกอบด้วย 3 ความสัมพันธ์หลัก ได้แก่ (1) ผลกระทบจากบทบาทของเจตริพิเคชั่นในเชิงบวกและเชิงลบ ต่อด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมย่านเมืองเก่าสงขลา (2) ประเภทของการฟื้นฟูเมืองผ่านมุมมองของเจตริพิเคชั่น (3) การเปลี่ยนแปลงของสงขลาผ่านนโยบายภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูเมือง โดยวางกรอบแนวคิดในการศึกษาไว้ดังนี้

ภาพที่ 6 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษการเปลี่ยนแปลงผ่านปรากฏการณ์ Gentrification ในย่านเมืองเก่าสงขลา

ที่มา : ผู้วิจัย, 2563

จากการสรุปความสัมพันธ์ของทั้ง 3 องค์ประกอบ คือ การฟื้นฟูเมือง การอนุรักษ์ และ กระบวนการเกิดเจเนตรีฟิเคชั่น นั้นส่งผลให้กรอบแนวคิดการวิจัย มีความชัดเจนและสอดคล้องกับ สมมติฐานที่ว่า “กลุ่มคนใหม่ที่เข้ามาทำธุรกิจINY่านเมืองเก่าสงขลา เป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุน การอนุรักษ์ทางด้านกายภาพINY่านเมืองเก่าสงขลา และการเข้ามาของคนกลุ่มนี้ยังเป็นส่วน สำคัญที่ช่วยกระตุ้นระบบเศรษฐกิจINY่านเมืองเก่าให้ดีขึ้น รวมไปถึงยังส่งผลต่อรูปแบบอาคาร วัฒนธรรมทางสังคมของย่านเมืองเก่าสงขลาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามไป” และประเด็นคำถาม งานวิจัย คือ

1. การเปลี่ยนแปลงของเมืองเก่าสงขลา สอดคล้องกับปรากฏการณ์เจเนตรีฟิเคชั่นหรือไม่
2. หากบทบาทของเจเนตรีฟิเคชั่นเกิดผลกระทบต่อเมืองเก่าสงขลา สามารถหาแนวทางการ จัดการ เพื่อลดผลกระทบที่เกิดจากบทบาทของเจเนตรีฟิเคชั่น มีแนวทางใดบ้าง

โดยจะศึกษาแนวคิดการฟื้นฟูเมือง ตามนโยบายของภาครัฐ ซึ่งสอดคล้องกันในเรื่องการ สนับสนุนให้เกิดการอนุรักษ์ทางด้านกายภาพ INY่านเมืองเก่าสงขลา และได้ยึดโยงเข้ากับความสัมพันธ์ ของการเปลี่ยนแปลงย่าน ที่มีผลกระทบทั้งด้านกายภาพ สังคม และเศรษฐกิจ รวมถึงการ เปลี่ยนแปลงต่อกลุ่มบุคคล ที่เข้ามามีบทบาทINY่านเมืองเก่า โดยนำทฤษฎีต่างๆ ที่ได้ทบทวนในส่วน ที่ผ่านมา เข้ามาวิเคราะห์ร่วมกับทฤษฎี Nostalgia Tourism หรือการท่องเที่ยวแบบย้อนวันวาน เมื่อ ศึกษาอย่างละเอียดแล้วพบว่า ทฤษฎีที่อ้างถึงรวมกับนโยบายของภาครัฐแล้ว ทำให้รับรู้ถึงความ เปลี่ยนแปลงของเมืองเก่าสงขลา ซึ่งลักษณะการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ที่น่าสนใจอาจเรียกการ เปลี่ยนแปลงพื้นที่นี้ได้ว่า “ปรากฏการณ์เจเนตรีฟิเคชั่น” เนื่องจากแนวคิดในการอนุรักษ์ และการฟื้นฟู INY่านเมืองเก่า เป็นการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่โดยกลุ่มชนชั้นกลางเป็นตัวขับเคลื่อน ทำให้อาคาร บ้านเรือนเกิดความทันสมัยขึ้น ย่านมีความเป็นตัวตนที่ชัดเจนขึ้น ซึ่งปัจจัยการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ส่งผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบของพื้นที่เมืองเก่าสงขลา ทั้งในด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และ สังคม

ดังนั้น การศึกษาในครั้งนี้เป็นการยึดโยงแนวคิดการฟื้นฟู และการอนุรักษ์เมืองเก่าที่จะตอบ คำถามการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ที่เกิดจากผลกระทบของปรากฏการณ์เจเนตรีฟิเคชั่นINY่าน เมืองเก่าหรือไม่ และเพื่อความสอดคล้อง และเป็นไปตามสมมติฐาน จึงมีการศึกษาวิเคราะห์เครื่องมือ การวิจัย เพื่อช่วยหาคำตอบในการวิเคราะห์พื้นที่เมืองเก่าสงขลาในบทต่อไป

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

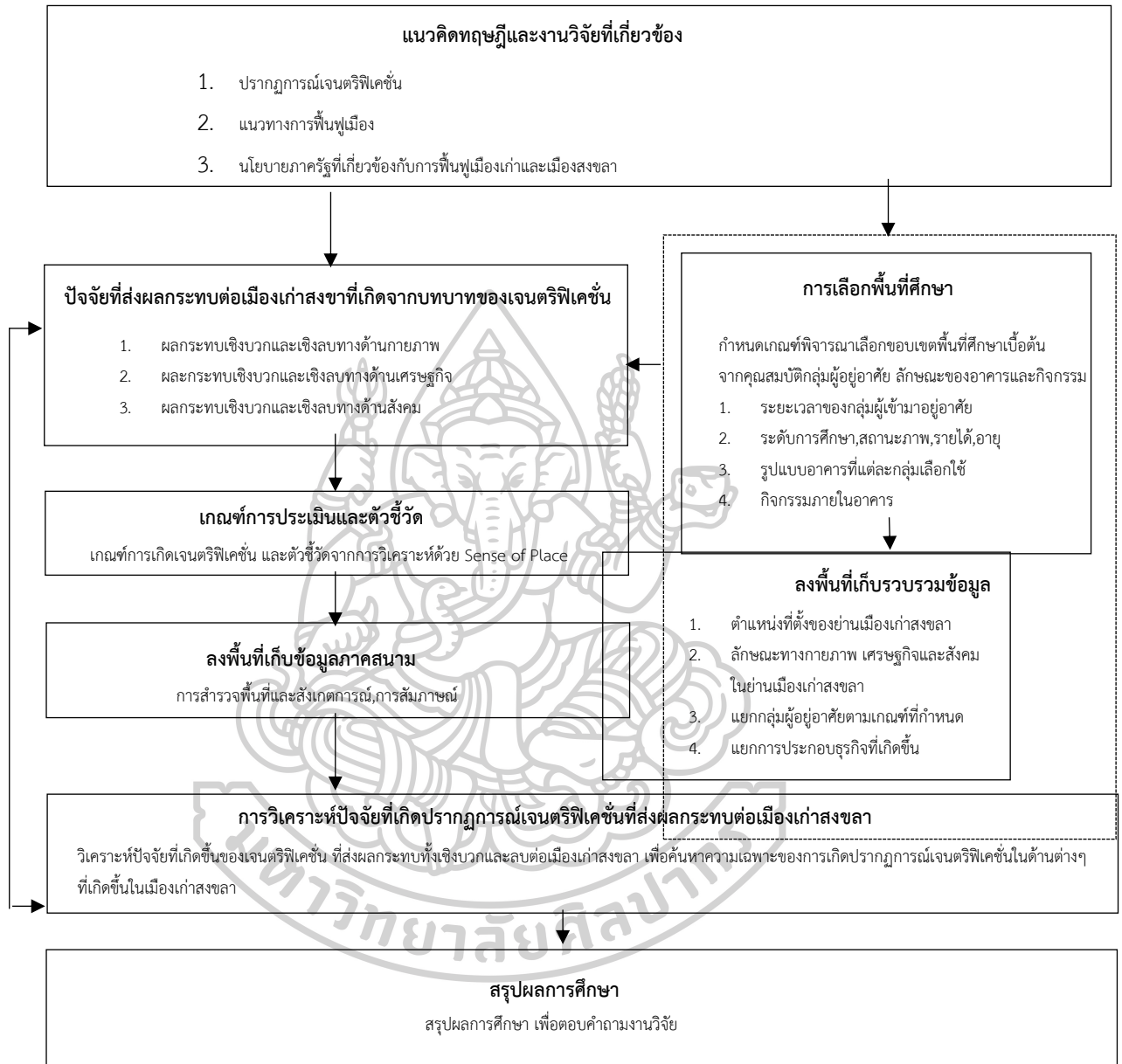
จากการทบทวนวรรณกรรม และแนวคิดที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นกรอบแนวความคิดในการศึกษา เนื้อหาในบทนี้ เป็นการนำเสนอรายละเอียดวิธีการดำเนินการวิจัย ทั้งแหล่งที่มาของข้อมูล เพื่อสร้างความเข้าใจในกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลทั้งหมดของงานวิจัยนี้อย่างเป็นขั้นตอน

ในกระบวนการวิเคราะห์บทบาทของเจนตรีฟิเคชันกับผลกระทบทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมในพื้นที่เมืองเก่าสงขลา เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของเจนตรีฟิเคชันกับการอนุรักษ์เมืองเก่าสงขลาที่มีต่อการดำรงวิถีชีวิตของความเป็นย่านชุมชน และความสัมพันธ์ที่มีต่อกายภาพของเมืองเก่าสงขลา รวมทั้งด้านเศรษฐกิจในพื้นที่เมืองเก่า เพื่อนำเอาผลกระทบที่เกิดขึ้นในด้านต่างๆ ในพื้นที่เมืองเก่าสงขลา จากบทบาทของเจนตรีฟิเคชัน มาพัฒนาเป็นแนวทางการจัดการที่ดีตามบทบาทที่แตกต่างกันออกไป จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในบทที่ผ่านมา ด้วยการใช้กระบวนการวิเคราะห์พื้นที่ด้วยเครื่องมือ การสำรวจเบื้องต้น การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์พื้นที่ผ่านเครื่องมือการวิเคราะห์ด้วย ทฤษฎี Sense of Place รวมถึงการนำเสนอการวางแผนการพัฒนาพื้นที่ เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะในเรื่องการออกแบบชุมชนเมืองในอนาคต

3.1 ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงประยุกต์ทั้งการสำรวจวิจัยเชิงปริมาณ และการสัมภาษณ์เชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลา โดยบทบาทของเจนตรีฟิเคชันที่ส่งผลกระทบต่อด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลา เพื่อทราบถึงการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พร้อมกับการสังเกตการณ์ การศึกษาเอกสารงานวิจัย แผนที่และภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งแผนที่สารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล โดยแบ่งตามวัตถุประสงค์งานวิจัยดังนี้ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของเจนตรีฟิเคชันกับผลลัพธ์ด้านการอนุรักษ์เมืองเก่าสงขลาที่มีผลต่อการดำรงวิถีชีวิตของความเป็นย่านชุมชน และความสัมพันธ์ที่มีต่อกายภาพของเมืองเก่า รวมทั้งด้านเศรษฐกิจของพื้นที่เมืองเก่า เพื่อนำเอาผลกระทบที่เกิดขึ้นในด้านต่างๆ ในพื้นที่เมืองเก่าสงขลา จากบทบาทของเจนตรีฟิเคชัน มาหาหนทางการจัดการที่ดีตามบทบาทที่แตกต่างกัน โดยกำหนดประเด็นการศึกษาที่เกิดผลกระทบต่อบทบาทของเจนตรีฟิเคชันในพื้นที่เมืองเก่าสงขลา ดังนี้ เจนตรีฟิเคชันกับผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบทางด้านกายภาพ ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม

3.2 การกำหนดรูปแบบการวิจัย

ภาพที่ 7 แสดงกระบวนการขั้นตอนกำหนดรูปแบบการศึกษาวิจัย
ที่มา : ผู้ศึกษาวิจัย, 2564

3.3 แหล่งที่มาของข้อมูล วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือการวิจัย

การศึกษาและรวบรวมแหล่งที่มาของข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและรวบรวมมาจากหลายแหล่งที่มา ทั้งในส่วนของข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ โดยแหล่งที่มาของข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

3.3.1 การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น

โดยการทบทวนวรรณกรรมเบื้องต้น แนวคิดและทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่โดยมีผลมาจากบทบาทของปรากฏการณ์เจเนตรีฟิเคชัน เพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิด คำถามการวิจัย เกณฑ์ในการพิจารณาพื้นที่และวิเคราะห์หาปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของเจเนตรีฟิเคชันที่มีผลกระทบต่อทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและกายภาพของพื้นที่เมืองเก่าสงขลา

3.3.2 การลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล

1. การสำรวจพื้นที่ (Survey) ผู้ศึกษาวิจัยลงพื้นที่สำรวจตำแหน่งที่ตั้งของย่านเมืองเก่าสงขลา เพื่อพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ย่านเมืองเก่า โดยวิเคราะห์จากกลุ่มคนที่เข้ามาประกอบธุรกิจใหม่ๆ ในย่านเมืองเก่าสงขลา และการเพิ่มขึ้นของธุรกิจรูปแบบใหม่ในย่านเมืองเก่าสงขลา เก็บข้อมูลสภาพทางกายภาพ รูปแบบความเป็นอยู่ของสังคม ที่ซ้อนทับกันระหว่างรูปแบบดั้งเดิมและรูปแบบใหม่ และกลุ่มธุรกิจใหม่ที่เกิดขึ้นทั่วบริเวณพื้นที่ย่านเมืองเก่า พร้อมทั้งบันทึกภาพถ่ายด้วยกล้องถ่ายรูป

2. การสัมภาษณ์ (Interview)

(1) การเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยเลือกกลุ่มประชากรในพื้นที่ศึกษาย่านเมืองเก่าสงขลา ภายในกรอบพื้นที่ที่กำหนด คือ พื้นที่ที่ล้อมรอบด้วย ถนนนางงาม ถนนนครนอก และถนนนครใน

(2) การสัมภาษณ์ จากประชากรกลุ่มตัวอย่าง โดยให้มีการละเว้นได้บ้างในกรณีที่สถานการณ์ไม่เอื้ออำนวย และเลือกหลังคาเรือนที่เป็นผู้มีกรรมสิทธิ์ในการถือครอง หรือเป็นหัวหน้าครัวเรือน หรือเจ้าของกิจการ

(3) เครื่องมือวิจัย และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์เข้าร่วม โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มตามคุณลักษณะดังนี้

1) กลุ่มชนชั้นกลางที่เข้ามาถือครอง ซึ่งมีคุณลักษณะทางด้านอาคารที่ถือครองอยู่ คือ เป็นอาคารประเภทใดก็ได้ที่ได้รับการเข้ามาถือครองใหม่อีกครั้ง (ในช่วงระยะเวลาไม่เกิน 10 ปี) โดยต้องพบว่ามีารอนุรักษ์อาคารรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง และพิจารณาว่าเข้ากับคุณลักษณะทางด้านประชากรที่เป็นไปตามวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

- เป็นคนหน้าใหม่ของย่านเมืองเก่าสงขลา (อยู่ในย่านเมืองเก่าไม่เกิน 10 ปี)
- อายุ (อยู่ในรุ่นหนุ่ม - สาว กว่าประชากรที่เหลือในกลุ่มตัวอย่าง)
- การศึกษา (อยู่ในระดับสูงกว่าประชากรที่เหลือในกลุ่มตัวอย่างหรือ เป็นการศึกษาโดยเฉพาะในสาขาวิชาการเกี่ยวข้องกับศิลปะและการออกแบบ)
- การประกอบอาชีพ (เน้นอาชีพที่มีวิชาชีพ โดยเฉพาะวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับศิลปะและการออกแบบ หรือหรืออาชีพบริการรุ่นใหม่)

- รายได้ (อยู่ในระดับสูงกว่าประชากรก่อนที่หนี้ออกจากกลุ่มตัวอย่าง)
- สถานภาพในการใช้ชีวิตคู่หรือการมีบุตร (โสด หรือยังไม่มียุติ)
- คุณลักษณะอื่นๆ ที่พบว่าเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์อาคาร

2) กลุ่มชาวบ้าน ซึ่งพิจารณาคุณลักษณะทางด้านประชากรที่ตรงกันข้ามกับคุณลักษณะของประชากรกลุ่มชนชั้นกลางที่เข้ามาถือครองเป็นหลัก โดยเน้นที่การเป็นผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลาเกินกว่า 10 ปี และเข้ามาถือครองอาคารหลังที่ทำการสำรวจเกินกว่า 10 ปี

3) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางด้านเมืองเก่าโดยเฉพาะ กลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มที่ให้คำตอบถึงเรื่องการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในเมืองเก่าได้ดีที่สุด

4) กลุ่มที่มีความคุ้นชินกับพื้นที่เมืองเก่าสงขลา (เป็นเวลามากกว่า 10 ปีขึ้นไป) ซึ่งกลุ่มนี้จะเห็นการเปลี่ยนแปลงและปัญหาที่เกิดขึ้นในเมืองเก่าสงขลาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

3. การวิเคราะห์พื้นที่ผ่านเครื่องมือการวิเคราะห์ด้วย ทฤษฎี Sense of Place

ผู้ศึกษาวิจัยนำเอาทฤษฎี Sense of Place มาช่วยในการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ในหลายมิติ ที่บ่งบอกถึงความเป็นถิ่นที่อยู่แท้จริงของย่านชุมชนเมืองเก่าสงขลา ทั้งสถานที่ในอาคาร ที่สัมพันธ์กันกับพื้นที่สาธารณะภายนอกอาคาร และความเป็น Place ที่บ่งบอกถึงนัยยะของความเฉพาะถิ่นของพื้นที่ ทั้งที่อยู่ในอาคารสถานที่ ครอบคลุมไปจนถึงสภาพแวดล้อมของถิ่นที่ใกล้เคียงกัน โดยจะวิเคราะห์ทั้ง 4 ประเด็นของทฤษฎี Sense of Place ได้แก่ วิเคราะห์โครงสร้างเมืองเก่าสงขลาด้านสังคม วิเคราะห์โครงสร้างเมืองเก่าสงขลาด้านกิจกรรม วิเคราะห์โครงสร้างเมืองเก่าสงขลาด้านการเชื่อมโยง และวิเคราะห์โครงสร้างเมืองเก่าสงขลาด้านภาพลักษณ์

การเลือกใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์พื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาผลกระทบที่เกิดจากบทบาทของเจนตรีพีเคชั่นออกมาเป็น 3 ด้าน โดยจะแบ่งประเด็นการศึกษาให้สัมพันธ์กับเครื่องมือในการวิจัยดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงประเด็นที่ 1 เจนตรีที่เพิ่มขึ้นกับผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบทางด้านกายภาพ

ประเด็นการศึกษา	การเก็บข้อมูล	การวิเคราะห์	เครื่องมือการวิจัย
การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพ	<p>1. การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบสถาปัตยกรรม</p>	<p>ลักษณะของอาคารที่ก่อให้เกิดธุรกิจในแต่ละรูปแบบ / การเลือกอาคารและทำเลที่ตั้งร้าน</p>	<p>1. วิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจการเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพที่เกิดขึ้นในเมืองเก่าตั้งแต่อดีต-ปัจจุบัน</p> <p>2. วิเคราะห์ด้วยทฤษฎี Sense of Place โดยวิเคราะห์ผ่านภาพลักษณ์ของเมืองตามประเด็นของทฤษฎีนี้</p> <p>3. ใช้การสัมภาษณ์เพื่อสังเกตการณ์เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในย่านตามกลุ่มตัวอย่าง</p>
	<p>2. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของเมือง (การใช้ประโยชน์ที่ดิน/พื้นที่ว่าง/รูปแบบการสัญจร)</p>	<p>ลักษณะความกลมกลืนกันระหว่างธรรมชาติกับอาคารบ้านเรือน</p>	<p>1. วิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจการเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพที่เกิดขึ้นในย่านเมืองเก่าตั้งแต่อดีต-ปัจจุบัน</p> <p>2. วิเคราะห์ด้วยทฤษฎี Sense of Place โดยวิเคราะห์ผ่านการเชื่อมโยงพื้นที่ของเมืองตามประเด็นของทฤษฎีนี้</p> <p>3. ใช้การสัมภาษณ์เพื่อสังเกตการณ์เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในย่านตามกลุ่มตัวอย่าง</p>

ตารางที่ 2 แสดงประเด็นที่ 2 เจนตรีที่เพิ่มขึ้นกับผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบทางด้านเศรษฐกิจ

ประเด็นการศึกษา	การเก็บข้อมูล	การวิเคราะห์	เครื่องมือการวิจัย
การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ	<p>1.เศรษฐกิจรูปแบบใหม่</p> <p>2.เศรษฐกิจรูปแบบดั้งเดิม</p>	<p>วิเคราะห์ตามลักษณะการเปลี่ยนแปลงรูปแบบธุรกิจ ตามปัจจัยที่เกิดขึ้นในระยะเวลา 10 ก่อนหน้าจนถึงปัจจุบัน</p> <p>วิเคราะห์ตามลักษณะการเปลี่ยนแปลงรูปแบบธุรกิจ ที่เกิดจากการแทนที่ หรือการลดลงของธุรกิจแบบดั้งเดิม</p>	<p>1.วิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจการเปลี่ยนแปลงของลักษณะธุรกิจใหม่ๆที่เกิดขึ้นในอาคาร และเกิดขึ้นในบริเวณทำเลที่ตั้งแบบไหน</p> <p>2. วิเคราะห์ด้วยทฤษฎี Sense of Place โดยวิเคราะห์ผ่านสังคมที่ตามประเด็นของทฤษฎีนี้</p> <p>3. การสัมภาษณ์เพื่อสังเกตการณ์เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในย่านตามกลุ่มตัวอย่าง</p>
			<p>1.วิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจการเปลี่ยนแปลงของลักษณะธุรกิจแบบดั้งเดิมที่เกิดขึ้นในอาคาร และเกิดขึ้นในบริเวณทำเลที่ตั้งแบบไหน</p> <p>2.วิเคราะห์ด้วยทฤษฎี Sense of Place โดยวิเคราะห์ผ่านกิจกรรมที่เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในอาคารแต่ละหลังของเมืองตามประเด็นของทฤษฎีนี้</p> <p>3. ใช้การสัมภาษณ์เพื่อสังเกตการณ์เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในย่านตามกลุ่มตัวอย่าง</p>

ตารางที่ 3 แสดงประเด็นที่ 3 เจนตรีที่เพิ่มขึ้นกับผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบทางด้านสังคม

ประเด็นการศึกษา	การเก็บข้อมูล	การวิเคราะห์	เครื่องมือการวิจัย
<p>การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและวัฒนธรรม</p>	<p>การเก็บข้อมูล</p> <p>1. สังคมชนชั้นกลาง ได้แก่ ร้านอาหาร ร้านกาแฟ โรงแรม โฮสเทล และธุรกิจรูปแบบใหม่ทุกประเภท</p>	<p>วิเคราะห์ตามลักษณะความสัมพันธ์ของธุรกิจรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นในพื้นที่เมืองเก่า</p>	<p>1. วิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจการวิเคราะห์ด้วยทฤษฎี Sense of Place โดยวิเคราะห์ผ่านสังคมตามประเด็นของทฤษฎีนี้</p> <p>3. วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง</p>
<p>2. สังคมชนชั้นชาวบ้าน ได้แก่ วิถีชีวิต อาชีพ และวัฒนธรรม</p>	<p>วิเคราะห์ตามลักษณะความสัมพันธ์ของธุรกิจรูปแบบใหม่ที่ส่งผลกระทบต่อสังคมในพื้นที่เมืองเก่า</p>	<p>วิเคราะห์ตามลักษณะความสัมพันธ์ของธุรกิจรูปแบบใหม่ที่ส่งผลกระทบต่อสังคมในพื้นที่เมืองเก่า</p>	<p>1. วิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจการวิเคราะห์ด้วยทฤษฎี Sense of Place โดยวิเคราะห์ผ่านสังคมตามประเด็นของทฤษฎีนี้</p> <p>3. วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง</p>

จากการสำรวจและเก็บข้อมูลภายในพื้นที่ศึกษา ผู้วิจัยได้ใช้เวลาประมาณ 2 เดือน (4 ตุลาคม – 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563) ทำการสำรวจและเก็บข้อมูลทั้งหมดด้วยตนเอง โดยได้มีการสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องเมืองเก่าสงขลา และผู้ที่มีความคุ้นชินกับเมืองเก่าสงขลาเป็นเวลามากกว่า 10 ปีขึ้นไป รวมถึงผู้ที่อาศัยอยู่ในเมืองเก่าสงขลา ผู้ที่มาประกอบธุรกิจต่างๆ ในย่านเมืองเก่าสงขลา ตามจำนวนที่ผู้วิจัยสามารถเข้าถึงได้ ข้อเท็จจริงจะถูกนำเสนอจากเครื่องมือวิจัยทั้ง 3 แบบ คือ การสำรวจข้อมูล การสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์จากแนวคิด Sense of Place โดยแยกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. ลักษณะเฉพาะด้านกายภาพ
2. ลักษณะเฉพาะด้านเศรษฐกิจ
3. ลักษณะเฉพาะด้านสังคม
4. ลักษณะเฉพาะด้านวัฒนธรรม

ในแต่ละด้านจะแยกประเด็นจากเครื่องมือการวิจัยทั้ง 3 เครื่องมือ โดยแต่ละเครื่องมือจะใช้วัดผลการวิจัยในแต่ละด้านตามข้อเท็จจริง และความเกี่ยวเนื่องของข้อมูลทุกด้านที่ได้ทำการศึกษา และสำรวจข้อมูลทั้งหมดมาเป็นเวลา 2 เดือน ดังนี้

ตารางที่ 4 แสดงประเด็นการวิเคราะห์ข้อมูลตามเครื่องมือที่ใช้

เครื่องมือที่ใช้ศึกษา	ประเด็นการวิเคราะห์ข้อมูลตามเครื่องมือที่ใช้
1. การสำรวจ 1.1 ความเฉพาะด้านกายภาพ 1.1.1 กายภาพด้านโครงสร้างของเมือง	1. สำรองข้อมูลจากแผนที่เก่าที่ค้นพบตั้งแต่อดีต ประกอบกับการศึกษาข้อมูลทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับเมืองเก่ากลางขลา ณ ขณะนั้น ว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงมากน้อยเพียงใด 2. วิเคราะห์ข้อมูลจากแผนที่ พ.ศ.2554 ที่พบว่าเมืองเก่าสงขลาเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มต่างๆ ที่เข้ามาอิทธิพลในพื้นที่อย่างชัดเจน 3. วิเคราะห์จากลักษณะรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มคนที่เข้ามาใช้พื้นที่ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของเมืองจากกลุ่มคนหน้าใหม่ได้ชัดเจนมากขึ้นอย่างก้าวกระโดด จากข้อมูลแผนที่ พ.ศ. 2558 4. วิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจ ณ ปัจจุบัน ว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทำให้โครงสร้างของเมืองส่วนไหนหายไป ส่วนไหนยังอยู่ ส่วนไหนที่เกิดการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด 5. เอาข้อมูลทั้ง 3 ข้อข้างต้นมาซ้อนกัน เพื่อเปรียบเทียบว่าโครงสร้างของเมืองที่ได้เปลี่ยนแปลงไปมันเกิดขึ้นที่บริเวณไหน
1.1.2 กายภาพด้านสถาปัตยกรรม	1. สำรองข้อมูลที่ศึกษาประวัติ และวิเคราะห์ตามแผนที่ ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านสถาปัตยกรรม ตั้งแต่อดีต เรียงลำดับมาเป็นขั้นตอน จนถึงปัจจุบัน ทั้งรูปแบบอาคาร กิจกรรมภายในอาคาร และกลุ่มผู้ถือครองอาคาร ที่มีส่วนทำให้น้ำตา และการใช้สอยอาคารเปลี่ยนไป 2. วิเคราะห์โครงสร้างอาคารตามการใช้งานของอาคาร ย้อนหลัง 10 ปี ตามข้อมูลจริงที่ได้มีการศึกษาไว้แล้ว เปรียบเทียบกับข้อมูลปัจจุบัน โดยใช้การวิเคราะห์หาจำนวนอาคารที่มีการใช้งานที่เปลี่ยนไป และอาคารที่ยังคงสภาพเดิมไว้
2. การสัมภาษณ์ 2.1 กลุ่มชนชั้นกลางที่เข้ามาถือครอง 2.2 กลุ่มชาวบ้าน 2.3 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางด้านเมืองเก่าโดยเฉพาะ	- สัมภาษณ์จำนวนปีที่เข้ามาถือครองอาคาร เกิน 10 ปีหรือไม่ ระดับการศึกษา อายุ สถานะภาพ รวมถึงการเลือกทำเลที่ตั้งของร้าน ลักษณะอาคารที่เลือกเข้าไปเปิดร้าน - สัมภาษณ์จำนวนปีที่เข้ามาถือครองอาคาร เกิน 10 ปีขึ้นไปหรือไม่ ผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลง ของรูปแบบอาคารและกิจการภายในอาคาร ที่มีความทันสมัย นำดึงดูใจให้คนเข้าไปใช้งานในอาคารนั้นๆ มีผลอย่างไรบ้างกับกลุ่ม

2.4 กลุ่มที่มีความคุ้นชินกับพื้นที่เมืองเก่า สงขลา	ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในเมืองเก่ามานาน้อยแต่ไหน
เครื่องมือที่ใช้ศึกษา	ประเด็นการวิเคราะห์ข้อมูลตามเครื่องมือที่ใช้
	<ul style="list-style-type: none"> - สัมภาษณ์เชิงบอกเล่าเรื่องราวระยะเวลา 10 ปีย้อนหลังจากปัจจุบัน เมืองเก่าสงขลา มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของอาคาร กิจกรรมภายในอาคารไปมาน้อยแค่ไหน เมื่อเปรียบเทียบกับปัจจุบัน - สัมภาษณ์เชิงบอกเล่าเหตุการณ์ที่พบเห็นว่าสถานการณ์ที่เกิดขึ้นภายในเมืองเก่าสงขลา เกิดอะไรขึ้นบ้าง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ เกิดจากรูปแบบอาคารที่เปลี่ยนไป กิจกรรมที่เปลี่ยนไป หรือกลุ่มคนที่ใช้พื้นที่ที่เปลี่ยนไป
3. การวิเคราะห์จากแนวคิด Sense of Place	ประเด็นการวิเคราะห์ข้อมูลตามเครื่องมือที่ใช้
1.วิเคราะห์ด้านสังคม	<ol style="list-style-type: none"> 1. ความหลากหลาย 2. การดูแลเอาใจใส่ 3. สภาพแวดล้อมเป็นมิตร 4. ยินดีต้อนรับ
2. วิเคราะห์ด้านกิจกรรม	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีกิจกรรมตลอดเวลา 2. บรรยากาศสนุกสนาน 3. มีความพิเศษ 4. จริง
3. วิเคราะห์ด้านการเชื่อมโยง	<ol style="list-style-type: none"> 1. ความใกล้ 2. การเชื่อมโยง 3. สะดวก 4. การเข้าถึง

4. วิเคราะห์ด้านภาพลักษณ์	<ol style="list-style-type: none">1. ปลดภัย2. ประวัติศาสตร์3. นานัง4. นาดิน5. ความน่าสนใจ
---------------------------	---

3.4 วิธีการประเมินและปัจจัยในการวิเคราะห์

3.4.1 เกณฑ์การประเมินและตัวชี้วัด

ผู้วิจัยได้สร้างเกณฑ์การประเมินจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎี Sense of Place ได้กำหนดระดับคะแนนและตัวชี้วัดในแต่ละปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชั่นที่ส่งผลกระทบต่อเมืองเก่าสงขลา โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การประเมินและตัวชี้วัดด้านสังคมในย่านเมืองเก่าสงขลา

1.1) ความหลากหลาย

ตารางที่ 5 แสดงเกณฑ์ประเมินและตัวชี้วัดด้านความหลากหลาย

ความหลากหลาย	ระดับคะแนน		ตัวชี้วัด
	3	2	
1. ความหลากหลายของผู้ใช้งาน	3	ดีมาก	ผู้ใช้งานหลากหลายประเภท ทั้งคนในพื้นที่นักท่องเที่ยว นักเรียน นักศึกษา
	2	พอใช้	ผู้ใช้งานพื้นที่แค่บางกลุ่มเท่านั้น
	1	ปรับปรุง	เฉพาะกลุ่มบุคคลที่สามารถใช้งานพื้นที่ได้
2. ความหลากหลายของการใช้พื้นที่	3	ดีมาก	มีการใช้งานพื้นที่ตลอดเวลา
	2	พอใช้	มีการใช้งานพื้นที่เฉพาะช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง
	1	ปรับปรุง	มีการใช้งานพื้นที่เฉพาะช่วงมีกิจกรรมที่สำคัญเท่านั้น
3. ความหลากหลายของกิจกรรมทางสังคม	3	ดีมาก	เกิดกิจกรรมมากกว่า 2 กิจกรรมขึ้นไป
	2	พอใช้	เกิดกิจกรรม 1-2 กิจกรรมในพื้นที่นั้น
	1	ปรับปรุง	เกิดกิจกรรมแค่ประเภทเดียวเท่านั้น

ที่มา : ผู้ศึกษาวิจัย, 2564

1.2) การดูแลเอาใจใส่

ตารางที่ 6 แสดงเกณฑ์ประเมินและตัวชี้วัดด้านการดูแลเอาใจใส่

การดูแลเอาใจใส่	ระดับคะแนน		ตัวชี้วัด
	3	2	
1. ความเป็นเพื่อนบ้าน	3	ดีมาก	รู้จักกันดีในละแวกใกล้เคียงกัน
	2	พอใช้	รู้จักกันบ้างในละแวกใกล้เคียงกัน
	1	ปรับปรุง	ไม่รู้จักกันเลย ต่างคนต่างทำธุรกิจของตัวเอง
2. ความคุ้นเคยกันของคนในย่าน	3	ดีมาก	มีความคุ้นเคยกันดี ไปมาหาสู่กันอยู่เสมอ
	2	พอใช้	ไม่ค่อยมีความคุ้นเคยกัน
	1	ปรับปรุง	ไม่รู้จักกันเลย
3. ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในย่าน	3	ดีมาก	ช่วยเหลือกันเสมอ
	2	พอใช้	มีการช่วยเหลือกันบ้าง ถ้าขอความช่วยเหลือ
	1	ปรับปรุง	ต่างคนต่างใช้ชีวิต

ที่มา : ผู้ศึกษาวิจัย, 2564

1.3) สภาพแวดล้อมเป็นมิตร

ตารางที่ 7 แสดงเกณฑ์ประเมินและตัวชี้วัดด้านสภาพแวดล้อมเป็นมิตร

สภาพแวดล้อมเป็นมิตร	ระดับคะแนน		ตัวชี้วัด
	3	2	
1. มีทางเท้าที่เหมาะสมแก่คนเดิน	3	ดีมาก	มีขนาดทางเท้าที่เหมาะสมตลอดทั้งย่าน
	2	พอใช้	มีทางเท้าบ้างในถนนบางสาย
	1	ปรับปรุง	ไม่มีทางเท้าเลย
2. มีที่นั่งพักคอยระหว่างทาง	3	ดีมาก	มีที่นั่งพักคอยในระยะทางที่เหมาะสม ระหว่างทางเดินภายในย่าน
	2	พอใช้	มีที่นั่งพักคอยอยู่ในระยะที่ไกลกันมาก
	1	ปรับปรุง	ตลอดทั้งย่านไม่มีที่นั่งพักคอยเลย
3. ร่มเงาระหว่างทางเดิน	3	ดีมาก	มีร่มเงาตลอดทางเดินในย่าน
	2	พอใช้	มีร่มเงาจากอาคารสูงเท่านั้น
	1	ปรับปรุง	ระหว่างทางไม่มีร่มเงาเลย

ที่มา : ผู้ศึกษาวิจัย, 2564

1.4) ยินดีต้อนรับ

ตารางที่ 8 แสดงเกณฑ์ประเมินและตัวชี้วัดด้านการยินดีต้อนรับ

ยินดีต้อนรับ	ระดับคะแนน		ตัวชี้วัด
	3	2	
1. รูปแบบทางสังคมเชิญชวนให้เข้ามาในย่าน	3	ดีมาก	สังคมมีความหลากหลาย เป็นที่น่าสนใจ
	2	พอใช้	สังคมจำกัดแค่กลุ่มบางกลุ่ม
	1	ปรับปรุง	สังคมปิด สนใจเฉพาะคนในสังคมเดียวกัน
2. กิจกรรมทางสังคมเชิญชวนให้เข้ามาในย่าน	3	ดีมาก	มีกิจกรรมทางสังคม ที่ต่อเนื่อง สร้างสรรค์
	2	พอใช้	กิจกรรมเป็นระยะๆ
	1	ปรับปรุง	ไม่ค่อยมีกิจกรรมทางสังคม ไม่น่าสนใจ

ที่มา : ผู้วิจัย, 2564

2. การประเมินและตัวชี้วัดด้านกิจกรรมในย่านเมืองเก่าสงขลา

2.1) มีกิจกรรมตลอดเวลา

ตารางที่ 9 แสดงเกณฑ์ประเมินและตัวชี้วัดด้านการมีกิจกรรมตลอดเวลา

มีกิจกรรมตลอดเวลา	ระดับคะแนน		ตัวชี้วัด
	3	2	
1. กิจกรรมสร้างสรรค์ในย่าน	3	ดีมาก	จัดกิจกรรมบ่อยครั้ง
	2	พอใช้	มีการจัดกิจกรรมบ้าง แต่ไม่บ่อยมาก
	1	ปรับปรุง	ไม่มีกิจกรรมประเภทนี้เลย
2. กิจกรรมของคนในย่าน	3	ดีมาก	กิจกรรมที่มีการรวมตัวกันของคนในย่าน เช่น งานประจำปี
	2	พอใช้	กิจกรรมเฉพาะของศาสนาและเชื้อชาติในย่าน
	1	ปรับปรุง	ไม่มีการจัดกิจกรรมร่วมกันเลย
3. กิจกรรมที่แสดงถึงความเป็นย่านเมืองเก่า	3	ดีมาก	มีการจัดกิจกรรมที่แสดงถึงความเป็นย่านเมืองเก่าบ่อยครั้ง
	2	พอใช้	มีการจัดกิจกรรมที่แสดงถึงความเป็นย่านเมืองเก่าบางครั้ง
	1	ปรับปรุง	ไม่มีการจัดกิจกรรม

ที่มา : ผู้ศึกษาวิจัย, 2564

2.2) บรรยากาศสนุกสนาน

ตารางที่ 10 แสดงเกณฑ์ประเมินและตัวชี้วัดด้านบรรยากาศสนุกสนาน

บรรยากาศสนุกสนาน	ระดับคะแนน		ตัวชี้วัด
	3	2	
1. มีผู้คนเข้าออกตลอดเวลา	3	ดีมาก	ทั้งคนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวเข้าออกตลอดเวลา
	2	พอใช้	มีการเข้าออกของคนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวแค่ช่วงเวลาในเวลาหนึ่ง
	1	ปรับปรุง	บรรยากาศเงียบเหงา
2. บรรยากาศคึกคัก ดุมีชีวิตชีวา	3	ดีมาก	ในย่านดุมีชีวิตชีวาด้วยกลุ่มคนหลากหลาย
	2	พอใช้	บางจุดของย่านดุมีชีวิตชีวา
	1	ปรับปรุง	บรรยากาศเงียบเหงา

ที่มา : ผู้ศึกษาวิจัย, 2564

2.3) มีความพิเศษ

ตารางที่ 11 แสดงเกณฑ์ประเมินและตัวชี้วัดด้านความพิเศษ

มีความพิเศษ	ระดับคะแนน		ตัวชี้วัด
1. กิจกรรมที่มีความเฉพาะของย่าน	3	ดีมาก	กิจกรรมสร้างสรรค์ที่จัดขึ้นบ่อยครั้งเฉพาะในย่านเมืองเก่าเท่านั้น
	2	พอใช้	กิจกรรมสร้างสรรค์ที่จัดขึ้นนานๆสักครั้งเฉพาะในย่านเมืองเก่าเท่านั้น
	1	ปรับปรุง	ไม่มีการจัดกิจกรรมใดๆในย่านเมืองเก่า
2. ความเฉพาะของกิจกรรมที่เกิดขึ้นกับรูปแบบอาคาร	3	ดีมาก	มีความคุ้นเคยกันดี ไปมาหาสู่กันอยู่เสมอ
	2	พอใช้	ไม่ค่อยมีความคุ้นเคยกัน
	1	ปรับปรุง	ไม่รู้จักกันเลย
3. ความเฉพาะของกิจกรรมที่เกิดขึ้นกับพื้นที่ในย่านเมืองเก่า	3	ดีมาก	กิจกรรมเฉพาะของศาสนาบ่อยครั้ง
	2	พอใช้	กิจกรรมเฉพาะของศาสนา มีแค่บางกลุ่มในพื้นที่ย่านเมืองเก่าเท่านั้น
	1	ปรับปรุง	ไม่มีกิจกรรมทางศาสนาอยู่ในพื้นที่เมืองเก่าเลย

ที่มา : ผู้ศึกษาวิจัย, 2564

3. การประเมินและตัวชี้วัดด้านการเชื่อมโยงในย่านเมืองเก่าสงขลา

3.1) ความใกล้

ตารางที่ 12 แสดงเกณฑ์ประเมินและตัวชี้วัดด้านความใกล้

ความใกล้	ระดับคะแนน		ตัวชี้วัด
1. เชื่อมต่อกับพื้นที่ใกล้เคียงได้	3	ดีมาก	สามารถเชื่อมโยงกับพื้นที่ข้างเคียงได้หลายเส้นทาง
	2	พอใช้	สามารถเชื่อมโยงกับพื้นที่ข้างเคียงได้บ้างบางเส้นทาง
	1	ปรับปรุง	เชื่อมโยงกับพื้นที่ข้างเคียงได้น้อยมาก
2. เข้าถึงง่าย	3	ดีมาก	สามารถเข้าถึงพื้นที่ได้หลายเส้นทาง ทั้งสายหลัก สายรอง ตรอก ซอก ซอย
	2	พอใช้	สามารถเข้าถึงพื้นที่ได้แค่เส้นทางหลัก เส้นทางรองเท่านั้น
	1	ปรับปรุง	มีเส้นทางเข้าถึงพื้นที่ได้ยาก
3. มีความพิเศษ จดจำง่าย	3	ดีมาก	มีเอกลักษณ์ค่อยข้างจดจำง่าย แม้แต่คนที่ไม่เคยเข้ามาในพื้นที่ยังสามารถจดจำได้
	2	พอใช้	จดจำได้เฉพาะกลุ่มเท่านั้น
	1	ปรับปรุง	ไม่มีเอกลักษณ์น่าจดจำ

ที่มา : ผู้ศึกษาวิจัย, 2564

3.2) การเชื่อมต่อ

ตารางที่ 13 แสดงเกณฑ์ประเมินและตัวชี้วัดด้านการเชื่อมต่อ

การเชื่อมต่อ	ระดับคะแนน		ตัวชี้วัด
1. มีความต่อเนื่องกับสถานที่สำคัญภายในย่าน	3	ดีมาก	สามารถเดินเท้าเที่ยวชมสถานที่สำคัญภายในย่านได้
	2	พอใช้	จุดสำคัญภายในย่านอยู่ในระยะที่ไกลกัน
	1	ปรับปรุง	ไม่สามารถเดินชมสถานที่สำคัญภายในย่านได้เนื่องจากไกลกันมาก
2. เชื่อมต่อกับร้านอาหารในระยะใกล้ภายในย่าน	3	ดีมาก	เชื่อมโยงร้านอาหารที่โดดเด่นด้วยการเดินเท้าและทางรถได้อย่างสะดวก
	2	พอใช้	เชื่อมโยงร้านอาหารได้ค่อนข้างยาก
	1	ปรับปรุง	ไม่สามารถเชื่อมโยงได้

ที่มา : ผู้ศึกษาวิจัย, 2564

3.3) สะดวกสบาย

ตารางที่ 14 แสดงเกณฑ์ประเมินและตัวชี้วัดด้านความสะดวกสบาย

สะดวกสบาย	ระดับคะแนน		ตัวชี้วัด
1. เดินสะดวก ไม่มีสิ่งกีดขวาง	3	ดีมาก	ไม่มีสิ่งกีดขวางตลอดทางเดินเท้า
	2	พอใช้	มีบางช่วงของถนนที่มีสิ่งกีดขวางบ้าง
	1	ปรับปรุง	มีสิ่งกีดขวางตลอดแนวถนน
2. เป็นสัดส่วน มีระเบียบเรียบร้อย	3	ดีมาก	มีระเบียบเรียบร้อย เป็นสัดส่วนตลอดแนวถนน
	2	พอใช้	มีบางตำแหน่งที่ไม่มีสัดส่วน ไม่ค่อยเรียบร้อยบ้าง
	1	ปรับปรุง	ตลอดแนวถนนไม่มีระเบียบเรียบร้อยเลย
3. พื้นผิวถนนอำนวยต่อการเดิน	3	ดีมาก	พื้นถนนไม่ขรุขระ สะดวกสบายในการเดิน
	2	พอใช้	มีพื้นถนนขรุขระบ้าง เป็นบางช่วงของถนน
	1	ปรับปรุง	ส่วนใหญ่จะไม่อำนวยต่อการเดินตลอดเส้นทาง

ที่มา : ผู้ศึกษาวิจัย, 2564

4. การประเมินและตัวชี้วัดด้านภาพลักษณ์ในย่านเมืองเก่าสงขลา

4.1) ความปลอดภัย

ตารางที่ 15 แสดงเกณฑ์ประเมินและตัวชี้วัดด้านความปลอดภัย

ความปลอดภัย	ระดับคะแนน		ตัวชี้วัด
1. การให้แสงสว่าง	3	ดีมาก	มีแสงสว่างตลอดทั้งย่านในเวลากลางคืน ทำให้รับรู้ถึงความปลอดภัย
	2	พอใช้	มีแสงสว่างแค่บางช่วงของถนนเท่านั้น
	1	ปรับปรุง	ภายในย่านมีแสงสว่างน้อยมาก
2. ผู้คนเข้า-ออกตลอดเวลา	3	ดีมาก	มีผู้คนเข้าออกภายในย่านตลอดเวลา ทั้งกลางวันและกลางคืน
	2	พอใช้	มีผู้คนเข้าออกแค่บางช่วงเวลาเท่านั้น เฉพาะกลางคืนหรือกลางวัน
	1	ปรับปรุง	มีผู้คนเข้าออกจำนวนน้อย

ที่มา : ผู้ศึกษาวิจัย, 2564

4.2) ประวัติศาสตร์

ตารางที่ 16 แสดงเกณฑ์ประเมินและตัวชี้วัดด้านประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์	ระดับคะแนน		ตัวชี้วัด
1. พื้นที่มีประวัติศาสตร์ที่โดดเด่น	3	ดีมาก	ยังมีการบอกเล่าและพูดถึง ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่
	2	พอใช้	รับรู้ถึงประวัติศาสตร์ในพื้นที่ค่อนข้างน้อย
	1	ปรับปรุง	ไม่มีการพูดถึงประวัติศาสตร์ในพื้นที่เลย
2. มีสถาปัตยกรรม หรือสิ่งบอกเล่าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ในพื้นที่	3	ดีมาก	สามารถเยี่ยมชม และพบเห็นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ผ่านสถาปัตยกรรมภายในย่านได้
	2	พอใช้	สามารถพบเห็นและเยี่ยมชมเรื่องราวประวัติศาสตร์ได้บางเวลาเท่านั้น
	1	ปรับปรุง	ไม่มีเรื่องราวหรือสถาปัตยกรรมให้พบเห็นหรือเยี่ยมชม

ที่มา : ผู้ศึกษาวิจัย, 2564

4.3) ความน่าสนใจ

ตารางที่ 17 แสดงเกณฑ์ประเมินและตัวชี้วัดด้านความหลากหลาย

ความน่าสนใจ	ระดับคะแนน		ตัวชี้วัด
	3	ดีมาก	
1. พื้นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ	3	ดีมาก	ไม่มีสิ่งกีดขวางตลอดทางเดินเท้า
	2	พอใช้	มีบางช่วงของถนนที่มีสิ่งกีดขวางบ้าง
	1	ปรับปรุง	มีสิ่งกีดขวางตลอดแนวถนน
2. มีสถาปัตยกรรมที่ต่างจากพื้นที่ข้างเคียง	3	ดีมาก	มีระเบียบเรียบร้อย เป็นสัดส่วนตลอดแนวถนน
	2	พอใช้	มีบางตำแหน่งที่ดูไม่มีสัดส่วน ไม่ค่อยเรียบร้อยบ้าง
	1	ปรับปรุง	ตลอดแนวถนนไม่มีระเบียบเรียบร้อยเลย
3. ความหลากหลายด้านอาหาร	3	ดีมาก	มีอาหารหลากหลายทั้งอาหารพื้นถิ่นและอาหารต่างชาติทั่วทั้งย่าน ซึ่งเป็นอีกหนึ่งจุดที่ดึงดูดผู้คน
	2	พอใช้	มีอาหารหลากหลาย แคในถนนบางสายเท่านั้น
	1	ปรับปรุง	ไม่มีความหลากหลายด้านอาหาร

5. ระดับคะแนนในการณ์ประเมิน

ตารางที่ 18 แสดงระดับคะแนนในเกณฑ์การประเมิน

ระดับคะแนน	ระดับเกณฑ์ประเมิน
1.00 – 1.67	ปรับปรุง
1.68 – 2.33	พอใช้
2.34 – 3.00	ดีมาก

ที่มา : ผู้วิจัย, 2564

ตารางที่ 19 วิเคราะห์การศึกษาแนวคิดทฤษฎี Sense of Place ที่มีอิทธิพลต่อปรากฏการณ์เจเนตรีที่เคชั่นที่ส่งผลกระทบต่อเมืองเก่าสงขลา

ประเด็น พื้นที่ที่ใช้ศึกษา ปรากฏการณ์ “เจเนตรี ที่เคชั่น” ได้ชัดเจน	ตัวชีวิต	ปัจจัยที่มีผลต่อการศึกษา	ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา
	ถนนนางงาม	จำนวนการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบอาคาร ที่เปลี่ยนแปลงรูปแบบภายนอกของอาคาร จากรูปแบบอาคารเก่าพื้นถิ่น เป็นโมเดิร์นมากที่สุดในที่สุด	ประเภทของการใช้งานปัจจุบัน เปรียบเทียบกับการใช้งาน ย้อนหลัง 10 ปี
ถนนนครนอก	ถนนนครนอก	ความกว้างของถนนเป็นตัวตั้งดูให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของอาคารบางประเภท เช่น อาคารร้าง หรือโกดังสินค้า ให้เป็นพิพิธภัณฑ์หรือร้านค้ากาแฟ	ลักษณะการเลือกทำเลที่ตั้งในการ ประกอบธุรกิจ
	ถนนนครใน	รูปแบบอาคารทรงเงินโบราณ ได้รับการเปลี่ยนแปลงการใช้งาน เช่น การเปลี่ยนแปลงกิจกรรมภายในตัวอาคาร ได้แก่ ร้านอาหาร โฮสเทล ร้านอาหาร	การเลือกประกอบธุรกิจจาก รูปแบบของอาคาร
	การเกิดธุรกิจรูปแบบใหม่ ในพื้นที่เมืองเก่า บริเวณถนน 3 สาย	การขยายตัวของธุรกิจรูปแบบใหม่ ภายในอาคาร ในกลุ่มกิจกรรมเป้าหมาย	สินค้าและบริการประเภท lifestyle ร้านค้าที่มีระดับ มีราคา ค่อนข้างสูง
ขอบเขตอิทธิพล	บทบาทความเป็นย่าน สร้างสรรค์บริเวณทิศเหนือ ของพื้นที่ ยาวมาถึงถนน นางงามและถนนนครนอก	ความสัมพันธ์ระหว่างอาคาร กลุ่มคน กิจกรรมการใช้งาน และการสนับสนุนให้เกิดความสร้างสรรค์ภายในย่าน	ประเภทของกิจกรรมและการใช้ ประโยชน์อาคาร
	บทบาทความเฉพาะของ วัฒนธรรมเงิน อิสลาม บริเวณ ทิศใต้ของพื้นที่ยาวมาถึงถนน นางงาม	ความสัมพันธ์ของบทบาทการเป็นเมืองเก่า กับวัฒนธรรมเฉพาะของอิสลามและเงิน ที่ผสมอยู่ในพื้นที่	ประเภทของกิจกรรม กลุ่มคน และการใช้พื้นที่

ตารางที่ 20 วิเคราะห์การศึกษานวนคดีทฤษฎี Sense of Place ที่มีอิทธิพลต่อปรากฏการณ์เศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อเมืองเก่าสงขลา

ประเด็น	ตัวชี้วัด	ปัจจัยที่มีผลต่อการศึกษา	ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา
กิจกรรมการใช้พื้นที่	กิจกรรมที่เกิดจากกลุ่มนักศึกษา	ธุรกิจประเภทร้านอาหาร คาเฟ่ ดนตรี พื้นที่นันทนาการ พักผ่อน หน้อยใจ รวมไปถึงพื้นที่ศิลปะหรือศูนย์การเรียนรู้	การให้บริการ ของสินค้าและบริการ
	กิจกรรมที่เกิดจากการใช้งานเฉพาะในพื้นที่	กิจกรรมที่เน้นให้เกิดความสร้างสรรค์ มีการใช้งานเฉพาะ บางอาคารและบางพื้นที่ในย่านเมืองเก่า	ลักษณะของกิจกรรมจะเลือกกลุ่มผู้ใช้งานอย่างอัตโนมัติ
กิจกรรมที่เกิดจากผู้ประกอบการ	กิจกรรมที่เกิดจากผู้ประกอบการธุรกิจรูปแบบใหม่	การเกิดขึ้นของร้านอาหาร โรงแรม โฮสเทล ร้านเสื้อผ้า หน้าตาทันสมัย ในช่วงเวลากลางวัน	อัตราค่าบริการเป็นตัวจำกัด กลุ่มเป้าหมาย และช่วงเวลาการปิดให้บริการ
	กิจกรรมที่เกิดจากผู้อยู่อาศัยเดิม	การค้าและการอยู่อาศัยทั้งวันกลางคืน	ลักษณะการใช้งานที่เกิดจากกลุ่มนักท่องเที่ยว และจำนวนการอยู่อาศัยของผู้อยู่อาศัยดั้งเดิม
กิจกรรมที่เกิดจากนักท่องเที่ยว	กิจกรรมที่เกิดจากนักท่องเที่ยว	กิจกรรมในช่วงเวลา 8.00 น. – 19.00 น.	เวลาการปิดให้บริการ
	กิจกรรมที่เกิดจากวัฒนธรรมเฉพาะในพื้นที่	ความเฉพาะของวัฒนธรรมจีน อิสลาม และวัฒนธรรมพื้นถิ่น	- เกิดจากกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง - ความความคุ้นเคยกับพื้นที่
กิจกรรมที่เกิดในช่วงเวลากลางคืน	กิจกรรมที่เกิดในช่วงเวลากลางคืน	ไม่เกิน 21.00 น.	เวลาในการปิดให้บริการ

3.5 การเลือกบริบทพื้นที่ศึกษา

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์การเลือกพื้นที่ศึกษา โดยใช้เกณฑ์การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่จากการเกิดปรากฏการณ์เจเนตรีฟิเคชัน ซึ่งสงขลาในปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ที่น่าสนใจ อาจสอดคล้องไปกับการเปลี่ยนแปลงที่เรียกว่า เจเนตรีฟิเคชัน เพราะเกิดการเข้ามาถือครองที่ดินแทนที่คนกลุ่มเดิมในพื้นที่ย่านเมืองเก่า โดยจะเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบเดิมจนหมดสิ้น ซึ่งในกรณีของพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลาก็จะสามารถอ้างอิงถึงหน่วยงานของภาครัฐ และกลุ่มภาคีต่างๆ ของเอกชนที่สนับสนุน และผลักดันฟื้นฟูกายภาพและเศรษฐกิจเมืองเก่าสงขลา ซึ่งเป็นผลทำให้วัฒนธรรมระดับชุมชนชาวบ้าน และวิถีชีวิตของชุมชนเก่าในย่านถูกลดทอนบทบาทลง จึงเป็นที่น่าสนใจว่าการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบนี้ หากศึกษาแล้วจะนำไปสู่หนทางการลดผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมในพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลาอย่างมีประโยชน์สูงสุด

ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ศึกษาบริเวณย่านเมืองเก่าสงขลา โดยกำหนดจากเกณฑ์การพิจารณาเลือกขอบเขตพื้นที่ศึกษาเบื้องต้น จากคุณสมบัติกลุ่มผู้เข้ามาอยู่อาศัยในย่านเมืองเก่าสงขลา ลักษณะอาคาร และกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในอาคาร ซึ่งกำหนดอยู่ในเกณฑ์ คือ

1. ระยะเวลาของกลุ่มผู้เข้ามาอยู่อาศัย
2. ระดับการศึกษา สถานะภาพ รายได้ อายุ
3. รูปแบบอาคารที่แต่ละกลุ่มเลือกใช้
4. กิจกรรมภายในอาคาร

โดยผู้วิจัยจะศึกษารูปแบบของอาคารในย่านเมืองเก่าทั้งหมด ด้วยการศึกษาประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงของอาคาร และที่สำคัญผู้วิจัยจะเน้นไปถึงการเปลี่ยนแปลงในรอบ 10 ปี ของย่านเมืองเก่าสงขลา ว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้จะเข้าเกณฑ์ของการเกิดขึ้นของปรากฏการณ์เจเนตรีฟิเคชันหรือไม่

บทที่ 4

สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

ในบทนี้เป็นการศึกษาและวิเคราะห์สภาพทั่วไปของพื้นที่เมืองสงขลา และบริบทของเมืองเก่าสงขลา ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมา ที่ตั้งและอาณาเขต ลักษณะทางกายภาพ ลักษณะทางเศรษฐกิจ รวมทั้งลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของเมืองเก่าสงขลา ไปจนถึงการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่เมืองเก่าที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และย่านสร้างสรรค์ที่เข้ามามีบทบาทสำคัญของย่านเมืองเก่าสงขลาที่เกิดความสัมพันธ์กันกับปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชัน เพื่อนำไปวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่เกิดจากเจนตรีฟิเคชันที่ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของเมืองเก่าสงขลาในแต่ละด้าน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 ประวัติความเป็นมา

สงขลาเป็นเมืองท่าที่สำคัญเมืองหนึ่ง ตั้งอยู่ฝั่งตะวันออกของภาคใต้ตอนล่างมาตั้งแต่สมัยโบราณ มีชุมชนโบราณ เมืองเก่าแกโบราณสถาน โบราณวัตถุ ขนบธรรมเนียมประเพณี และการละเล่นพื้นเมือง ศิลปะพื้นบ้านอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาช้านาน

สงขลาเพิ่งปรากฏเป็นครั้งแรกในบันทึกของพ่อค้าและนักเดินเรือชาวอาหรับ - เปอร์เซีย ระหว่างปี พ.ศ. 1993 - 2093 ในนามของเมืองซิงกูร์ หรือ ซิงกอร่า แต่ในหนังสือประวัติศาสตร์ ธรรมชาติและการเมืองแห่งราชอาณาจักรสยาม ของนายกีโลลาสแซร์แวส เรียกชื่อ เมืองสงขลาว่า "เมืองสิงขร" จึงมีการสันนิษฐานว่าคำว่า สงขลา เพี้ยนมาจากชื่อ "สิงหลา" (สิง-หะ -ลา) หรือ สิงขร แปลว่า เมืองสิง เหตุผลที่สงขลามีชื่อว่า สิงหลา สืบเนื่องมาจากพ่อค้าชาวเปอร์เซีย อินเดีย แล่นเรือมาค้าขาย ได้เห็นเกาะหนู เกาะแมว เมื่อมองแต่ไกลจะเห็นเป็นรูปสิงห์สองตัวมอบเฝ้าปากเมืองทางเข้าเมืองสงขลา จึงเรียกเมืองนี้ว่า สิงหลา ส่วนคนไทยเรียกว่า เมืองสทิง เมื่อมาลายุเข้ามาติดต่อกับพ่อค้าชาวเปอร์เซีย ก็เรียกว่าเมืองสิงหลา แต่ออกเสียงเพี้ยนเป็นเซ็งคอร่า เมื่อฝรั่งเข้ามาค้าขายเรียกว่าเซ็งคอร่า ตามมาลายุแต่เสียงเพี้ยนเป็นสำเนียงฝรั่งคือ ซิงกอร่า (Singora) ไทยเรียกตามเสียงมาลายุและฝรั่งเสียงเพี้ยนเป็น สงขลา อีกเหตุผลหนึ่งอ้างว่า สงขลา เพี้ยนมาจาก "สิงขร" แปลว่า ภูเขา โดยอ้างว่าเมืองสงขลาตั้งอยู่บริเวณเชิงเขาแดง ต่อมาได้มีการพระราชทานนาม เจ้าเมืองสงขลาว่า "วิเชียรคีรี" ซึ่งความหมายสอดคล้องกับลักษณะภูมิประเทศ

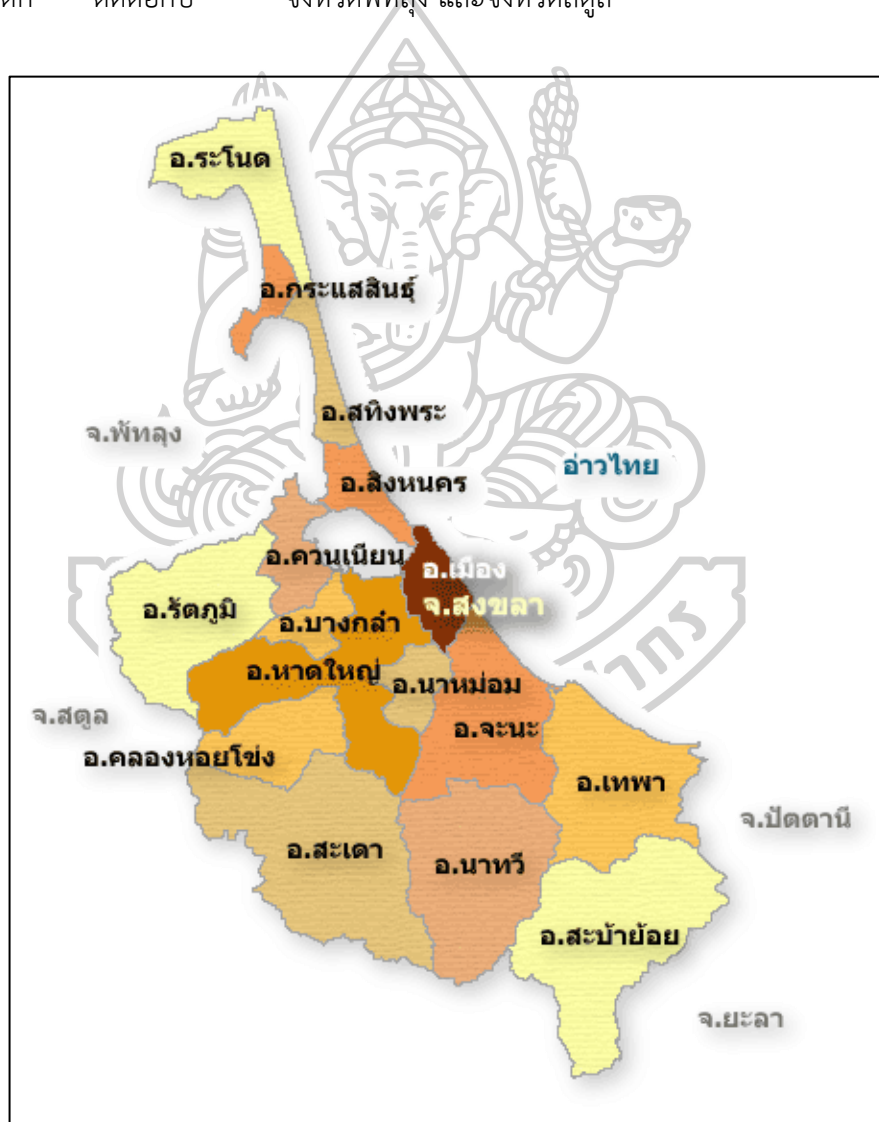
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีพระบรมราชวินิจฉัยไว้ว่า “สงขลา” เดิมชื่อ สิงหนคร (สิง-หะ-นะ-คะ-ระ) เสียงสระอยู่ท้าย มาลายุไม่ชอบจึงเปลี่ยนเป็น “อา” และชาวมาลายุพูดลิ้นร้วเร็ว ตัด “หะ” และ “นะ” ออก คงเหลือ “สิง-คะ-รา” แต่ออกเสียงเป็น ซิงคะรา หรือ ซิงโครา

จนมีการเรียกเป็น สิงกอร่า นอกจากนี้เมืองสงขลาเคยเป็นที่ประทับของสมเด็จพระบรมวงศ์เธอกรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งสมุหเทศาภิบาลและอุปราชภาคใต้ จนสิ้นสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้นถึงปี พ.ศ. 2475 ได้ยุบมณฑลและภาค เปลี่ยนเป็นจังหวัดสงขลา จึงเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคใต้จนถึงปัจจุบัน

4.2 ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดสงขลาตั้งอยู่ฝั่งตะวันออกของภาคใต้ตอนล่าง จังหวัดสงขลา มีพื้นที่ 7,393.889 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 4,621,180 ไร่ มีขนาดเป็นอันดับ 27 ของประเทศ และใหญ่เป็นอันดับที่ 3 ของภาคใต้ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	จังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดพัทลุง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	อ่าวไทย
ทิศใต้	ติดต่อกับ	จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี รัฐเคดาร์และรัฐเปอร์ลิสของมาเลเซีย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	จังหวัดพัทลุง และจังหวัดสตูล

ภาพที่ 8 แสดงที่ตั้งเมืองสงขลา
ที่มา : เทศบาลนครสงขลา, 2563

4.3 ลักษณะทางกายภาพ

ย่านเมืองเก่าสงขลา ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง มีถนนสายสำคัญ 3 สาย คือ ถนนนครนอก ถนนนครใน และ ถนนนางงาม เป็นย่านการค้าที่สำคัญในอดีตของเมืองสงขลา เป็นย่านที่ประกอบไปด้วยอาคารและสถาปัตยกรรมที่งดงามที่ยังคงเอกลักษณ์ดั้งเดิมเอาไว้ ตั้งเรียงรายต่อเนื่องกันไปตามถนน แทรกตัวไปพร้อมกับธุรกิจสมัยใหม่ ทั้งร้านอาหารดั้งเดิม ผสมกับร้านอาหารฟิวชั่น และมีการเพิ่มสีสันด้วยภาพวาดสตรีทอาร์ตตามผนังอาคารบ้านเรือนต่างๆ ที่สะท้อนเรื่องราววิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนสงขลา

4.3.1 ที่ตั้งและอาณาเขตของเมืองเก่าสงขลา

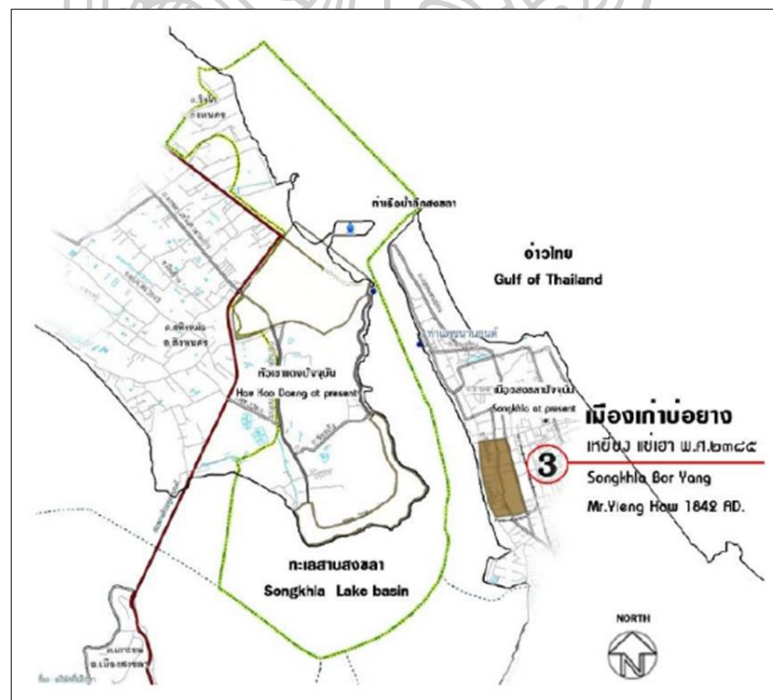
สำนักงานนโยบายและแผนพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้กำหนดเขตพื้นที่เมืองเก่าสงขลาครอบคลุมเนื้อที่โดยรวมประมาณ 4.335 ตารางกิโลเมตร โดยมีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ จดแนวถนนชลเจริญและถนนแหลมสนอ่อน และมีแนวเขตห่างออกไปจากฝั่งทะเลด้านเหนือเป็นระยะทาง 250 เมตร

ทิศตะวันออก จดแนวห่างออกไปจากฝั่งทะเลด้านตะวันออกระยะ 250 เมตร ตลอดแนวด้านใต้จดแนวเขตห่างจากถนนปละท่าด้านใต้ 100 เมตร และเชื่อมกับแนวเขตทางรถไฟด้านตะวันออกมาจดถนนกำแพงเพชร

ทิศใต้ จดถนนกำแพงเพชร

ทิศตะวันตก จดแนวห่างออกไปจากทะเลสาบสงขลา ระยะ 250 เมตร จากถนนชลเจริญถึงถนนกำแพงเพชร

ภาพที่ 9 แสดงแผนที่แสดงพื้นที่เขตเมืองเก่าสงขลา

ที่มา :สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2563

4.3.2 สภาพแวดล้อมทางกายภาพของเมืองเก่าสงขลา

พื้นที่เมืองเก่าสงขลาประกอบด้วยถนนสายหลัก 3 สาย ซึ่งสภาพทางกายภาพในถนนแต่ละสายจะมีความแตกต่างกัน ได้แก่ กายภาพในบริเวณถนนนครนอก กายภาพในบริเวณถนนนครใจ และกายภาพในบริเวณถนนนางงาม กายภาพของเมืองเก่าสงขลา นอกจากถนนสายหลักแล้ว อาคารบ้านเรือน ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของยุคสมัยที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ยังคงสะท้อนลักษณะกายภาพ ที่สามารถรับรู้ได้ด้วยสายตา ของความสวยงามที่เกิดขึ้นภายในย่านเมืองเก่ารายล้อมไปตลอดแนวถนนสายหลักของเมืองเก่าสงขลา และลักษณะของรูปแบบอาคารที่เกิดขึ้นบนถนนแต่ละสาย สามารถรับรู้ได้ถึงความแตกต่างของรูปแบบอาคาร

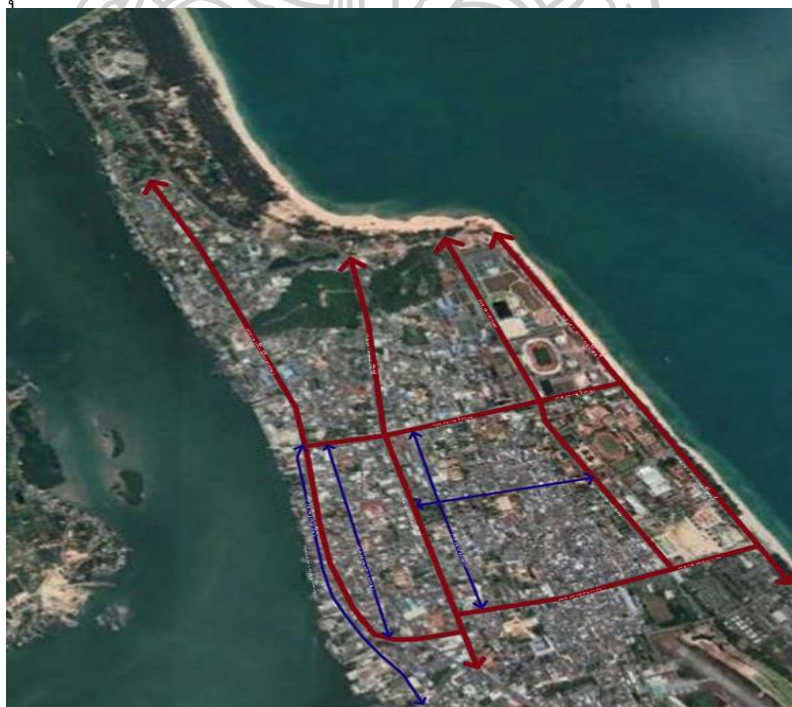
4.3.3 ระบบโครงข่ายการสัญจร

ระบบโครงข่ายการสัญจรในเมืองสงขลาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ โครงข่ายการสัญจร

สายหลักและโครงข่ายการสัญจรสายรอง โดยมีรายละเอียดประเภทถนนดังนี้

ถนนสายหลัก ประกอบด้วย ถนนปละท่า ถนนรามวิถี ถนนวิเชียรชม ถนนทะเลหลวง ถนนราชดำเนินนอก ถนนชลาทัศน์ และถนนนครใน ซึ่งทำหน้าที่เชื่อมต่อโครงข่ายการสัญจรหลักภายในเมือง สู่พื้นที่ชุมชน

ถนนสายรอง ประกอบด้วย ถนนนครนอก ถนนนางงาม ถนนเพชรมงคล ถนนชัยมงคล ซึ่งถนนสายรอง ทำหน้าที่เป็นโครงข่ายเชื่อมโยงภายในชุมชน และเชื่อมโยงไปยังตรอก และซอยเล็กๆ ภายในชุมชน

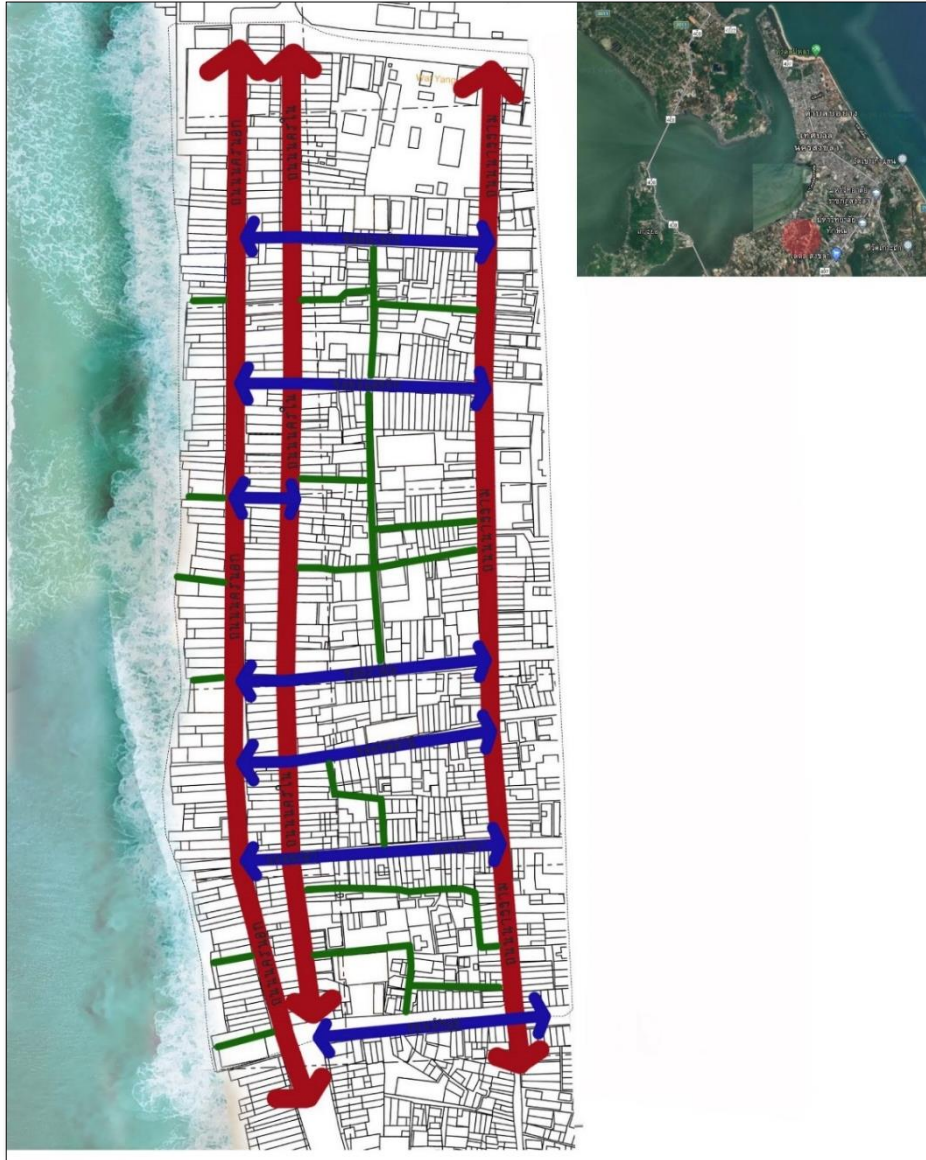
ภาพที่ 10 แสดงการสัญจรหลักในเมืองสงขลา

ที่มา : ผู้วิจัย, 2563

ส่วนระบบโครงข่ายการสัญจรในพื้นที่เมืองเก่าสงขลา มี 2 ประเภท ได้แก่ ถนนสายหลัก และถนนสายย่อย โดยมีรายละเอียดประเภทของถนน ดังนี้

ถนนสายหลัก ประกอบด้วย ถนนนครนอก ถนนนครใน ถนนนางงาม

ถนนสายย่อย ประกอบด้วย ซอยยะหริ่ง ซอยหนองจิก ซอยรามัญ ซอยปัตตานี ซอยยะลา ซอยพัทลุง

ภาพที่ 11 แสดงโครงข่ายการสัญจรภายในเมืองเก่าสงขลา

ที่มา : ผู้วิจัย , 2563

4.4 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

จังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดที่มีเศรษฐกิจขนาดใหญ่และมีศักยภาพสูงสุดในภูมิภาคใต้ มีด่านพรมแดนติดกับประเทศมาเลเซีย 3 ด่าน มีท่าเรือน้ำลึก มีการคมนาคมขนส่งทางรางระหว่างประเทศเพื่อนบ้านและระหว่างจังหวัด มีท่าอากาศยานนานาชาติ ในเมืองสงขลาสภาพเศรษฐกิจ มีย่านการค้าที่สำคัญหลายแห่ง ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเป็นเศรษฐกิจที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณตั้งอยู่ในพื้นที่บริเวณย่านเมืองเก่า กระจายตัวอยู่ในรัศมีโดยรอบ และย่านเศรษฐกิจ ที่กระจายแหล่งเศรษฐกิจออกไปหลายพื้นที่ เช่น เศรษฐกิจที่ส่งเสริมเกี่ยวกับการท่องเที่ยว จะอยู่บริเวณถนนลาพัศน์ตลอดทั้งสาย และถนนทะเลหลวงและชัยมงคล ซึ่งก็เป็นอีกหนึ่งย่านเศรษฐกิจที่สำคัญ และเศรษฐกิจขนาดใหญ่จะกระจายตัวอยู่บนถนนกาญจนาภิเษกไปจนถึงอำเภอหาดใหญ่

สำหรับย่านเมืองเก่าสงขลา เป็นย่านการท่องเที่ยวที่รู้จักกันดีสำหรับนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบกับบรรยากาศเก่าๆ รูปแบบอาคารเก๋ที่นำหลงใหล ซึ่งการท่องเที่ยวเมืองเก่า ณ ปัจจุบัน ถือได้ว่าเป็นที่นิยมอีกหนึ่งการท่องเที่ยวที่มาแรงในระดับประเทศ และลักษณะเศรษฐกิจของเมืองเก่าสงขลาเกิดจากการพัฒนาเมืองเก่าให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่สามารถกระจายรายได้สู่ชุมชนเมืองเก่า ซึ่งลักษณะเศรษฐกิจในย่านเมืองเก่าสงขลา แบ่งออกเป็นประเภท ได้แก่ ธุรกิจการค้า ธุรกิจการท่องเที่ยว และการประมง

4.5 ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม

ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของเมืองสงขลาถือว่าเป็นเมืองแห่งพหุวัฒนธรรม ซึ่งมีประเพณีวัฒนธรรมที่สำคัญมาตั้งแต่สมัยโบราณและยึดถือกันมาถึงปัจจุบัน มีการอาศัยปะปนกันอยู่หลากหลายเชื้อชาติศาสนา ทั้งคนไทยพื้นถิ่น คนไทยเชื้อสายจีน คนไทยนับถือศาสนาอิสลาม แม้กาลเวลาจะผ่านไปแต่กลุ่มสังคมบางพื้นที่ ก็ยังอนุรักษ์วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมไว้อย่างสวยงาม สังคมในเมืองสงขลา มีหลากหลายเชื้อชาติศาสนาปะปนกันอยู่ในเมืองสงขลา ได้แก่ ชุมชนเก่าแก่ที่มีเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมและแหล่งโบราณสถานที่เกิดจากประวัติศาสตร์และความเชื่อของคนสงขลา คือ ย่านเมืองเก่า และอีกที่หนึ่งซึ่งมีลักษณะทางสังคมที่ชัดเจนและเหนียวแน่น คือ ชุมชนเก่าเส็ง เป็นชุมชนอิสลามที่มีมาอย่างยาวนาน มีอาชีพประมงเป็นหลัก การดำรงชีวิตแบบเรียบง่ายและมีวัฒนธรรมประจำถิ่นที่สืบสานต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 12 แสดงลักษณะทางสังคมในเมืองสงขลา

ที่มา : ดัดแปลงจาก google, 2563

ส่วนในพื้นที่เมืองเก่าสงขลา นั้น มีลักษณะสังคมเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมเช่นเดียวกับเมืองสงขลา ในอดีตประชากรในเขตพื้นที่เมืองเก่าสามารถแบ่งเป็น 3 กลุ่มชาติพันธุ์ คือ ชาวไทยพื้นถิ่น ชาวจีนอพยพ และชาวมุสลิมชาวผสมอาหรับเปอร์เซีย กลุ่มชาวมุสลิมมักอยู่แยกจากประชากร 2 กลุ่มแรก โดยตั้งถิ่นฐานบริเวณชุมชนบ้านบน ในขณะที่ชาวไทยพื้นถิ่น และชาวจีนอพยพมักอาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกัน และประกอบกิจการค้าขายส่วนตัว

เมืองเก่าสงขลา มีมรดกวัฒนธรรม 2 ประเภท ที่แบ่งออกได้อย่างชัดเจน คือ มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ดังนี้

4.5.1 มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้

1) จิตรกรรมฝาผนังวัดมัชฌิมาวาสวิหาร และวัดโพธิ์ปฐมवास

วัดมัชฌิมาวาสวิหาร หรือวัดกลาง เป็นวัดอารามหลวงชั้นตรี ซึ่งมีประวัติการก่อสร้างตั้งแต่ปลายสมัยอยุธยา และได้รับการบูรณะพร้อมสร้างอุโบสถหลังปัจจุบัน ศาลาการเปรียญ หอไตร ศาลาฤกษ์ และกำแพงวัดในสมัยรัชกาลที่ 3 และ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ภายในอุโบสถมีภาพเขียนสีฝุ่นบนฝาผนังปูน ซึ่งเป็นผลงานของช่างหลวงในสมัยรัชกาลที่ 4 เนื้อเรื่องบนผนังนอกจากประกอบด้วยพระพุทธรูปประวัติศาสดาชาดก และเทพชุมนุมแล้ว บนจิตรกรรมฝาผนัง

ดังกล่าวได้แสดงภาพชุมชนหมู่บ้านที่แสดงลักษณะบ้านเรือนของชาวสงขลาบ่อยาง และริมฝั่งทะเลสาบสงขลาที่มีเรือทอดสมอจอดอยู่ทั่วไป

ภาพที่ 13 แสดงภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดมัสญิดมิมวาสวร

ที่มา : ผู้วิจัย, 2563

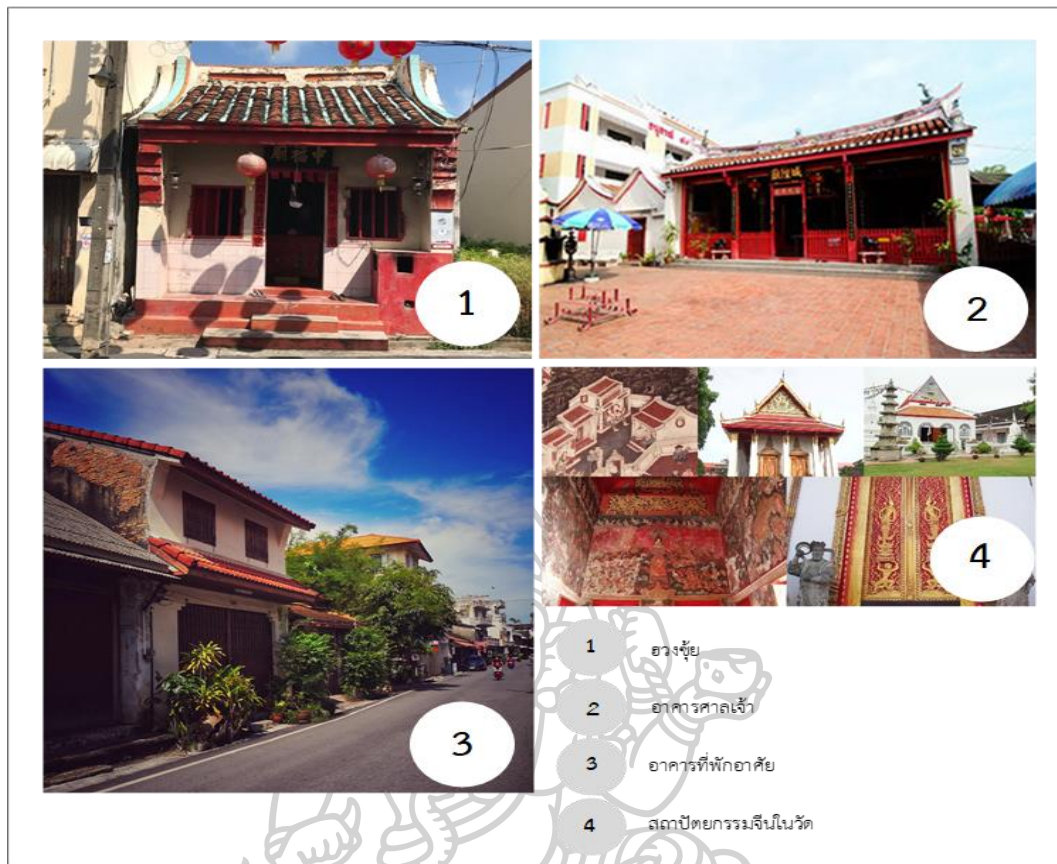
นอกจากนี้วัดโพธิ์ปฐมาวาส ยังปรากฏภาพจิตรกรรมฝาผนังซึ่งสะท้อนแนวคิดและความเชื่อของผู้คนในท้องถิ่นอีกด้วย โดยปรากฏแห่งเจ้าเซ็นของศาสนาอิสลามซึ่งเป็นภาพที่มีโอกาสพบเห็นน้อยบนจิตรกรรมฝาผนังในอุโบสถในอุโบสถ ภาพดังกล่าวจึงแสดงการอยู่ร่วมกันในสังคมของชาวสงขลาในลักษณะสังคม พหุวัฒนธรรม จากเนื้อความข้างต้นจึงกล่าวได้ว่าจิตรกรรมฝาผนังดังกล่าวเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนสภาพสังคมของชาวสงขลาได้อย่างดี

ภาพที่ 14 ภาพกลุ่มคนหลากหลายเชื้อชาติกำลังต่อสู้กัน พระอุโบสถ วัดโพธิ์ปฐมมาวาส
ที่มา : ผู้วิจัย, 2563

2) งานสถาปัตยกรรมในพื้นที่เมืองเก่าสงขลา

ในย่านเมืองเก่าสงขลา ปรากฏลักษณะสถาปัตยกรรมจีน 4 ประเภท คือ อาคารที่พักอาศัย อาคารศาลเจ้า ฮวงซุ้ย และสถาปัตยกรรมจีนในวัด เป็นงานสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะเฉพาะ กล่าวคือ มีส่วนผสมซึ่งมีอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมแบบจีน และตกแต่งด้วยลายปูนปั้น หรือลวดลายสลักทั้งบุคคล สัตว์ และต้นไม้ นับได้ว่า งานสถาปัตยกรรมในพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลาเป็นสิ่งแสดงให้เห็นถึงมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองสงขลาที่สามารถจับต้องได้ ตลอดจนแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาด้านการก่อสร้าง เช่น การสร้างลานโล่งกลางบ้าน และการเจาะช่องลมเพื่อระบายอากาศ

ภาพที่ 15 แสดงลักษณะงานสถาปัตยกรรมในพื้นที่เมืองเก่าสงขลา
ที่มา : ผู้วิจัย, 2563

4.5.2 มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

ศาสนา และชีวิตประจำวันของชาวสงขลา นับว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ โดยประชากรในเมืองสงขลา ประกอบด้วยผู้คนจาก 3 ชาติพันธุ์ ได้แก่ ชาวไทยพื้นถิ่น ชาวไทยเชื้อสายมุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งชาวพื้นถิ่นทั้ง 3 กลุ่มล้วนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในพื้นที่อาณาเขตเดียวกัน แม้ผู้คนทั้ง 3 กลุ่มอาจมีความแตกต่างด้านชาติพันธุ์ และศาสนาก็ตาม อาจกล่าวได้ว่า สภาพสังคมของเมืองสงขลา คือ สังคมพหุวัฒนธรรม ที่สามารถดำรงและรักษาเอกลักษณ์ของพื้นถิ่นได้อย่างดี ส่วนการนับถือศาสนาหลักในเมืองสงขลาประกอบด้วย 2 ศาสนา คือ ศาสนาพุทธแบบลังกาวงศ์ ซึ่งเป็นผลพวงจากการติดต่อค้าขายกับพ่อค้าชาวอินเดีย และศรีลังกา โดยพบหลักฐานที่ปรากฏถึงการนับถือศาสนาพุทธในพื้นที่ย่านเมืองเก่า เช่น ภาพวาดฝาผนัง พิธีกรรม ความเชื่อ เป็นต้น ส่วนชาวมุสลิมผู้นับถือศาสนาอิสลามในพื้นที่เมืองสงขลาหมักอพยพจากรัฐปัตตานี จากหลักฐานที่ปรากฏยังทำให้ทราบว่าผู้ปกครองเมืองสงขลาแห่งแรกก็เป็นชาวมุสลิมเช่นกัน

4.6 การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่

เมืองเก่าสงขลาในปัจจุบัน มีลักษณะทางกายภาพที่เป็นเอกลักษณ์ทั้งรูปแบบของสถาปัตยกรรมที่งดงามมีคุณค่าทางจิตใจและทางความรู้สึก และยังเป็นพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ แม้ว่าในปัจจุบันจะหลงเหลือไว้เพียงร่องรอยของประวัติศาสตร์และคำบอกเล่าของบุคคลเก่าแก่ในย่านนี้เท่านั้น แต่ด้วยคุณค่าทางสถาปัตยกรรมที่มีอยู่และความน่าสนใจของประวัติ ทำให้ปัจจุบันเมืองเก่าสงขลา เป็นอีก 1 เมืองเก่าที่เป็นที่รู้จักกันดีของนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างชาติ รวมทั้งกลุ่มที่สนใจในเรื่องเมืองเก่า ถึงแม้ว่าเรื่องราวทางสถาปัตยกรรมและประวัติของเมืองเก่าสงขลาจะมีความโดดเด่นและน่าสนใจเพียงใด แต่ก็คงหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะพูดว่า ทั้งหมดนี้ เกิดจากบุคคลที่เป็นสิ่งทำให้เกิดเรื่องราวเหล่านี้ กลุ่มคนในเมืองเมืองเก่าสงขลา หลายกลุ่มที่ทำให้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าน่าจดจำ และอีกหลายกลุ่มที่ทำให้ร่องรอยของสถาปัตยกรรมในเมืองเก่าสงขลา ยังคงดำรงมาจนถึงในปัจจุบัน

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่เมืองเก่าสงขลา โดยใช้เครื่องมือ 3 รูปแบบ ได้แก่ การสำรวจพื้นที่ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิเคราะห์พื้นที่ผ่านแนวคิด Sense of Place นำเสนอผลการศึกษาออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) การเปลี่ยนแปลงตามช่วงเวลา และ 2) การเปลี่ยนแปลงตามกลุ่มคนทางสังคม

4.6.1 การเปลี่ยนแปลงตามช่วงเวลา

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยผ่านกาลเวลาเป็นตัวกำหนด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวในอดีต ที่ถูกกลบฝังไว้ด้วยประวัติศาสตร์ ตำนาน เรื่องเล่า วิถีชีวิต ล้วนกำหนดด้วยช่วงเวลาทั้งสิ้น ผู้วิจัยแบ่งการเปลี่ยนแปลงตามช่วงเวลาของเมืองเก่าสงขลาออกเป็น 4 ช่วงเวลา ได้แก่

- 1) การเปลี่ยนแปลงเมืองเก่าสงขลาในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2554
- 2) การเปลี่ยนแปลงเมืองเก่าสงขลาในช่วงปี พ.ศ. 2554
- 3) การเปลี่ยนแปลงเมืองเก่าสงขลาในช่วงปี พ.ศ. 2558
- 4) การเปลี่ยนแปลงเมืองเก่าสงขลาในช่วงปี พ.ศ. 2563

แต่ละช่วงเวลามีความหมายของการเปลี่ยนแปลง ที่นำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองในปัจจุบัน ผู้วิจัยใช้จำนวนของอาคาร และลักษณะการใช้งานภายในอาคารมาเป็นเกณฑ์ในการแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่เมืองเก่าสงขลา ดังนี้

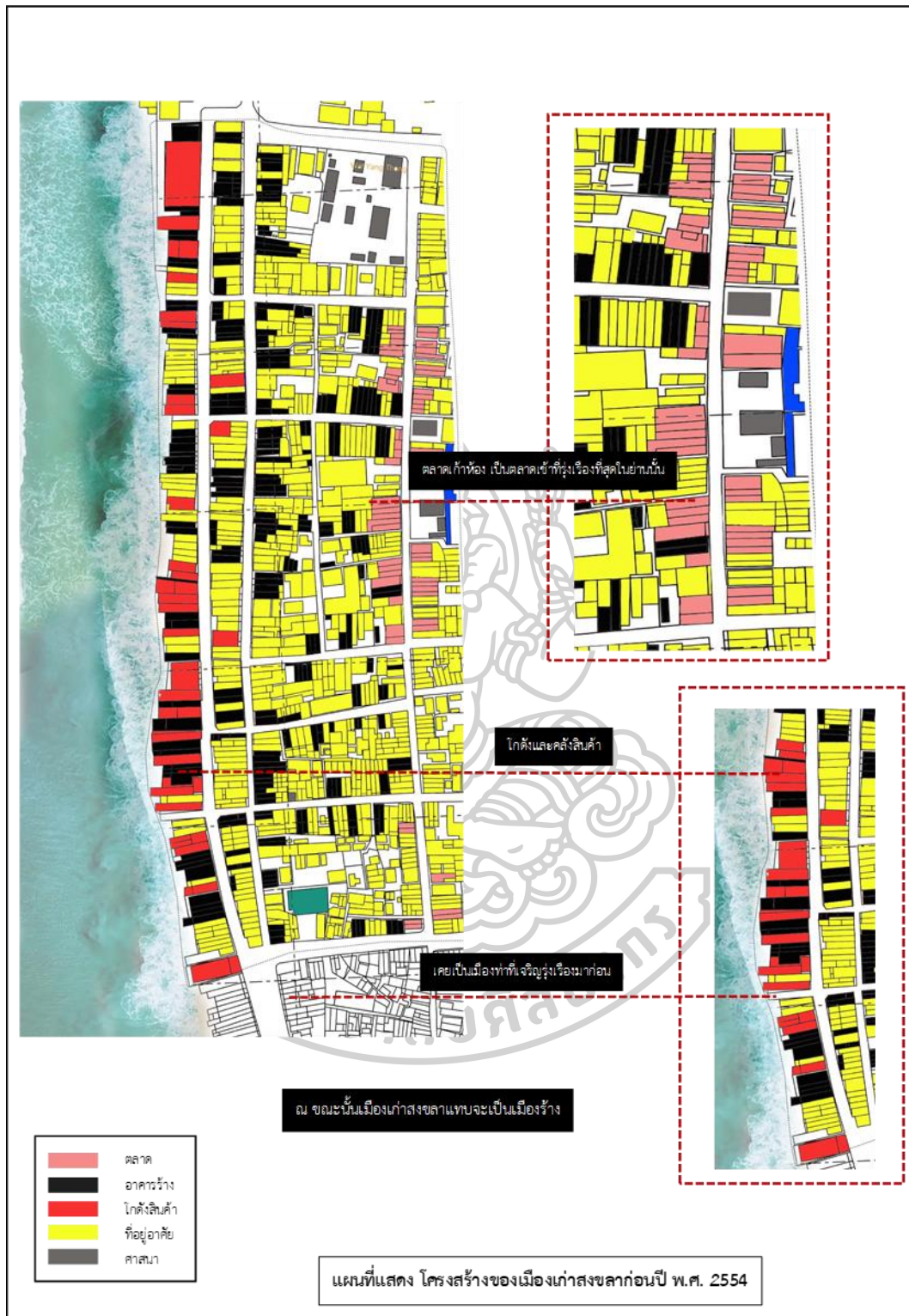
1) การเปลี่ยนแปลงเมืองเก่าสงขลาในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2554

ย่านเมืองเก่าสงขลา ก่อนปี พ.ศ. 2554 เป็นย่านชุมชนที่มีการอยู่อาศัยกันของคนดั้งเดิมปะปนกันหลากหลายเชื้อชาติศาสนาภายในพื้นที่ชุมชนเก่านั้น มีตลาดเข้าอยู่บนถนนเก่าห้องเป็นตลาดขายส่งของคนในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง เป็นตลาดที่ถือได้ว่าเจริญรุ่งเรืองที่สุดในย่านนั้น ในแถบถนนนครนอกซึ่งอยู่ติดกับทะเลสาบสงขลา บ้านเรือนบริเวณนั้นส่วนใหญ่ จะเป็นห้องขนาดใหญ่ ซึ่งใช้เป็นโกดังสินค้า เพื่อส่งสินค้าออกสู่ตลาดข้างเคียง ซึ่งแต่ก่อนบริเวณนี้เป็นเมืองท่าที่รุ่งเรืองชวนบ้านในพื้นที่บริเวณประกอบอาชีพประมง ขนส่งสินค้าต่างๆ มากมายอยู่ในบริเวณถนนนครนอกแห่งนี้ แต่เนื่องจากรูปแบบการตั้งถิ่นฐานที่ขยายตัวออกไป ทำให้เมืองท่าที่เคยเจริญรุ่งเรือง ต้องย้าย

ศูนย์กลางการขนส่งไปอยู่ที่อำเภอหาดใหญ่ ซึ่งใกล้และสะดวกในการขนส่งมากกว่าบริเวณนี้ เพราะการขนส่งที่เพิ่มขึ้นหลากหลายรูปแบบ ทำให้บริเวณเมืองเก่าสงขลา ณ ขณะนั้นแทบจะเป็นเมืองร้าง

จากแผนที่แสดงโครงสร้างของเมืองเก่าในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2554 (ภาพที่ 4.10) จำนวนอาคารร้าง (สีเหลี่ยมสีดำ) มีจำนวนมาก และกระจายตัวอยู่ทั่วพื้นที่ มีโกดังสินค้า (สีเหลี่ยมสีแดง) อยู่บริเวณที่ติดกับทะเลสาบ เนื่องจากการติดต่อค้าขายทางเรือ และเป็นเมืองท่าที่รุ่งเรือง มีบ้านเรือน ที่อยู่อาศัย (สีเหลี่ยมสีเหลือง) อย่างหนาแน่น และมีตลาด (สีเหลี่ยมสีชมพู) อยู่บริเวณถนนเก่าห้อง

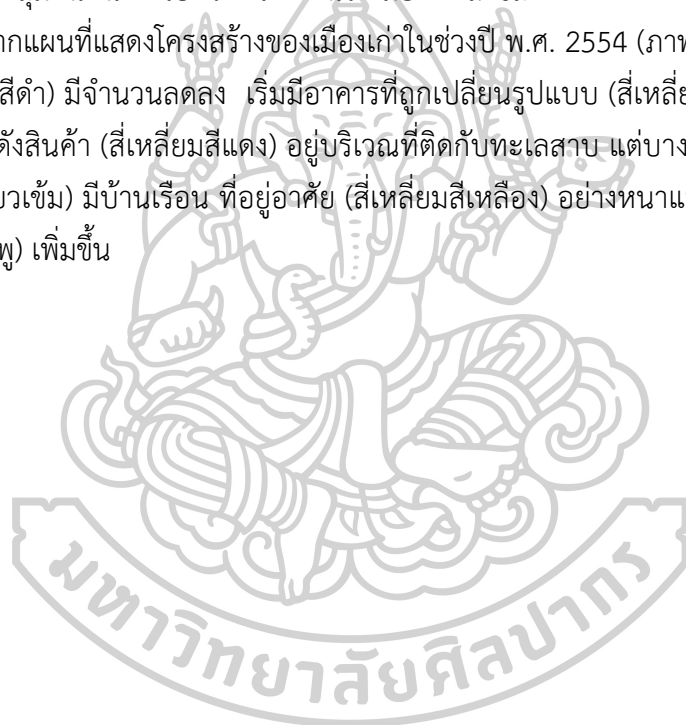
ภาพที่ 16 แสดงโครงสร้างของเมืองเก่าในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2554

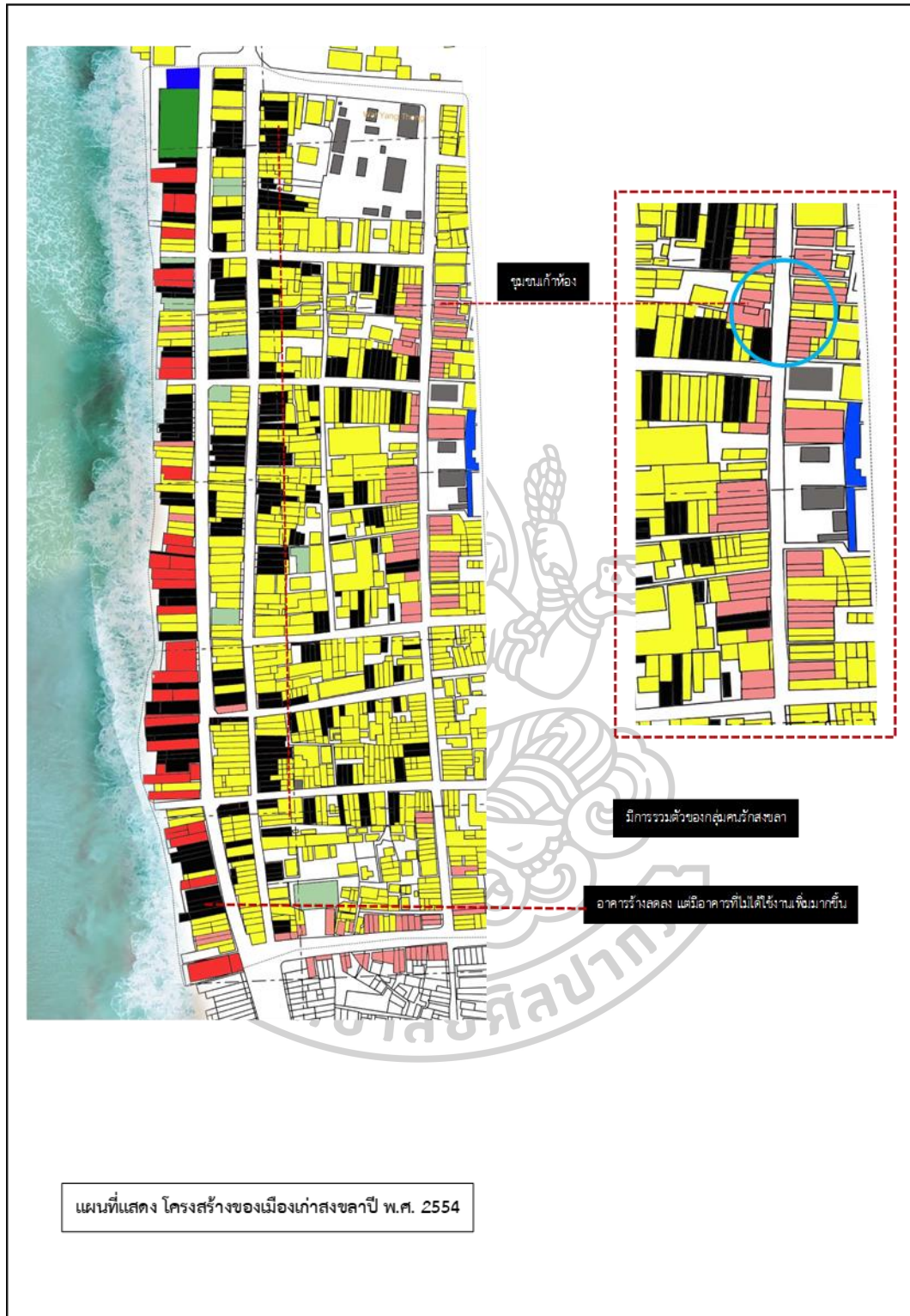
ที่มา : ผู้วิจัย, 2563

2) การเปลี่ยนแปลงเมืองเก่าสงขลาในช่วงปี พ.ศ 2554

ย่านเมืองเก่าในปี พ.ศ. 2554 เป็นช่วงเวลาที่ย่านเมืองเก่าสงขลาได้รับการฟื้นฟู เนื่องจากขณะนั้นเมืองเก่าสงขลาได้รับการผลักดันจากกลุ่มคนทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ ตลอดทั้งภาครัฐก็เล็งเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาฟื้นฟูย่านเมืองเก่าให้กลับมามีชีวิตชีวามากขึ้น จากอดีตที่เคยเป็นเมืองร้าง บ้านเรือนไม่มีผู้อยู่อาศัย แต่ในช่วงปี พ.ศ. 2554 พบว่า อาคารร้างมีจำนวนลดน้อยลง มีการบูรณะปรับปรุงอาคารใหม่ ถึงแม้จะมีอาคารหลายหลังได้รับการซ่อมแซมปรับปรุง แต่ภายในอาคารก็ไม่มีผู้คนมาอาศัยหรือเกิดกิจกรรมใดขึ้นภายในอาคาร เป็นเพียงการปรับปรุงอาคารให้มีสภาพที่ดีขึ้น ดังนั้น ทำให้อาคารเก่าที่มีคุณค่าได้ถูกกลับมาให้ความสนใจจากเจ้าของที่เคยทิ้งร้างมานาน เริ่มมีการเกิดขึ้นของธุรกิจใหม่ๆ ที่มีความเก๋ไก๋ น่าดึงดูดตามากขึ้น มีโครงการต่าง ๆ เกิดขึ้นจากการขับเคลื่อนของกลุ่มคนหนึ่งที่เรียกว่า “ภาคีคนรักเมืองเก่าสงขลา”

จากแผนที่แสดงโครงสร้างของเมืองเก่าในช่วงปี พ.ศ. 2554 (ภาพที่ 4.11) จำนวนอาคารร้าง (สีเหลี่ยมสีดำ) มีจำนวนลดลง เริ่มมีอาคารที่ถูกเปลี่ยนรูปแบบ (สีเหลี่ยมสีเขียวอ่อน) เพิ่มมากขึ้น ยังคงมีโกดังสินค้า (สีเหลี่ยมสีแดง) อยู่บริเวณที่ติดกับทะเลสาบ แต่บางโกดังเริ่มไม่มีการใช้งาน (สีเหลี่ยมสีเขียวเข้ม) มีบ้านเรือน ที่อยู่อาศัย (สีเหลี่ยมสีเหลือง) อย่างหนาแน่นเช่นเดิม และมีตลาด (สีเหลี่ยมสีชมพู) เพิ่มขึ้น

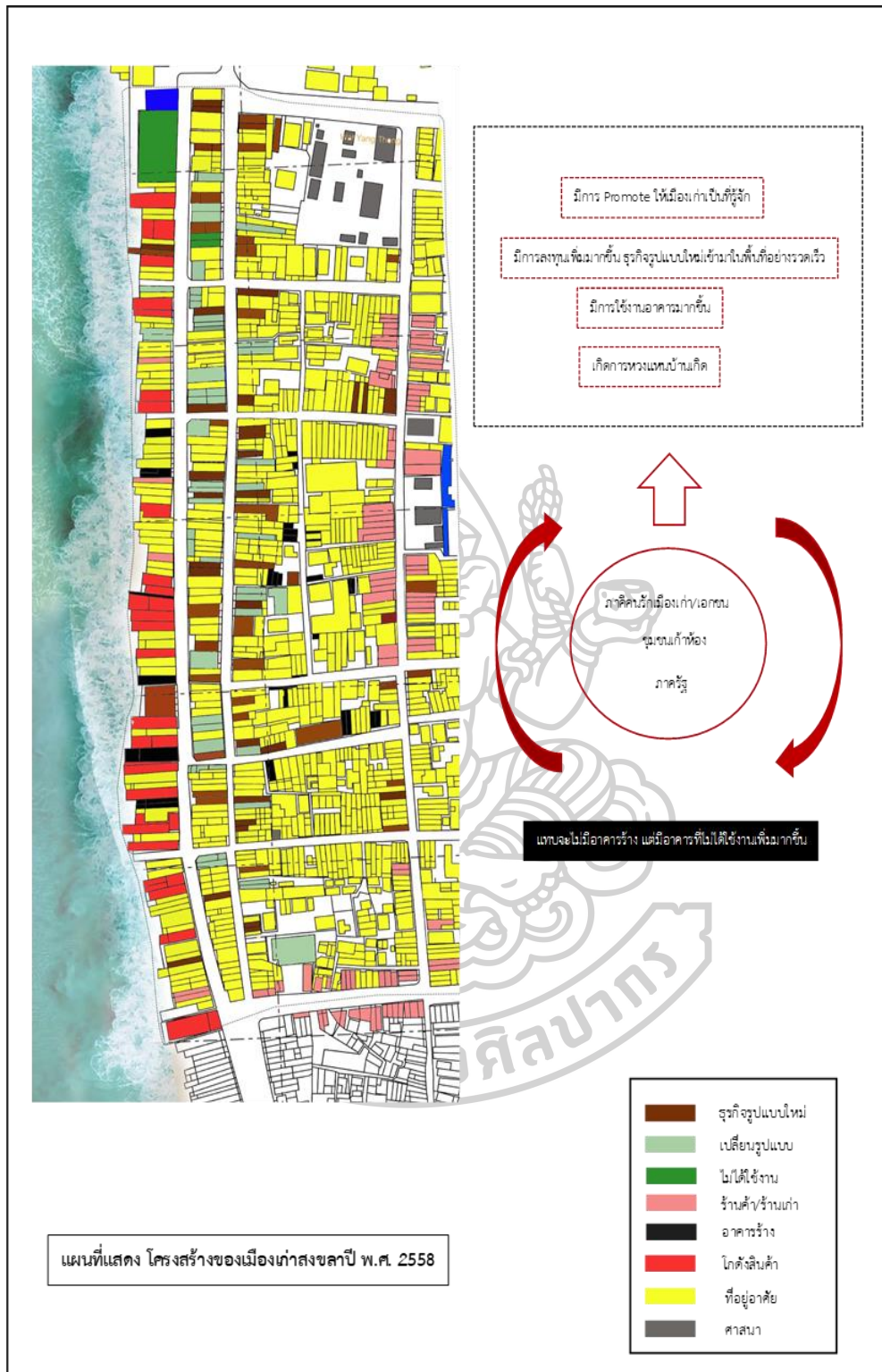
ภาพที่ 17 แสดงโครงสร้างของเมืองเก่าในช่วงปี พ.ศ. 2554

ที่มา : ผู้วิจัย, 2563

3) การเปลี่ยนแปลงเมืองเก่าสงขลาในช่วงปี พ.ศ. 2558

จากปี พ.ศ. 2554 ที่ได้มีการฟื้นฟูเมืองเก่า อาคารที่เคยร้างก็ถูกปรับปรุงขึ้นมาใหม่ แต่ยังไม่มีการใช้งานอาคารมากนักในปีนั้น ภายในระยะเวลา 4 ปี (พ.ศ.2554 - 2558) พบว่า เมืองเก่าสงขลาเจริญรุ่งเรืองขึ้นอย่างรวดเร็ว รูปแบบของเมืองเริ่มเปลี่ยนไป รวมถึงการใช้ชีวิต วิถีชีวิตของกลุ่มคนก็เปลี่ยนตามไปด้วยเช่นกัน มีนายทุนหน้าใหม่ และแนวคิดทันสมัยก่อตัวขึ้นมาภายในย่านเมืองเก่า ทำให้ในช่วงเวลานั้น อาคารร้างที่เคยร้างแทบจะไม่มีให้เห็น บรรยากาศในเมืองเก่าเปลี่ยนไป ไม่ใช่แค่นักธุรกิจหน้าใหม่ที่เข้ามาแทนที่ในเมืองเก่า แต่ยังรวมถึงนักท่องเที่ยว และบุคคลที่ต้องการจะศึกษาเรื่องเมืองเก่า ที่แห่กันเข้ามามายมายในพื้นที่ เนื่องจากในขณะนั้นเมืองเก่าได้รับส่งเสริมและมีการประชาสัมพันธ์ออกไปอย่างกว้างขวาง มีบรรดาเหล่านักวิชาการต่างๆ เข้ามาศึกษาดูงาน มีการจัดกิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ของเหล่านักศึกษาขึ้นภายในอาคารที่มีคุณค่า อาคารหลายหลังจึงได้รับการปรับปรุงให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ คนในพื้นที่เกิดความหวงแหนบ้านเกิดมากขึ้น ทำให้เมืองเก่า ณ เวลานั้น เจริญรุ่งเรืองอย่างมาก

จากแผนที่แสดงโครงสร้างของเมืองเก่าในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2558 (ภาพที่ 4.12) จำนวนอาคารร้าง (สีเหลี่ยมสีดำ) เริ่มหายไป จนแทบไม่มีอาคารร้าง จำนวนอาคารที่ถูกเปลี่ยนรูปแบบ (สีเหลี่ยมสีเขียวอ่อน) เพิ่มมากขึ้น มีธุรกิจรูปแบบใหม่ๆ (สีเหลี่ยมสีน้ำตาล) เกิดขึ้นจำนวนมาก กระจายตัวอยู่ในเขตชุมชนที่ใกล้เคียงกับอาคารที่ถูกเปลี่ยนรูปแบบ (สีเหลี่ยมสีเขียวอ่อน) และบริเวณใกล้เคียงตลาด (สีเหลี่ยมสีชมพู) ยังคงมีโกดังสินค้า (สีเหลี่ยมสีแดง) อยู่บริเวณที่ติดกับทะเลสาบ แต่มีโกดังหลายแห่งเริ่มถูกเปลี่ยนรูปแบบการใช้งานอาคาร (เปลี่ยนจากสีแดงเป็นสีเขียวอ่อน) ยังคพบอาคารที่ไม่ได้ใช้งานในพื้นที่ (สีเหลี่ยมสีเขียวเข้ม) มีบ้านเรือน ที่อยู่อาศัย (สีเหลี่ยมสีเหลือง) อย่างหนาแน่นเช่นเดิม และมีตลาด (สีเหลี่ยมสีชมพู) เพิ่มขึ้น

ภาพที่ 18 แสดงโครงสร้างของเมืองเก่าในช่วงปี พ.ศ. 2558

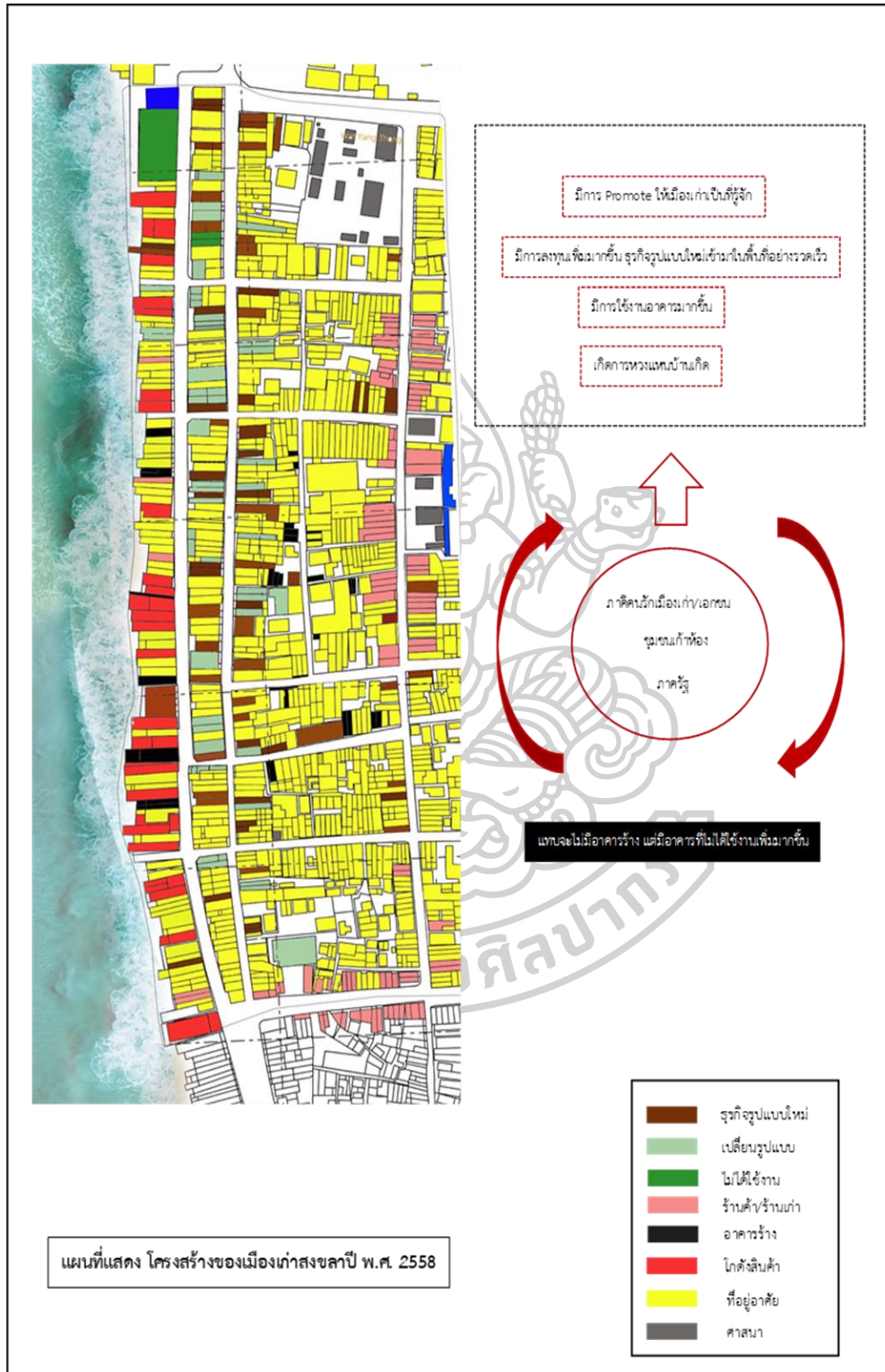
ที่มา : ผู้วิจัย, 2563

4) การเปลี่ยนแปลงเมืองเก่าสงขลาในช่วงปี พ.ศ. 2563

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วนั้น ทำให้รูปแบบของเมืองเก่าสงขลาในปัจจุบันแทบจะไม่เหมือนเดิม ถึงแม้ว่ารูปร่างหน้าตาของอาคารจะไม่เปลี่ยนไปมากนัก แต่โครงสร้างภายในเมืองที่เคยเงียบสงบ อบอวน ก็จากหายไปอย่างสิ้นเชิง บ้านเกือบทุกบ้านในถนนนครนอก ถูกเปลี่ยนแปลงไปให้เป็นแหล่งอาคาร ร้านคาเฟ่ ที่พักอาศัยของนักท่องเที่ยว ที่ราคาแพง และดูทันสมัย อาคารเก่าๆ ที่คุ้นเคยของคนดั้งเดิม หายไปหลายหลังคาเรือน ปัจจัยที่ทำให้อาคารเหล่านั้นหายบางส่วน เกิดขึ้นเพราะ ไม่สามารถประกอบอาชีพเดิมแบบครั้งก่อนได้อีกแล้ว และปัจจุบันนอกจากร้านกาแฟแล้วศูนย์การเรียนรู้รูปทรงเงิน ที่เป็นอาคารเก่าที่มีคุณค่า ถูกบูรณะเพิ่มมากขึ้น และในอนาคตเมืองเก่าสงขลา ก็ได้ถูกตั้งเป้าหมายว่าต้องเป็นย่านสร้างสรรค์แห่งใหม่ที่เกิดขึ้นในบริบทของเมืองไทย

จากแผนที่แสดงโครงสร้างของเมืองเก่าในช่วงปี พ.ศ. 2563 (ภาพที่ 4.13) ในช่วงนี้จำนวนธุรกิจรูปแบบใหม่ๆ (สีเหลี่ยมสีน้ำตาล) เพิ่มขึ้นจำนวนมากจากในช่วงปี พ.ศ. 2558 อย่างเห็นได้ชัด กระจายตัวอยู่ตามถนนเส้นหลัก มีตลาด (สีเหลี่ยมสีชมพู) เกิดขึ้นบริเวณติดกับทะเลมากขึ้น ส่วนตลาดในเขตชุมชนถนนเส้นหลัก ถูกเปลี่ยนเป็นธุรกิจรูปแบบใหม่ ๆ จำนวนอาคารร้าง (สีเหลี่ยมสีดำ) เริ่มหายไป จนแทบไม่มีอาคารร้าง จำนวนอาคารที่ถูกเปลี่ยนรูปแบบ (สีเหลี่ยมสีเขียวอ่อน) บางแห่งถูกเปลี่ยนเป็นธุรกิจรูปแบบใหม่ๆ ยังคงมีโกดังสินค้า (สีเหลี่ยมสีแดง) อยู่บริเวณที่ติดกับทะเลสาบ แต่มีจำนวนลดลง โดยโกดังหลายแห่งถูกเปลี่ยนเป็นธุรกิจรูปแบบใหม่ ๆ ยังคงพบอาคารที่ไม่ได้ใช้งานอยู่ในพื้นที่ (สีเหลี่ยมสีเขียวเข้ม) มีบ้านเรือน ที่อยู่อาศัย (สีเหลี่ยมสีเหลือง) อย่างหนาแน่นเช่นเดิม

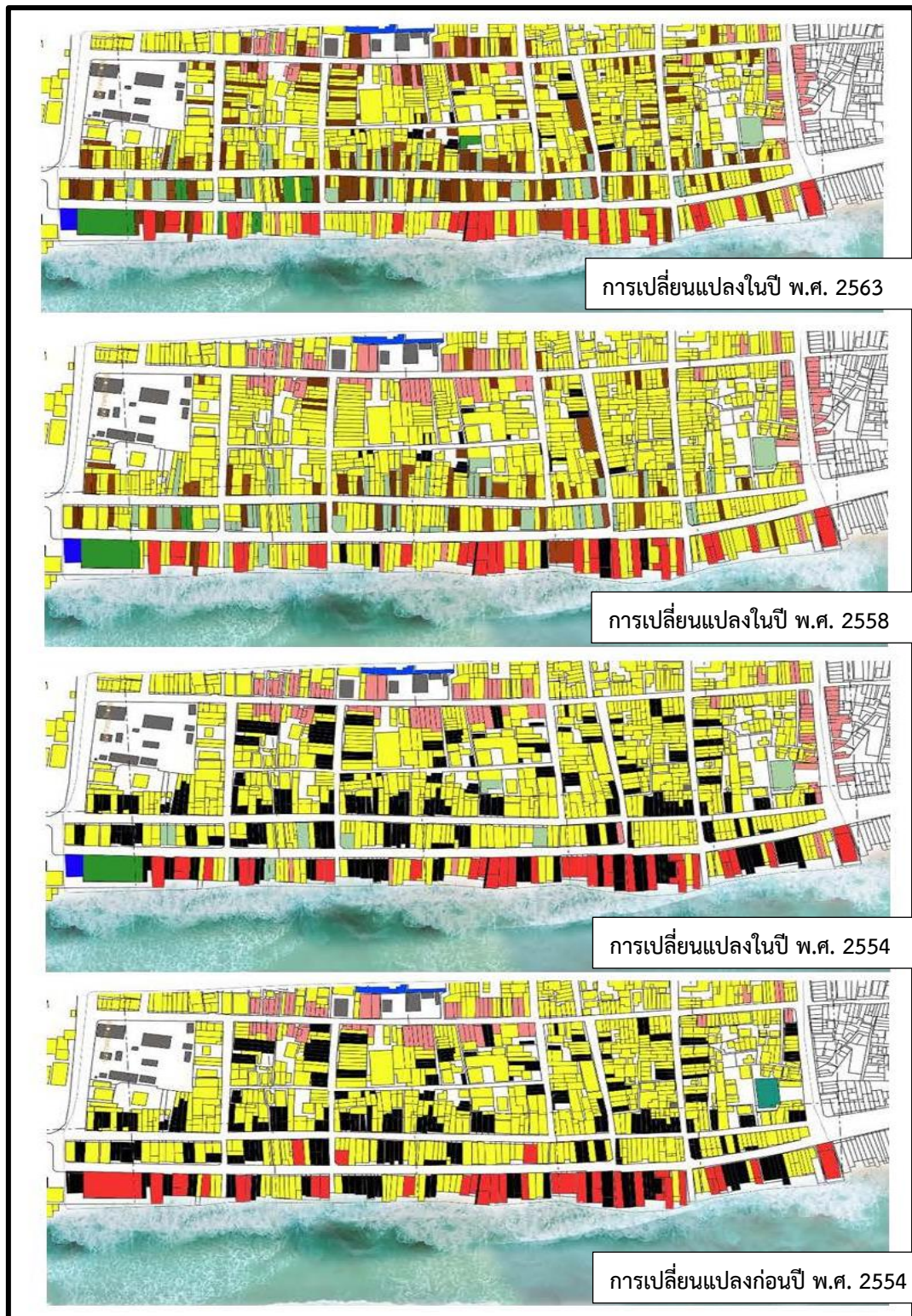

ภาพที่ 19 แสดงโครงสร้างของเมืองเก่าในช่วงปี พ.ศ. 2563

ที่มา : ผู้วิจัย, 2563

จากการเปลี่ยนแปลงตามช่วงเวลา ทั้ง 4 ช่วงเวลา (ภาพที่ 4.14) โดยอาศัยเกณฑ์จำนวนอาคารและการใช้งานอาคาร พบว่า ในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2554 - ช่วงปี พ.ศ. 2554 จำนวนอาคารร้าง (สีเหลี่ยมสีดำ) มีจำนวนมาก กระจายตัวอยู่แทบทั่วพื้นที่ ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2558 และ ช่วงปี พ.ศ. 2563 จำนวนอาคารร้างลดน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด จนแทบจะไม่มีอาคารร้าง ส่วนรูปแบบการใช้งานอาคาร พบว่า เริ่มมีการเปลี่ยนรูปแบบอาคาร (สีเหลี่ยมสีเขียวอ่อน) ตั้งแต่ในช่วงปี พ.ศ. 2554 และมีจำนวนอาคารที่เปลี่ยนรูปแบบเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องทั้งในช่วงปี พ.ศ. 2558 และ ช่วงปี พ.ศ. 2563 นอกจากนี้ ในปีช่วงปี พ.ศ. 2558 เริ่มมีธุรกิจรูปแบบใหม่ๆ (สีเหลี่ยมสีน้ำตาล) เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างต่อเนื่องเห็นได้อย่างชัดเจนในช่วงปี พ.ศ. 2563 ที่มีธุรกิจใหม่ ๆ กระจายตัวอยู่ทั่วพื้นที่ โดยเฉพาะ บริเวณถนนเส้นหลัก ตลาด และบริเวณติดทะเล ส่วนโกดังสินค้า (สีเหลี่ยมสีแดง) เริ่มมีจำนวนลดลง มีการเปลี่ยนรูปแบบการใช้งานอาคารและการเปลี่ยนไปเป็นธุรกิจรูปแบบใหม่ๆ

ภาพที่ 20 แสดงการเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงตามช่วงเวลา

ที่มา : ผู้วิจัย, 2563

4.6.1 การเปลี่ยนแปลงตามกลุ่มคนทางสังคม

“กลุ่มคนทางสังคม” ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นิยามความหมายว่า “กลุ่มทางสังคมในเมืองเก่าสงขลา ซึ่งมีหลากหลายมาตั้งแต่สมัยประวัติศาสตร์ ประกอบไปด้วย กลุ่มคนเชื้อสายจีน กลุ่มคนไทยเชื้อสายมุสลิม กลุ่มคนไทยพื้นถิ่น (คนสงขลาเมืองเก่า) และในปัจจุบันมีอีกหนึ่งกลุ่มที่เข้ามามีบทบาทกับเมืองเก่าสงขลาอย่างมาก คือ กลุ่มคนภายนอกพื้นที่ ถือเป็นกลุ่มที่ทำให้เมืองเก่าสงขลาเกิดความเปลี่ยนแปลง

ความหลากหลายของกลุ่มคนทางสังคมที่เกิดขึ้นในเมืองเก่าสงขลา เมื่อพิจารณาจากรูปแบบการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ตามช่วงเวลาข้างต้นแล้ว นอกจากรูปแบบอาคาร กิจกรรมภายในอาคาร การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นล้วนเกิดขึ้นจากกลุ่มคน ซึ่งมาพร้อมกับการพัฒนาเศรษฐกิจของพื้นที่เมืองเก่าสงขลาให้เปลี่ยนแปลงตามรูปแบบวิถีชีวิตของคนแต่ละกลุ่ม ผู้วิจัยแยกประเด็นการเปลี่ยนแปลงตามกลุ่มคนทางสังคม 4 กลุ่ม ได้แก่

- 1) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากกลุ่มคนไทยเชื้อสายมุสลิม
- 2) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีน
- 3) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากกลุ่มคนไทยพื้นถิ่น
- 4) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากกลุ่มคนภายนอกพื้นที่

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากกลุ่มคนแต่ละกลุ่มมาพร้อมกับการพัฒนาเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไป มีรายละเอียดการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามช่วงเวลาในอดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนี้

1) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากกลุ่มคนไทยเชื้อสายมุสลิม

การตั้งถิ่นฐานของชาวมุสลิม กระจายตัวอยู่ทางด้านบนของเมืองเก่าสงขลา ซึ่งเรียกว่า ชุมชนบ้านบน มีมัสยิดบ้านบน เป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวมุสลิม เป็นชุมชนยุคแรกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานภายในเมืองเก่าสงขลา มีความเฉพาะด้านอาหาร มีความเกาะกลุ่มกันเป็นชุมชนหนาแน่น ไม่กระจายตัวออกไปในบริเวณอื่น

ปัจจุบันถึงแม้ว่าชุมชนบ้านบนจะยังเป็นชุมชนที่ไม่ได้กระจายตัวออกไป แต่รูปแบบการใช้ชีวิตในสังคมและการประกอบอาชีพ แตกต่างไปจากอดีตอย่างสิ้นเชิง พื้นที่ชุมชนบ้านบนที่เคยเป็นพื้นที่เฉพาะ ณ ตอนนี้อยู่กลับเป็นพื้นที่ที่มีหลากหลายเชื้อสายมาประกอบธุรกิจอยู่บนเส้นถนนหน้าชุมชนบ้านบน ซึ่งพื้นที่เฉพาะของชาวมุสลิม ณ ขณะนี้ ถูกซบเซาไปด้วยความเฉพาะของอาหาร เช่น อาคารฮาลาล อาหารขึ้นชื่อ คือ โรตีมาม่า ซึ่งเป็นร้านดังของคนไทยเชื้อสายจีน และยังคงมีความเฉพาะของอาหารพื้นถิ่น ของคนสงขลาพื้นถิ่น ตลอดถนนทั้งสา

2) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีน

ประวัติศาสตร์การค้าที่สำคัญของเมืองเก่าสงขลา เริ่มต้นขึ้นจากชาวไทยเชื้อสายจีน เข้ามาตั้งถิ่นฐานภายในเมืองเก่าสงขลา มีการค้าขายเกิดขึ้น ทั้งการประมงในสมัยนั้นที่มีความรุ่งเรืองอย่างมาก ด้วยเมืองเก่าสงขลาเป็นเมืองท่าที่สำคัญของจังหวัด เชื่อมโยงการค้าทั้งภายในและภายนอกประเทศ มีการแลกเปลี่ยนการค้า การขนส่งสินค้ามาขาย หรือส่งออก ทำให้เมืองเก่าสงขลาเป็นย่านที่

เจริญรุ่งเรืองในด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในพื้นที่บริเวณถนนเก่าห้อง มีตลาดเช้าที่ยิ่งใหญ่ เกิดการซื้อขายสินค้าทั้งปลีกและส่งในตลาดแห่งนั้น และนอกจากการค้าปลีกและการเดินเรือแล้ว เมืองเก่าสงขลายังมีบทบาทสำคัญในเรื่องการประมง หลังจากที่ย้ายเมืองท่าจากเมืองเก่าสงขลา ไปที่หาดใหญ่ ทำให้เมืองเก่าสงขลาเกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ คนจีนส่วนใหญ่ย้ายถิ่นฐานออกไป ทิ้งบ้านให้กรร้างและทรุดโทรมไปตามกาลเวลา

แม้ว่าในสมัยนั้นคนไทยเชื้อสายจีนแทบจะไม่หลงเหลืออยู่เลยก็ตาม แต่ยังมีบางส่วนที่อยู่ภายในเมืองเก่ามาจนถึงปัจจุบัน และบางส่วนค่อยๆ อพยพตามมาหลังจากเมืองเก่าได้รับการฟื้นฟู และได้รับความสนใจจากนักลงทุนและนักท่องเที่ยว ซึ่งเมื่อพูดถึงเมืองเก่าสงขลา จะเห็นได้ชัดทันทีเลยว่า ชุมชนชาวจีนได้สร้างอัตลักษณ์ไว้ภายในเมืองเก่ามากมาย ไม่ว่าจะเป็นศาลเจ้า หรือแม้แต่ศาลหลักเมืองของจังหวัดสงขลาเอง ยังสะท้อนให้เห็นความโดดเด่นของความเป็นเชื้อสายจีน รวมทั้งสังคมการอยู่อาศัยของชาวจีน ที่กระจายตัวไปทั่วบริเวณเมืองเก่าสงขลา มีวัฒนธรรมอาหารและประเพณีที่มีความเฉพาะ เป็นเอกลักษณ์

3) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากกลุ่มคนไทยพื้นถิ่น

กลุ่มนี้เมื่อเปรียบเทียบกับประวัติศาสตร์แล้ว มีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด ไม่มีการอพยพออกไป แต่จะมีความเฉพาะของการอยู่อาศัยและการประกอบอาชีพ ซึ่งจะเป็นร้านที่มีชื่อเสียงเป็นอาหารขึ้นชื่อของเมืองเก่าสงขลา เป็นร้านที่มีขนาดเล็ก หรือไม่มีหน้าร้าน พวกหาบเร่ แผงลอย

ในปัจจุบันส่วนใหญ่ร้านอาหารที่ขึ้นชื่อ จัดเป็นอาหารพื้นถิ่นของคนเมืองเก่าสงขลา จะเป็นการสืบสอดรุ่นต่อรุ่นจากชุมชนชาวไทยพื้นถิ่นด้วยกันเอง

4) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากกลุ่มคนภายนอกพื้นที่

กลุ่มคนภายนอกพื้นที่ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของเมืองเก่าสงขลา ได้แก่ กลุ่มนักท่องเที่ยว กลุ่มนักเรียน นักศึกษา กลุ่มนักวิชาการ และกลุ่มอนุรักษ์เมืองเก่า เป็นต้น เป็นกลุ่มที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ กล่าวคือ นักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การชมอาคารเก่า การเรียนรู้วิถีชีวิต การชิมอาหารพื้นถิ่นของชุมชน พื้นที่เมืองเก่าสงขลาเป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ มีสถาปัตยกรรมที่น่าหลงใหล ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ ที่ชื่นชอบในความงามของศิลปะ สถาปัตยกรรมที่ทรงคุณค่า ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจที่ดีของพื้นที่และจังหวัดสงขลา ในส่วนของกลุ่มนักเรียน นักศึกษา มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างปฏิเสธไม่ได้ เนื่องจากเมืองเก่าสงขลาเป็นเมืองแห่งการศึกษา โดยเฉพาะ ระดับอุดมศึกษา มีมหาวิทยาลัยขนาดใหญ่ 3 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย มหาวิทยาลัยทักษิณ และมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ซึ่งนักศึกษาก่อให้เกิดกิจกรรมที่หลากหลายทั้งในการใช้ชีวิตประจำวัน เช่น การเช่าที่พัก หอพัก การใช้บริการอื่นๆ (ร้านซักอบรีด ร้านคอมพิวเตอร์) ตลอดทั้งการเกิดขึ้นของสถานบันเทิงเพื่อดึงดูดนักศึกษา ซึ่งเป็นช่วงวัยรุ่มและมีกำลังในการใช้จ่าย ส่วนกลุ่มนักวิชาและกลุ่มนักอนุรักษ์เมืองเก่า เนื่องการประชาสัมพันธ์และความสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่เด่นชัด เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของพื้นที่เมืองเก่าสงขลา จึงก่อให้เกิดความร่วมมือทางการศึกษา

วิจัย และการพัฒนาต่อยอดด้านวิชาการต่างๆ มากมาย โดยบางส่วนได้ลงไปทำวิจัยเชิงปฏิบัติการร่วมกับชุมชน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในทางที่ดีขึ้น เช่น การจัดการทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน การดูแลสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรชุมชน เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงของเวลาไม่ได้ทำให้พื้นที่เปลี่ยน แต่ทำให้กิจกรรมในอาคารเปลี่ยน ซึ่งหน้าตาของอาคารจะไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม มีแค่การปรับปรุงโครงสร้างให้แข็งแรงมากขึ้น การทาสีอาคารให้สวยงามและน่าสนใจมากขึ้น และกลุ่มคนทางสังคมเป็นตัวกลางสำคัญที่ทำให้สังคมและวัฒนธรรมของเมืองเก่าเปลี่ยนไปภายในระยะเวลาอันรวดเร็ว เมื่อมองจากแผนที่ข้างต้น จะเห็นว่ารูปแบบทางเศรษฐกิจของเมืองเก่าสงขลาเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว มีกลุ่มคนหลากหลายที่เข้ามาภายในเมืองเก่าสงขลา แต่ที่เข้ามาทำธุรกิจภายในเมืองเก่าสงขลานั้น ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มวัยรุ่น กลุ่มที่มีระดับการศึกษาสูง กลุ่มที่มีความเป็นศิลปินและกลุ่มที่ไม่มีครอบครัวหรืออาจจะมีครอบครัวแต่ไม่มีบุตร ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้ไม่ใช่คนนอกพื้นที่เมืองเก่าสงขลา แต่เป็นลูกหลานของคนในเมืองเก่าสงขลา ที่เคยอพยพถิ่นฐานออกไปในสมัยก่อน ด้วยศักยภาพของเมืองเก่า และกระแสนิยมของการอนุรักษ์อาคารเก่า ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้ เกิดความหวงแหนถิ่นที่อยู่ กลับมาพัฒนาให้เมืองเก่าสงขลา มีกายภาพที่สวยงาม โดดเด่น แต่อาจจะกระทบกับรูปแบบเศรษฐกิจบางอย่าง อาชีพบางอาชีพ หรือแม้แต่ลักษณะการอยู่ร่วมกันภายในสังคม

บทที่ 5

เจนตรีพีเคชั่นกับการอนุรักษ์เมืองเก่าสงขลา

ผู้วิจัยได้สำรวจและเก็บข้อมูลภายในพื้นที่ศึกษา จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องเมืองเก่าสงขลา และผู้ที่มีความคุ้นชินกับเมืองเก่าสงขลาเป็นเวลามากกว่า 10 ปีขึ้นไป รวมถึงผู้ที่อาศัยอยู่ในเมืองเก่าสงขลา ผู้ที่มาประกอบธุรกิจต่างๆ ในย่านเมืองเก่าสงขลา ตามจำนวนที่ผู้วิจัยสามารถเข้าถึงได้ นำเสนอผ่านประเด็นการวิเคราะห์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดปรากฏการณ์เจนตรีพีเคชั่นในพื้นที่เมืองเก่า

ลักษณะของการเกิดเจนตรีพีเคชั่นในย่านเมืองเก่าโดยทั่วไป ล้วนเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบธุรกิจ ที่เกิดจากกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งที่มีความมุ่งหมายที่จะเข้ามาประกอบกิจการในย่านที่มีศักยภาพนี้ โดยคนกลุ่มนี้จะเข้ามาเปลี่ยนแปลงพื้นที่ ทำให้พื้นที่เก่าแก่เกิดความมีชีวิตชีวาขึ้น ซึ่งกลุ่มคนที่กล่าวถึงเหล่านี้เป็นคนรุ่นใหม่ที่เข้ามาพัฒนาพื้นที่ทั้งสิ้น เป็นเหตุให้เกิดวิถีชีวิตใหม่ขึ้นมา แน่แน่นอนว่าจะส่งผลกระทบต่อสังคมเก่าที่อยู่อาศัยดั้งเดิมในพื้นที่ไปอย่างสิ้นเชิง แต่ในเมืองเก่าสงขลากลับมีความเฉพาะเจาะจงของการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ด้วยปรากฏการณ์เจนตรีพีเคชั่นที่แตกต่างออกไปจากเมืองเก่าที่อื่นในประเทศไทย โดยนำเสนอลักษณะเฉพาะแยกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ลักษณะเฉพาะด้านกายภาพ 2) ลักษณะเฉพาะด้านเศรษฐกิจ 3) ลักษณะเฉพาะด้านสังคม และ 4) ลักษณะเฉพาะด้านวัฒนธรรม ดังนี้

5.1.1 เจนตรีพีเคชั่นกับความเฉพาะด้านกายภาพในย่านเมืองเก่าสงขลา

จากนิยามของคำว่าเจนตรีพีเคชั่น ย่อมมาพร้อมกับคำว่าการอนุรักษ์ทางกายภาพของพื้นที่นั้นๆ เสมอ ถือเป็นข้อสำคัญของการเกิดปรากฏการณ์นี้ขึ้น ซึ่งจะต้องมีการอนุรักษ์กายภาพของเมือง และการอนุรักษ์อาคารเกิดขึ้น โดยผู้วิจัยใช้การสำรวจพื้นที่ด้านกายภาพในปัจจุบันของเมืองเก่าสงขลา นำผลที่ได้มาซ้อนทับกับแผนที่กายภาพของเมืองเก่าสงขลา โดยได้มีการศึกษาค้นคว้าจากกรณีศึกษางานวิจัยต่างๆ ของย่านเมืองเก่าสงขลา และนำผลที่ได้มาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอดีต - ปัจจุบัน ดังนี้

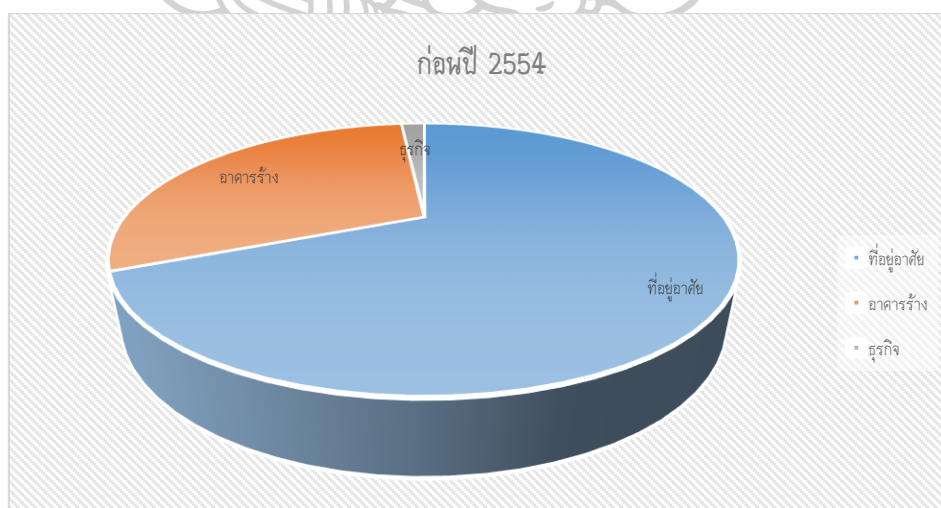
1) โครงสร้างพื้นฐาน

โครงสร้างพื้นฐานเหล่านี้เป็นสินทรัพย์ที่แตกต่างกัน เช่น ถนน พื้นที่ว่าง ที่เป็นกายภาพของเมืองเก่าสงขลา ซึ่งผ่านกาลเวลาดั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และเครือข่ายทางสังคม รวมถึงสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตน เช่น วัฒนธรรม เหตุการณ์ ภาษา พลวัตของสถานที่ ความสัมพันธ์ของสิ่งที่เกิดขึ้นเหล่านี้ จะสามารถเป็นทุนทางสังคม ซึ่งก่อให้เกิดวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสถานที่ ซึ่งอาจจะเป็นพื้นที่เฉพาะที่ก่อให้เกิดกายภาพเฉพาะของพื้นที่ ซ้อนเข้าไปในความเฉพาะนั้น ซึ่งการสำรวจที่พบเห็นโครงสร้างพื้นฐานด้านกายภาพเหล่านี้ ยังแสดงถึงความสัมพันธ์ที่มีความเฉพาะของกายภาพที่ซ่อนอยู่ในกลุ่มสังคม วัฒนธรรม ผู้คน และเหตุการณ์ต่างๆ

2) รูปแบบการเปลี่ยนแปลงอาคารและการใช้งานอาคาร

การเปรียบเทียบสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงการใช้งานอาคารในย่านเมืองเก่าในรอบ 10 ปี จากการสำรวจและสัมภาษณ์ในพื้นที่ย่านเมืองเก่าทั้งหมด สามารถสรุปช่วงการเปลี่ยนแปลงที่สามารถเห็นภาพที่ชัดเจนที่สุดออกเป็น 3 ช่วงการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

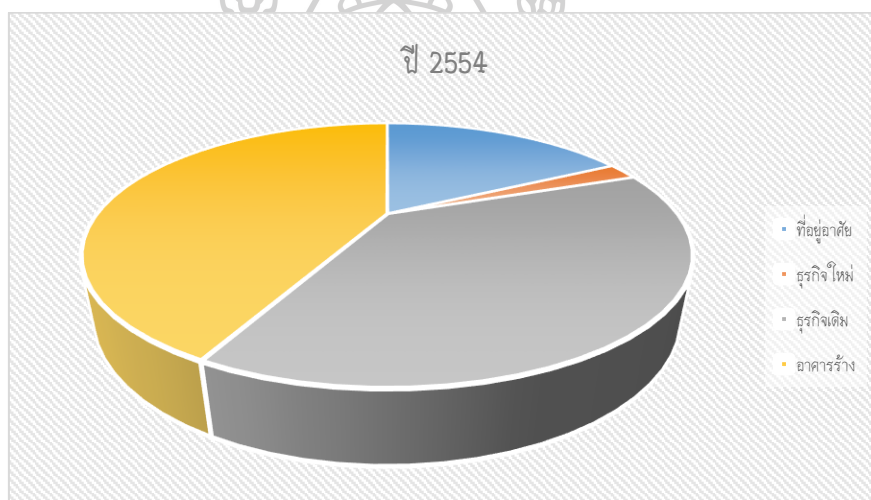
ช่วงแรก เป็นช่วงอดีตก่อนจะได้รับการเปลี่ยนแปลงเมืองเก่าสงขลาครั้งสำคัญในปี พ.ศ. 2554 เมื่อดูกราฟการเปลี่ยนแปลง และภาพการวิเคราะห์จากแผนที่โดยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลและการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง 4 กลุ่ม จะเห็นว่า ในช่วงแรกนั้นการใช้งานอาคารส่วนใหญ่คือ ใช้เพื่ออยู่อาศัยเป็นหลัก ร้อยละ 60 ของพื้นที่ทั้งหมด รองลงมา คือ เป็นพื้นที่อาคารร้าง ร้อยละ 26 และมีการใช้พื้นที่เพื่อประกอบธุรกิจค้าขายกันภายในชุมชน ร้อยละ 14

แผนภูมิที่ 1 แสดงสัดส่วนการใช้อาคารในย่านเมืองเก่า ก่อนปี พ.ศ. 2554

ที่มา : ผู้วิจัย, 2563

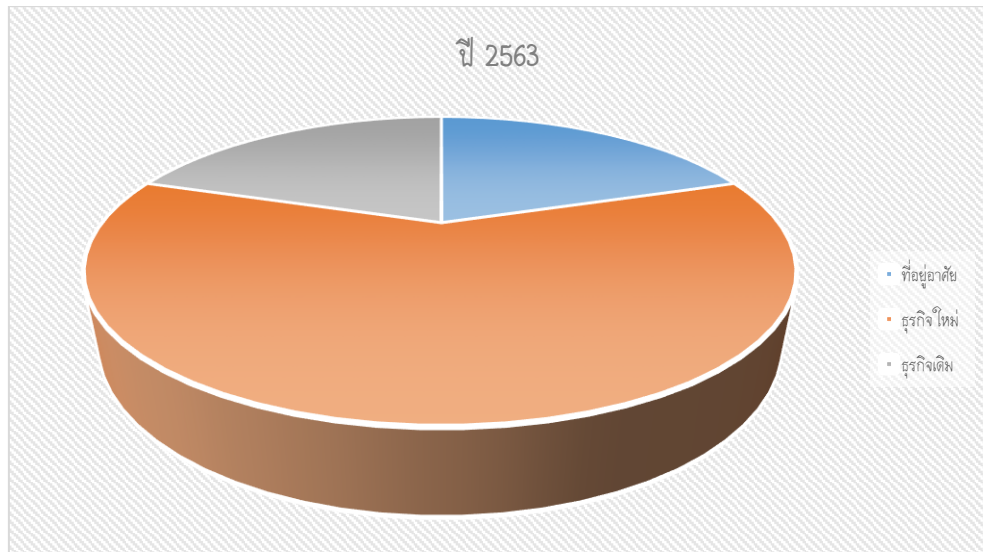
ช่วงที่สอง เป็นช่วงต่อมาใน ปี พ.ศ. 2554 เป็นปีที่เมืองเก่าสงขลาได้รับการพัฒนา จนทำให้สงขลาเป็นที่รู้จักมากขึ้น ในกลุ่มคนทั้งในและนอกพื้นที่ เนื่องจากการได้รับการสนับสนุน ส่งเสริม ประชาสัมพันธ์ และที่สำคัญสงขลาได้ถูกผลักดันให้เป็นเมืองมรดกโลก โดยกลุ่มต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในครั้งนี้ ยิ่งทำให้สงขลาเป็นที่รู้จักมากขึ้น โดยเห็นการเปลี่ยนแปลงด้านอาคารอย่างชัดเจนขึ้น แสดงให้เห็นสัดส่วนของอาคารร้างลดลงถึงร้อยละ 6 การประกอบธุรกิจเดิมในพื้นที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 4 ส่วนการประกอบธุรกิจรูปแบบใหม่เกิดขึ้นถึงร้อยละ 1 อาคารที่เคยร้างกลับมามีเจ้าของ ด้วยการเข้าไปครอบครองในการสร้างธุรกิจ ซึ่งธุรกิจที่เวลานี้ คือ ธุรกิจรูปแบบใหม่ ซึ่งเกิดจากกลุ่มคน กลุ่มที่มองเห็นผลประโยชน์ทางธุรกิจที่เกิดขึ้นในเมืองเก่าสงขลา ครั้งนี้ และเมืองเก่าสงขลาที่เจริญเติบโตขึ้นมาเรื่อยๆ ด้วยกลุ่มคนใหม่ๆ ที่ทยอยเข้ามาประกอบธุรกิจในย่านนี้มากขึ้น

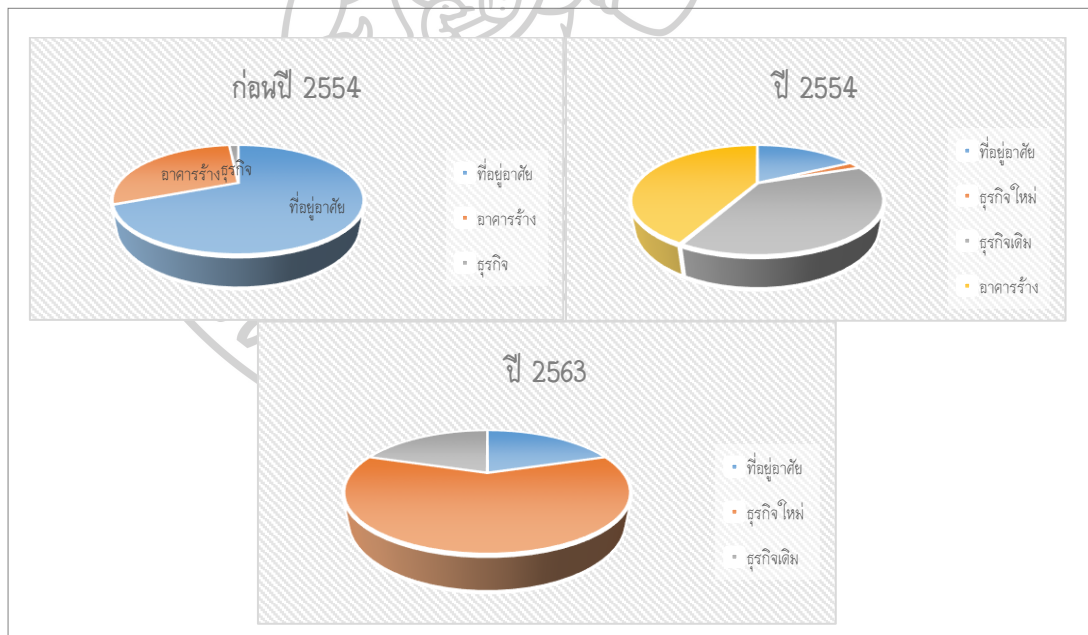
แผนภูมิที่ 2 แสดงสัดส่วนการใช้อาคารในย่านเมืองเก่า ปี พ.ศ. 2554

ที่มา : ผู้วิจัย, 2563

ช่วงที่สาม เป็นช่วงปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2563) การเปลี่ยนแปลงด้านอาคารก็ยังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีอาคารที่เป็นใช้เป็นที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 11 จากช่วงปี พ.ศ. 2554 เป็นร้อยละ 72 ของพื้นที่ทั้งหมด เกิดธุรกิจใหม่เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 20 เป็นร้อยละ 21 ของพื้นที่ รองลงมาจากการใช้พื้นที่เป็นที่อยู่อาศัย ส่วนธุรกิจเดิมลดลงเหลือเพียงร้อยละ 11 เหลือเพียงร้อยละ 7 จากร้อยละ 18 ในช่วงก่อนหน้านี้ และไม่ปรากฏอาคารร้าง เนื่องด้วยมีการเปลี่ยนการครอบครอง และเกิดการนำไปใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ มากขึ้น

แผนภูมิที่ 3 แสดงสัดส่วนการใช้อาคารในย่านเมืองเก่า ปี พ.ศ. 2563
ที่มา : ผู้วิจัย, 2563

แผนภูมิที่ 4 แสดงเปรียบเทียบสัดส่วนการใช้อาคารในย่านเมืองเก่าในระยะเวลา 10 ปี
ที่มา : ผู้วิจัย, 2563

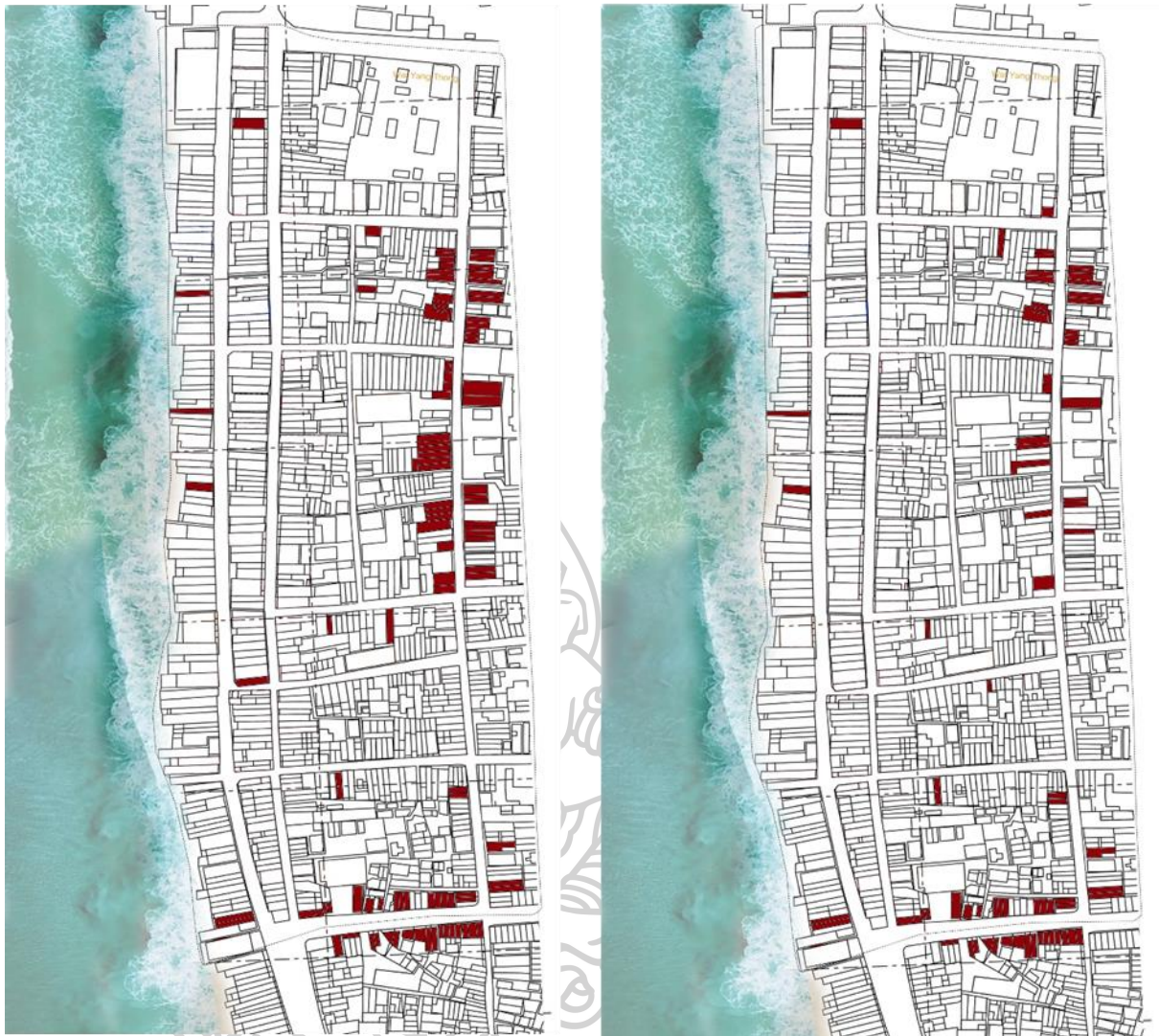
5.1.2 เจนตรีพีเคชั่นกับความเฉพาะด้านเศรษฐกิจในย่านเมืองเก่าสงขลา

สงขลา ถือได้ว่าเป็นเมืองที่มีการเคลื่อนไหวอย่างไม่หยุดนิ่ง และขับเคลื่อนไปด้วยเศรษฐกิจรูปแบบใหม่มาหน้าหลายตา ที่ค่อยๆ เห็นได้อย่างชัดเจนในพื้นที่เก่าแก่ และมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานแห่งนี้ และแน่นอนว่าเมืองเก่าแต่ละที่มีความโดดเด่น และความเฉพาะที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งในเมืองเก่าสงขลาที่เช่นกัน ถ้าจะถามหาความเฉพาะที่เกิดจากเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นภายในเมืองเก่า จะเห็นเด่นชัดมากในเรื่องอาหารที่มีความเฉพาะถิ่น ซึ่งอาหารเฉพาะเหล่านี้เกิดจากร้านเก่าแก่ที่มีมาตั้งแต่ในอดีต สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน และอีกอย่างก็คือว่าเป็นความเฉพาะที่เห็นได้ชัดอีกหนึ่งเรื่อง คือ เศรษฐกิจที่เกิดจากคนกลุ่มใหม่ กล่าวคือ กลุ่มคนใหม่ที่เข้ามาประกอบธุรกิจใหม่ๆ เช่น เข้ามาเปิดร้านค้ากาแฟที่มีหน้าตาเก๋ไก๋ เข้ามาเปิดโฮสเทล ซึ่งเป็นที่พักรายวัน เข้ามาเปิดร้านอาหารฝรั่งที่มีราคาแพงกว่าร้านอาหารปกติ และภายในพื้นที่เมืองเก่าแห่งนี้ ล้วนมีธุรกิจรูปแบบนี้กระจายอยู่ทั่วไปทั้งบริเวณ กลายเป็นความเฉพาะเล็กๆ ทางธุรกิจที่เกิดขึ้นภายในรูปแบบอาคารหน้าตาเก่าแก่ในย่านนี้ ซึ่งแบ่งประเด็นการศึกษาความเฉพาะของเศรษฐกิจแบ่งออกเป็น 2 แบบ ได้แก่ ความเฉพาะของร้านอาหารขึ้นชื่อที่เกิดจากอดีต และความเฉพาะธุรกิจรูปแบบใหม่ที่เข้ามาแทนที่ เพื่อนำข้อมูลทั้ง 2 รูปแบบมาเปรียบเทียบให้เห็นสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในย่านเมืองเก่าในระยะเวลาย้อนหลังไป 10 ปี – ปัจจุบัน ดังนี้

1) ความเฉพาะของร้านอาหารขึ้นชื่อที่เกิดจากอดีต

เมืองสงขลาที่มีความโดดเด่นอย่างยิ่งในเรื่องอาหารพื้นถิ่น ซึ่งในพื้นที่เมืองเก่าสงขลาเอง ก็เป็นอีกหนึ่งสถานที่ที่รู้จักกันดีในชื่อของอาหารประจำถิ่นของเมืองสงขลา แต่ในปัจจุบันร้านอาหารต่างๆ เหล่านั้น แทบจะไม่มีบทบาทมากนัก เมื่อเทียบกับร้านอาหารที่มีหน้าตาเก๋ไก๋ในปัจจุบัน

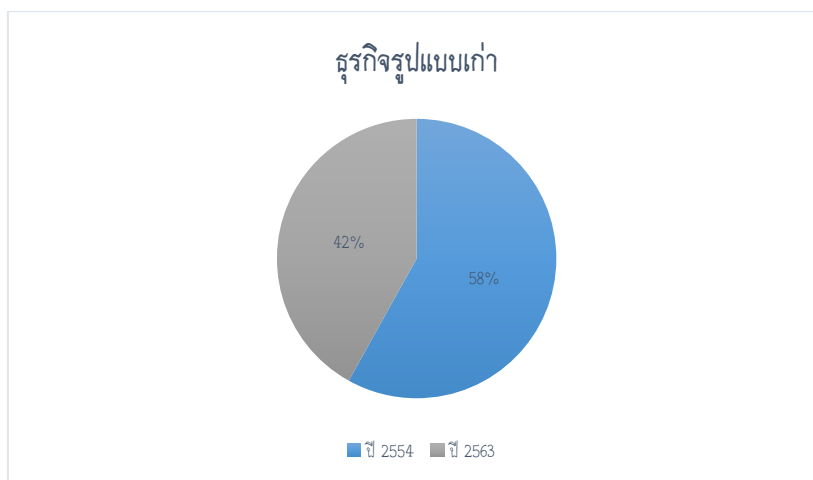
ธุรกิจรูปแบบเก่าในย่านเมืองเก่าสงขลาย้อนหลัง 10 ปี ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์อาคาร และได้ลงพื้นที่สำรวจภาคสนาม พร้อมทั้งสัมภาษณ์ผู้อยู่อาศัยดั้งเดิม และประกอบธุรกิจดั้งเดิมในพื้นที่เมืองเก่าสงขลา รวมแล้ว 50 คน และผู้วิจัยได้นำเอาข้อมูลจากงานวิจัยในปี 2554 มาประกอบกับการลงพื้นที่สำรวจในปัจจุบัน ซึ่งเมื่อเอาข้อมูลมาซ้อนทับกันจะเห็นการเปลี่ยนแปลงดังนี้

ตำแหน่งธุรกิจรูปแบบดั้งเดิม ปี 2554

ตำแหน่งธุรกิจรูปแบบดั้งเดิม ปี 2563

ภาพที่ 21 แผนที่แสดงการประกอบธุรกิจดั้งเดิมในปี 2554 และปี 2563
ที่มา : ผู้วิจัย, 2564

แผนภูมิที่ 5 แสดงจำนวนการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบธุรกิจแบบเก่าในปี 2554 และปี 2563
ที่มา : ผู้วิจัย, 2564

1.1) กลุ่มร้านอาหารขึ้นชื่อ

ผู้ประกอบการร้านอาหารในเมืองเก่าสงขลา ที่ถือได้ว่าเป็นร้านอาหารที่มีชื่อเสียงจริงๆ เป็นที่รู้จักทั้งคนภายในและภายนอกพื้นที่ เมื่อกาลเวลาผ่านไป เมืองเก่าสงขลาก็เป็นอีกหนึ่งเมืองที่มีการพัฒนาขึ้นตามกาลเวลา โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจที่เกิดจากการขับเคลื่อนเมืองเก่าให้เป็นที่รู้จักมากขึ้นของคนภายนอก มีผู้ประกอบการหน้าใหม่มากขึ้น มีการปรับปรุงภูมิทัศน์ของเมืองเก่าให้มีความสวยงามมีชีวิตชีวามากขึ้น และแน่นอนว่าผลที่เกิดขึ้นกับร้านอาหารที่มีชื่อเสียงอยู่แล้วในพื้นที่เมืองเก่า ยิ่งทำให้ร้านเหล่านี้เป็นที่รู้จักมากขึ้น และที่สำคัญร้านอาหารเก่าๆ ที่มีชื่อเสียงเหล่านี้มีไม่กี่ร้านในพื้นที่เมืองเก่าที่มีขนาดใหญ่ และเป็นร้านที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเลือกใช้อาหารเหล่านี้ ได้แก่ ร้านเจ๊นั้ ร้านบันหลีเฮง ร้านยรรงดี ร้านเกียดฟุ้งข้าวสตู ร้านขนมบอก และร้านบ้านกัปตัน

1.2) กลุ่มร้านอาหารขนาดเล็ก

ผลกระทบที่เกิดจากการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในย่านเมืองเก่าสงขลา เป็นผลกระทบโดยตรงกับกลุ่มผู้ประกอบการขนาดเล็ก มีปัจจัยหลายอย่างที่ส่งผลให้ร้านอาหารขนาดเล็กเหล่านี้ถูกมองข้ามไปได้แก่ ปัจจัยแรก คือ หน้าร้านไม่น่าสนใจ ส่วนปัจจัยที่สอง คือ การที่ร้านตั้งอยู่ในตรอกลึกทำให้ผู้คนเข้าไม่ถึง และปัจจัยที่สาม คือ ผู้ประกอบการไม่มีต้นทุนในการปรับปรุงร้านให้มีความน่าสนใจเท่าร้านที่มีชื่อเสียง จึงเป็นสาเหตุให้ร้านขนาดเล็กที่อยู่ในพื้นที่เมืองเก่าบางร้านประกอบกิจการต่อไปไม่ได้ จนต้องย้ายออกไป

ภาพที่ 23 แสดงตำแหน่งที่ตั้งร้านอาหารขนาดเล็กและร้านรถเข็น
ที่มา : ผู้วิจัย, 2563

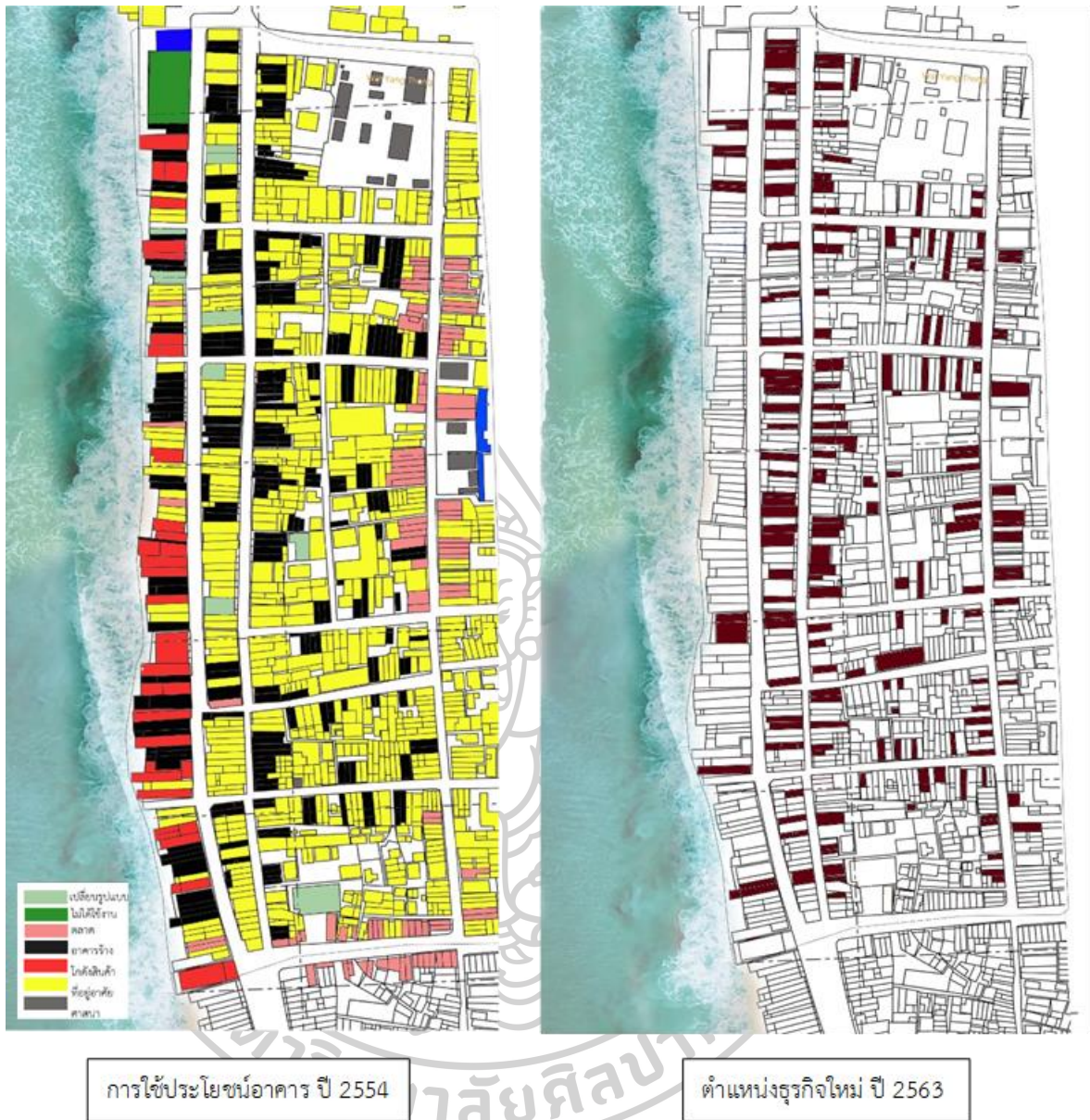
จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการดั้งเดิมในพื้นที่เมืองเก่าสงขลา สังเกตได้อย่างชัดเจนว่า ในย่านเมืองเก่าสงขลา ธุรกิจที่สามารถอยู่ได้อย่างถาวร คือ ธุรกิจที่ต้องมีต้นทุนสูง กล่าวคือ ร้านอาหารที่จะมีคนสนใจต้องเป็นร้านอาหารที่ใหญ่ มีชื่อเสียง มีหน้าร้านที่ดึงดูดผู้คนได้ และปัจจัยที่กล่าวมาเหล่านี้ส่งผลให้ผู้ประกอบการขนาดเล็ก ที่เป็นผู้ประกอบธุรกิจดั้งเดิมได้รับผลกระทบอย่างมากจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในเมืองเก่าสงขลา

2) ความเฉพาะธุรกิจรูปแบบใหม่ที่เข้ามาแทนที่

ปัจจุบันเมื่อพูดถึงเมืองเก่าสงขลา คงจะมองเห็นภาพของอาคารที่เต็มไปด้วยธุรกิจหน้าตาทันสมัยเต็มไปหมด มองทางไหนก็เต็มไปด้วยกลุ่มวัยรุ่นที่หันเหเข้ามาประกอบธุรกิจในย่านนี้ ซึ่งผู้ประกอบการหน้าใหม่ที่เข้ามาเลือกทำธุรกิจในย่านนี้ ล้วนมองถึงทำเลที่ตั้ง ลักษณะสถาปัตยกรรมที่เป็นอีกหนึ่งตัวช่วย ที่ทำให้ร้านต่างๆ มีความโดดเด่น ซึ่งในปัจจุบันธุรกิจรูปแบบใหม่ที่กล่าวถึงล้วนเข้ามาแทนที่ และแทบจะเป็นทั้งหมดของย่านเมืองเก่าแห่งนี้

ธุรกิจรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นในย่านเมืองเก่าสงขลาย้อนหลัง 10 ปี ผู้วิจัยได้เอาผลการสำรวจพื้นที่จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาเปรียบเทียบกับเป็นจำนวนตัวเลขที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบธุรกิจเป็นธุรกิจรูปแบบใหม่ ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้เข้ามาประกอบธุรกิจในย่านเมืองเก่าสงขลา 10 ปีขึ้นไป มาซ้อนทับกันเพื่อหาผลสรุปการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบธุรกิจใหม่ที่ค่อยๆ กระจายตัวอยู่ในเมืองเก่าสงขลา โดยจะแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงดังนี้

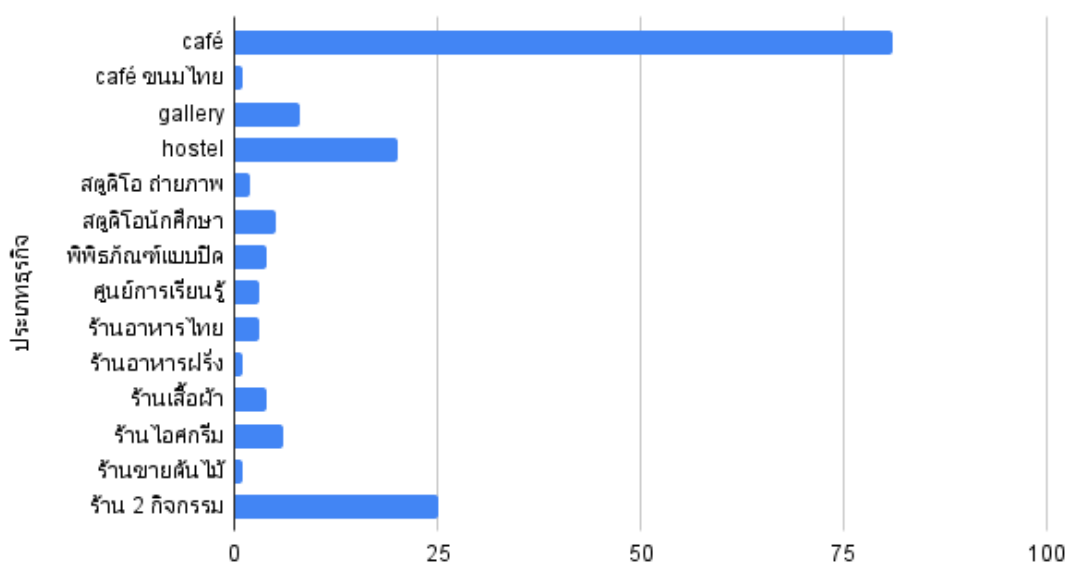

ภาพที่ 24 แสดงแผนที่การประกอบธุรกิจใหม่ในปี 2554 และปี 2563
ที่มา : ผู้วิจัย, 2564

ย่านเมืองเก่าสงขลาในรอบ 10 ปี เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนการแทนที่ของเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ในย่านเมืองเก่า จะเห็นได้จากแผนที่การใช้ประโยชน์อาคาร และเห็นสัดส่วนการเปรียบเทียบระหว่าง ปี 2554 กับ ปี 2563 ภายในระยะเวลา 10 ปี การเพิ่มขึ้นของธุรกิจรูปแบบใหม่เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว

ประเภทเศรษฐกิจใหม่ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน การกระจายตัวของรูปแบบธุรกิจใหม่ที่อยู่ภายในย่านเมืองเก่า มีการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เมื่อสังเกตจากหัวข้อข้างต้น ซึ่งผู้วิจัยได้จำแนกรูปแบบธุรกิจใหม่ที่เกิดขึ้นในย่านเมืองเก่าออกเป็นประเภทของธุรกิจ โดยจะแสดงให้เห็นในแผนภาพดังต่อไปนี้ จากทั้งหมด 128 ร้าน ภายในย่านเมืองเก่าสงขลา

ปี พ.ศ. 2558

แผนภูมิที่ 6 แสดงสัดส่วนและประเภทของธุรกิจรูปแบบใหม่

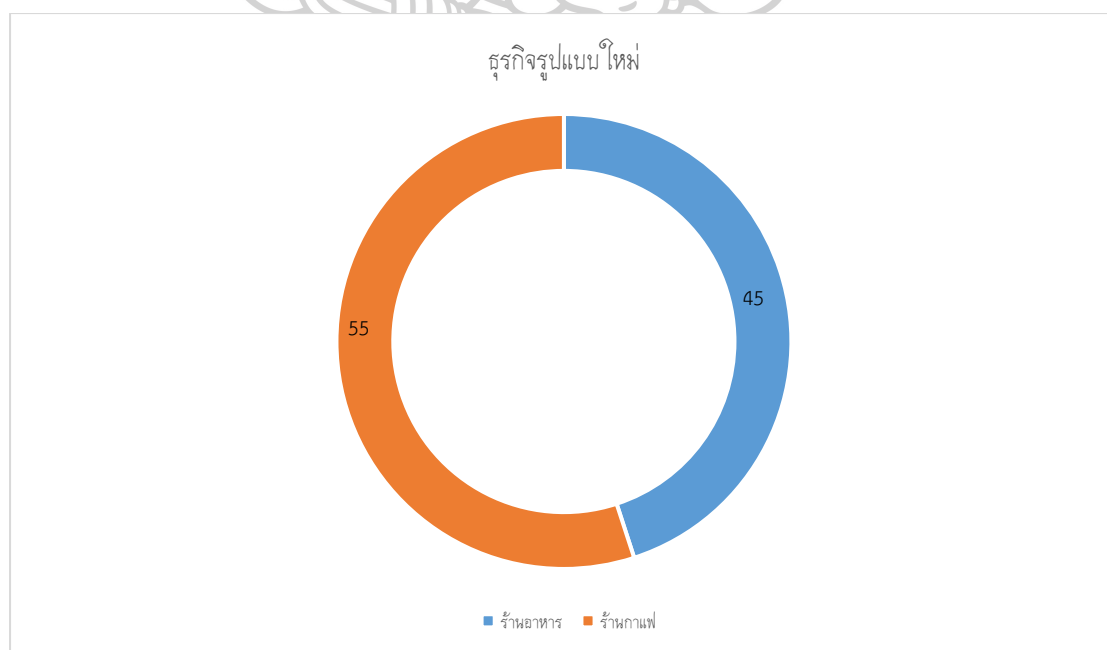
ที่มา : ผู้วิจัย, 2564

2.1) การเลือกทำเลที่ตั้ง และอาคารที่ประกอบธุรกิจรูปแบบใหม่

กลุ่มผู้ประกอบการรายใหม่ที่เข้ามาทำธุรกิจในย่านเมืองเก่าสงขลา โดยส่วนใหญ่แล้วมักคำนึงถึงทำเลที่ตั้งของร้าน อันดับแรกของผู้ประกอบการพูดถึงคือ ความกว้างของถนน เพราะเมืองเก่าสงขลา เป็นเมืองขนาดเล็ก ซึ่งปัญหาที่จัดการยากที่สุด คือ ปัญหาด้านการจราจร เพราะถนนแคบ ไม่มีที่จอดรถ สำหรับผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวที่มาในพื้นที่เมืองเก่า การเลือกทำเลที่มีถนนกว้าง จึงเป็นปัจจัยแรกๆ ที่ผู้ประกอบการส่วนใหญ่เลือก ถนนนครนอกจึงเป็นคำตอบแรกในการเลือกทำธุรกิจ แต่เนื่องด้วยอาคารบนเส้นถนนนครนอกเป็นอาคารขนาดใหญ่ เพราะเคยเป็นโกดัง

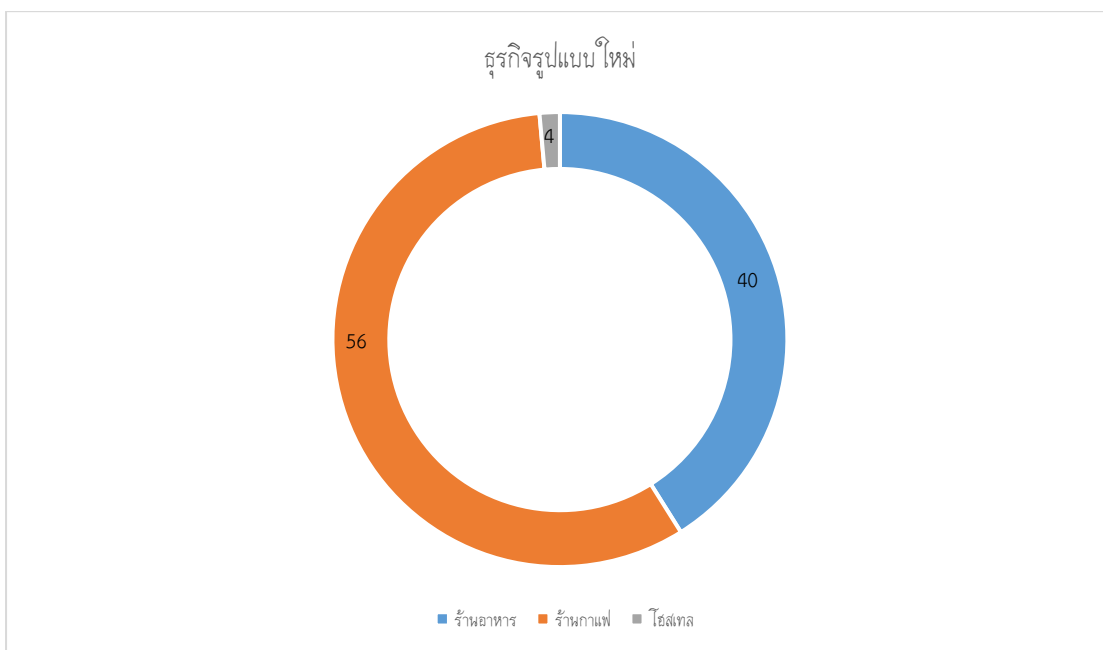
เก็บสินค้ามาก่อน จึงมีราคาต่ำที่ค่อยข้างจะแพง ผู้ประกอบการที่มีเงินทุนไม่สูงมากจึงมองไปที่รูปแบบอาคาร ถึงจะไม่สะดวกในการจอดรถ แต่ด้วยรูปแบบอาคารที่มีเอกลักษณ์ความเป็นเงินโบราณ จึงเป็นอีกจุดดึงดูดหนึ่ง ที่ทำให้ผู้ประกอบการเลือกประกอบธุรกิจ ในอาคารที่มีความเก่า จึงเป็นเหตุผลว่าในบริเวณถนนนครใน มีการเกิดขึ้นของร้านกาแฟ และร้านอาหารใหม่เยอะแยะมากมายบนถนนเส้นนั้น

ผู้วิจัยนำผลการศึกษาทั้ง 2 รูปแบบ มาเปรียบเทียบธุรกิจใหม่ที่เกิดขึ้นในอาคารที่เป็นตัวส่งเสริมเศรษฐกิจในย่านเมืองเก่าสงขลา โดยจากการสำรวจการเกิดขึ้นของธุรกิจรูปแบบใหม่ในปัจจุบัน พบว่า การเกิดขึ้นของธุรกิจรูปแบบนี้ ทำให้พื้นที่เมืองเก่าในปัจจุบันมี character หรือลักษณะของอาคารที่เก๋ไก๋ทันสมัย จึงทำให้ธุรกิจรูปแบบดังกล่าวเกิดขึ้นเป็นจำนวนไม่น้อย บนเส้นถนนนครนอกและถนนนครใน ผู้วิจัยได้ทำการเปรียบเทียบจำนวนอาคารที่มีการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมภายใน หรือเปลี่ยนรูปแบบการใช้อาคาร ในปี พ.ศ. 2558 และปี พ.ศ. 2563 ซึ่งเป็นปัจจุบัน ให้เห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น ภายในระยะเวลาไม่กี่ปี พื้นที่เมืองเก่าสงขลาเกิดการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมภายในตัวอาคารด้วยการเปรียบเทียบของการเกิดขึ้นของธุรกิจรูปแบบเก่า และการเปลี่ยนแปลงไปของธุรกิจรูปแบบเดิม กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2558 มีธุรกิจรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้น 2 ประเภท ได้แก่ ร้านอาหาร (สี่ล้อ) ร้อยละ 3.5 และ คาเฟ่ (สี่ล้อ) ร้อยละ 5 (ภาพที่ 5.10) ต่อมาในปี พ.ศ. 2563 ธุรกิจรูปแบบใหม่เพิ่มขึ้นจากเดิมอีก 1 ประเภท คือ โฮเทล และ ธุรกิจเดิมก็มีการเติบโตขึ้น คือ ร้านอาหาร (สี่ล้อ) เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 3.5 เป็นร้อยละ 7 ส่วนคาเฟ่เพิ่มขึ้นร้อยละ 5 เป็นร้อยละ 10 กล่าวได้ว่าการเติบโตขึ้นเป็น 2 เท่าจากเดิม ส่วนธุรกิจเกิดใหม่อย่างโฮเทล (สี่ล้อ) มีสัดส่วนถึงร้อยละ 5

แผนภูมิที่ 7 สัดส่วนธุรกิจรูปแบบใหม่ในปี พ.ศ. 2558

ที่มา : ผู้วิจัย, 2563

แผนภูมิที่ 8 สัดส่วนธุรกิจรูปแบบใหม่ในปี พ.ศ. 2563

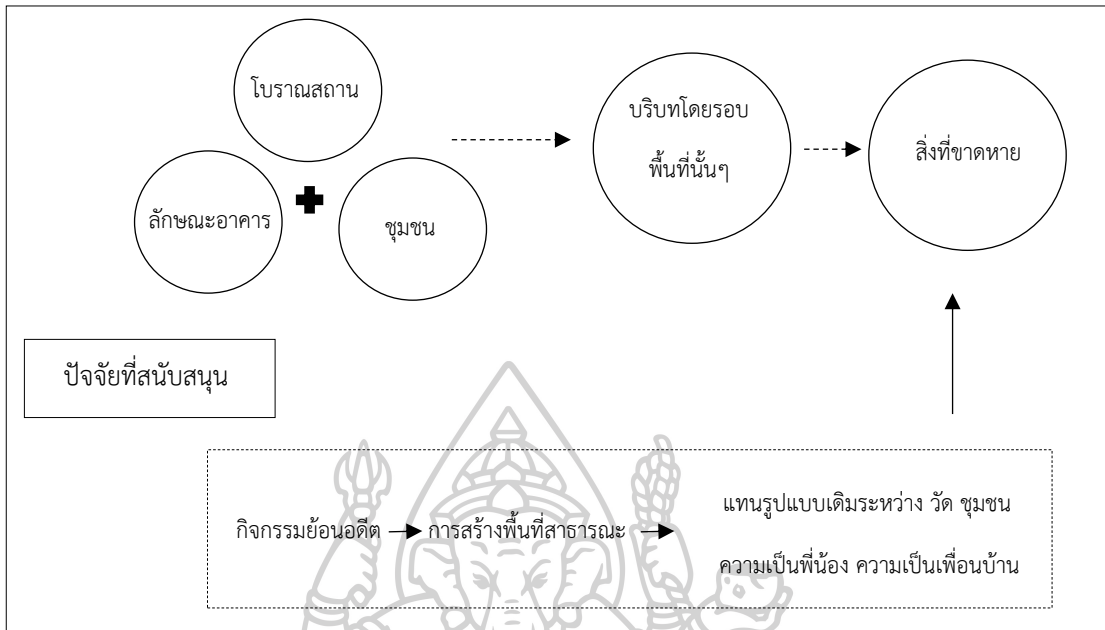
ที่มา : ผู้วิจัย, 2563

5.1.3 เจนตรีพีเคชั่นกับความเฉพาะด้านสังคมในย่านเมืองเก่าสงขลา

ย่านเมืองเก่าสงขลาเป็นย่านที่มีความหลากหลายของกลุ่มคน ทั้งคนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ คนกลุ่มใหม่ที่เข้ามาประกอบธุรกิจ ทั้งความหลากหลายด้านเชื้อชาติศาสนา ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลให้เกิดความหลากหลายของกลุ่มสังคมขึ้นในพื้นที่ แต่ในความหลากหลายที่เกิดขึ้นในพื้นที่นี้ยังสามารถแบ่งแยกความหลากหลายของกลุ่มสังคม ที่มีความเฉพาะเจาะจงลงไปซ้อนทับในพื้นที่ได้อีกมิติ เช่น สังคมที่เกิดจากความสร้างสรรค์ด้านศิลปะ ความเฉพาะด้านสังคมที่เกิดจากความความเป็นตัวตนของย่านเมืองเก่าสงขลา สังคมที่เกิดจากความสร้างสรรค์ด้านศาสนา สังคมที่เกิดจากความสร้างสรรค์ด้านเศรษฐกิจ การวิเคราะห์เหล่านี้เกิดจากการสำรวจพื้นที่ การสัมภาษณ์กลุ่มสังคม และ การใช้ทฤษฎี Sense of Place เพื่อสามารถมองภาพมิติด้านสังคมในย่านเมืองเก่าได้ชัดเจนขึ้น ดังนี้

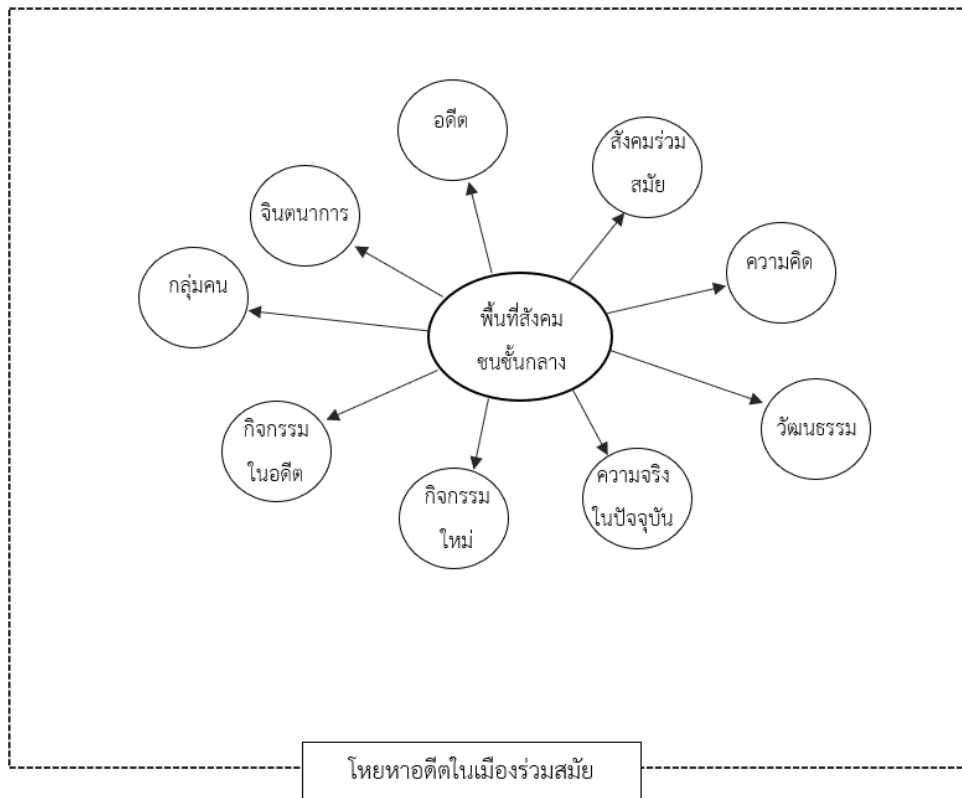
1) ความเฉพาะด้านสังคมที่เกิดจากความสร้างสรรค์ด้านศิลปะ

สังคมที่เกิดจากความสร้างสรรค์ด้านศิลปะ ซึ่งสังคมประเภทนี้ เกิดจากการขับเคลื่อนของกลุ่มอาจารย์ นักวิจัย กลุ่มนักศึกษา ศิลปิน ที่เข้ามาสร้างพื้นที่บางส่วนให้มีเอกลักษณ์ขึ้น กล่าวคือ กลุ่มนี้จะเข้ามาช่วยเล่าเรื่องเมืองเก่าสงขลาที่เคยเป็นตำนาน ให้เป็นที่รู้จักอีกครั้ง เช่น อาคารบางหลัง ถนนบางสาย ประเด็นที่น่าสนใจ คือ เกิดการโหยหาอดีตร่วมสมัย การมองเห็นภาพลักษณ์ ประวัติศาสตร์ผ่านกิจกรรมที่มาจากคนภายในและภายนอกชุมชน

ภาพที่ 27 ลักษณะของสังคมที่เกิดจากความสร้างสรรค์ด้านศิลปะ

ที่มา : ผู้วิจัย, 2563

ภาพที่ 28 พื้นที่สังคมชนชั้นกลางที่เกิดการโหยหาอดีตในเมืองร่วมสมัย

ที่มา : ผู้วิจัย, 2563

2) ความเฉพาะด้านสังคมที่เกิดจากความความเป็นตัวตนของย่านเมืองเก่า

สงขลา

ความเป็นตัวตนของย่านเมืองเก่าสงขลา ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจและสัมภาษณ์โดยพยายามเปรียบเทียบระหว่างผู้เข้ามาถือครองอาคารไม่เกิน 10 ปี ที่มีคุณลักษณะของกลุ่มชนชั้นกลางที่เข้ามาถือครอง กับผู้ถือครองอาคารเกิน 10 ปี โดยการจำแนกตัวตนอย่างชัดเจน ผ่านการระบุบุคลิกแหล่งของตัวตน พบว่า ผู้เข้าถือครองหน้าใหม่ (อาศัยอยู่ในย่านเมืองเก่าไม่เกิน 10 ปี) ที่ระบุบุคลิกแหล่งของตนเองอยู่ในกลุ่ม “ในย่านเมืองเก่า” มีเพียงสองรายของผู้ถือครองหน้าใหม่ โดยให้เหตุผลว่า “การเรียกตัวเองว่า เป็นคนย่านเมืองเก่า นั้น เกิดจากความคิดว่า เรากลายเป็นคนเมืองเก่าไปแล้ว ด้วยการที่ใครๆ ก็รู้จักชื่อเรา และมักมีการต่อท้ายชื่อด้วยชื่อถนนนครนอก” ส่วนอีกกลุ่มได้ระบุบุคลิกแหล่งของตนเองในกลุ่ม “ในสงขลา” ตามด้วย “ในหาดใหญ่” (ในจังหวัดสงขลา) ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเป็นการระบุชื่อหลักแหล่งตามบ้านเกิดของตน เช่นเดียวกับผู้ถือครองอาคารเกิน 10 ปี โดยมีหนึ่งรายที่ระบุว่าเป็นคนต่างจังหวัด “...เป็นคนสุราษฎร์ธานี มาทำธุรกิจที่ย่านเมืองเก่า เพราะชอบกาแฟและชอบเมืองเก่า” ถ้าหากพิจารณาการเข้าถือครองโดยพวกกลุ่มชนชั้นกลาง เรื่องคุณลักษณะ มีระดับการศึกษาในระดับสูง ก็จะพบว่า ผู้เข้ามาถือครองที่ระบุบุคลิกแหล่งของตนเองอยู่ในกลุ่ม “ในหาดใหญ่” (ในจังหวัดสงขลา) จะมีระดับการศึกษาสูงกว่า “ในสงขลา” อย่างเห็นได้ชัด

5.1.4 เจน트리ฟิเคชันกับความเฉพาะด้านวัฒนธรรมในย่านเมืองเก่าสงขลา

การศึกษาถึงปรากฏการณ์เจน트리ฟิเคชันที่เกิดขึ้นในบริบทของไทย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเมืองเก่าหลายเมืองในบริบทของไทย เพื่อจะนำข้อมูลการเกิดขึ้นของปรากฏการณ์เจน트리ฟิเคชันมาเปรียบเทียบ เพื่อรับรู้ของการเกิดปรากฏการณ์นี้ เมืองเก่าแต่ละแห่งมีต้นกำเนิดการเกิดที่แตกต่างกันออกไป ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการเกิดปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชันที่เคยมีผู้ศึกษาไว้ในบริเวณย่านบางลำพู ซึ่งในย่านบางลำพูนั้นได้พูดถึงการเกิดขึ้นจากคนนอกพื้นที่ ที่เข้ามาพัฒนาย่านให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เข้ามาแทนที่สิ่งเก่าๆ ด้วยสิ่งใหม่ๆ แต่ก็ยังมีการอนุรักษ์อาคารไว้ให้คงรูปแบบเดิมจะเปลี่ยนก็แค่กิจกรรมภายในอาคารบางหลังเท่านั้น แต่วัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในบางลำพูมีความเฉพาะเจาะจงไปยังวัฒนธรรมที่เกิดจากคนไทยเชื้อสายจีน และเมืองเก่าสงขลาเองเมื่อพูดถึงความเฉพาะที่เกิดขึ้นทางวัฒนธรรมก็จะสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน ว่านอกจากวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากรากวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนแล้ว อีกหนึ่งวัฒนธรรมซึ่งถือว่ารากเหง้าที่มีมานาน คือ วัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากอิสลาม ซึ่งในปัจจุบันวัฒนธรรมทั้ง 2 รูปแบบก็เติบโตไปพร้อมกับคำว่า เศรษฐกิจรูปแบบใหม่ อาจจะไม่ได้หมายความว่าทั้งหมดเปลี่ยนไป แต่เมื่อมองถึงหลักเกณฑ์ของการเกิดเจนตรีฟิเคชันแล้ว ไม่ว่าจะป็นกลุ่มคน ช่วงอายุ การศึกษา การประกอบธุรกิจ ย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้ว่าเมืองเก่าสงขลาเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในรูปแบบที่คล้ายคลึงกันนี้ แต่เนื่องด้วยเอกลักษณ์และความเฉพาะของวัฒนธรรมที่เกิดจากชาวมุสลิม จึงสามารถแบ่งแยกได้อย่างชัดเจนว่าบริเวณไหนเปลี่ยนแปลงไปเพราะอะไร

5.2 ผลการวิเคราะห์จากแนวคิดทฤษฎี Sense of Place

ผู้วิจัยได้สร้างเกณฑ์การประเมินและตัวชี้วัดจากแนวคิดทฤษฎี Sense of Place ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสังคมในย่านเมืองเก่าสงขลา 2) ด้านกิจกรรมในย่านเมืองเก่าสงขลา 3) ด้านความเชื่อมโยงในย่านเมืองเก่าสงขลา และ 4) ด้านภาพลักษณ์ในย่านเมืองเก่าสงขลา นำระดับคะแนนที่ได้ไปวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผล มีรายละเอียดดังนี้

5.2.1 ผลการวิเคราะห์พื้นที่ศึกษาจากแนวคิด Sense of Place ในภาพรวม

จากการวิเคราะห์พื้นที่ศึกษาตามแนวคิดทฤษฎี Sense of Place ที่มีอิทธิพลต่อปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชั่นที่ส่งผลกระทบต่อเมืองเก่าสงขลา ด้วยการกำหนดเกณฑ์คะแนนในการวิเคราะห์ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสังคมในย่านเมืองเก่าสงขลา 2) ด้านกิจกรรมในย่านเมืองเก่าสงขลา 3) ด้านกิจกรรมในย่านเมืองเก่าสงขลา และ 4) ด้านภาพลักษณ์ในย่านเมืองเก่าสงขลา

ตารางที่ 21 ผลการวิเคราะห์พื้นที่จากแนวคิดทฤษฎี Sense of Place จำแนกตามรายด้าน

การประเมินตัวชี้วัด	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. ด้านสังคมในย่านเมืองเก่าสงขลา	2.22	0.850	พอใช้
2. ด้านกิจกรรมในย่านเมืองเก่าสงขลา	2.02	0.994	พอใช้
3. ด้านความเชื่อมโยงในย่านเมืองเก่าสงขลา	2.30	0.175	พอใช้
4. ด้านภาพลักษณ์ในย่านเมืองเก่าสงขลา	2.61	0.359	ดีมาก
ภาพรวม	2.29	0.595	พอใช้

จากตารางที่ 21 ผลการวิเคราะห์พื้นที่จากแนวคิดทฤษฎี Sense of Place ปัจจัยทั้ง 4 ด้านมีอิทธิพลต่อปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชั่นที่ส่งผลกระทบต่อเมืองเก่าสงขลา โดยภาพรวมอยู่ในระดับพอใช้ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านภาพลักษณ์ในย่านเมืองเก่าสงขลา มีอิทธิพลต่อปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชั่นที่ส่งผลกระทบต่อเมืองเก่าสงขลาอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 2.61 (S.D.=0.359) ส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับพอใช้ คือ ด้านความเชื่อมโยงในย่านเมืองเก่าสงขลา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.30 (S.D.=0.175) ด้านสังคมในย่านเมืองเก่าสงขลา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.22 (S.D.=0.850) และด้านกิจกรรมในย่านเมืองเก่าสงขลา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.02 (S.D.= 0.994) ตามลำดับ

5.2.2 ผลการวิเคราะห์พื้นที่ศึกษาจากแนวคิด Sense of Place ด้านสังคมในย่านเมืองเก่าสงขลา

การวิเคราะห์พื้นที่ศึกษาตามแนวคิดทฤษฎี Sense of Place ที่มีอิทธิพลต่อปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชันที่ส่งผลกระทบต่อเมืองเก่าสงขลา ด้านสังคมในย่านเมืองเก่าสงขลา ประกอบด้วย 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ความหลากหลาย 2) การดูแลเอาใจใส่ 3) สภาพแวดล้อมเป็นมิตร และ 4) ยินดีต้อนรับ ดังผลการศึกษาในตารางที่ 5.2-5.6

ตารางที่ 22 ผลการประเมินตัวชี้วัดด้านสังคมในย่านเมืองเก่าสงขลา

การประเมินตัวชี้วัดด้านสังคมในย่านเมืองเก่าสงขลา	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. ความหลากหลาย	2.44	0.577	ดีมาก
2. การดูแลเอาใจใส่	2.44	0.718	ดีมาก
3. สภาพแวดล้อมเป็นมิตร	2.00	1.103	พอใช้
4. ยินดีต้อนรับ	2.00	1.000	พอใช้
ภาพรวม	2.22	0.850	พอใช้

จากตารางที่ 22 ผลการประเมินตัวชี้วัดด้านสังคมในย่านเมืองเก่าสงขลาที่มีอิทธิพลต่อปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชันที่ส่งผลกระทบต่อเมืองเก่าสงขลา โดยภาพรวมอยู่ในระดับพอใช้ เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า ประเด็นการดูแลเอาใจใส่ และประเด็นความหลากหลาย อยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 2.44 (S.D.=0.718) และ 2.44 (S.D.=0.577) ตามลำดับ ส่วนประเด็นอื่นๆ อยู่ในระดับพอใช้ คือ ประเด็นสภาพแวดล้อมเป็นมิตร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.00 (S.D.=1.103) และ ประเด็นยินดีต้อนรับ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.00 (S.D.=1.000)

ตารางที่ 23 ผลการประเมินตัวชี้วัดด้านสังคมในย่านเมืองเก่าสงขลา ประเด็นความหลากหลาย

ประเด็นความหลากหลาย	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. ความหลากหลายของผู้ใช้งาน	2.33	0.577	พอใช้
2. ความหลากหลายของการใช้พื้นที่	2.33	0.577	พอใช้
3. ความหลากหลายของกิจกรรมทางสังคม	2.67	0.577	ดีมาก
ภาพรวม	2.44	0.577	พอใช้

จากตารางที่ 23 ผลการประเมินตัวชี้วัดด้านสังคมในย่านเมืองเก่าสงขลาที่มีอิทธิพลต่อปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชันที่ส่งผลกระทบต่อเมืองเก่าสงขลา ประเด็นความหลากหลาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับพอใช้ เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่ 3 ความหลากหลายของกิจกรรมทางสังคม อยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 2.67 (S.D.= 0.577) ส่วนข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับพอใช้ คือ ข้อที่ 1 ความหลากหลายของผู้ใช้งาน และ ข้อที่ 2 ความหลากหลายของการใช้พื้นที่ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.33 (S.D.=0.577)

ตารางที่ 24 ผลการประเมินตัวชี้วัดด้านสังคมในย่านเมืองเก่าสงขลา ประเด็นการดูแลเอาใจใส่

ประเด็นการดูแลเอาใจใส่	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. ความเป็นเพื่อนบ้าน	2.67	0.577	ดีมาก
2. ความคุ้นเคยกันของคนในย่าน	2.67	0.577	ดีมาก
3. ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในย่าน	2.00	1.000	พอใช้
ภาพรวม	2.67	0.718	ดีมาก

จากตารางที่ 24 ผลการประเมินตัวชี้วัดด้านสังคมในย่านเมืองเก่าสงขลาที่มีอิทธิพลต่อปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชั่นที่ส่งผลกระทบต่อเมืองเก่าสงขลา ประเด็นการดูแลเอาใจใส่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่ 1 ความเป็นเพื่อนบ้าน และ ข้อที่ 2 ความคุ้นเคยกันของคนในย่าน อยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 2.67 (S.D.= 0.577) ส่วนข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับพอใช้ คือ ข้อที่ 3 ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในย่าน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.00 (S.D.=1.000)

ตารางที่ 25 ผลการประเมินตัวชี้วัดด้านสังคมในย่านเมืองเก่าสงขลา ประเด็นสภาพแวดล้อมเป็นมิตร

ประเด็นสภาพแวดล้อมเป็นมิตร	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. มีทางเท้าที่เหมาะสมแก่คนเดิน	2.00	1.000	พอใช้
2. มีที่นั่งพักคอยระหว่างทาง	1.67	1.155	ปรับปรุง
3. ร่มเงาระหว่างทางเดิน	2.33	1.155	พอใช้
ภาพรวม	2.00	1.103	พอใช้

จากตารางที่ 25 ผลการประเมินตัวชี้วัดด้านสังคมในย่านเมืองเก่าสงขลาที่มีอิทธิพลต่อปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชั่นที่ส่งผลกระทบต่อเมืองเก่าสงขลา ประเด็นสภาพแวดล้อมเป็นมิตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับพอใช้ เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่ 3 ร่มเงาระหว่างทางเดิน และ ข้อที่ 1 มีทางเท้าที่เหมาะสมแก่คนเดิน อยู่ในระดับพอใช้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.33 (S.D.= 1.155) และ 2.00 (S.D.= 1.000) ตามลำดับ ส่วนข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับปรับปรุง คือ ข้อที่ 2 มีที่นั่งพักคอยระหว่างทาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากันเท่ากับ 1.67 (S.D.= 1.155)

ตารางที่ 26 ผลการประเมินตัวชี้วัดด้านสังคมในย่านเมืองเก่าสงขลา ประเด็นยินดีต้อนรับ

ประเด็นยินดีต้อนรับ	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. รูปแบบทางสังคมเชิญชวนให้เข้ามาในย่าน	2.00	1.000	พอใช้
2. กิจกรรมทางสังคมเชิญชวนให้เข้ามาในย่าน	2.00	1.000	พอใช้
ภาพรวม	2.00	1.000	พอใช้

จากตารางที่ 26 ผลการประเมินตัวชี้วัดด้านสังคมในย่านเมืองเก่าสงขลาที่มีอิทธิพลต่อปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชั่นที่ส่งผลกระทบต่อเมืองเก่าสงขลา ประเด็นยินดีต้อนรับ โดยภาพรวมอยู่ในระดับพอใช้ เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่ 1 รูปแบบทางสังคมเชิญชวนให้เข้ามาในย่าน และ ข้อที่ 2 กิจกรรมทางสังคมเชิญชวนให้เข้ามาในย่าน อยู่ในระดับพอใช้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.00 (S.D.= 1.000)

ตารางที่ 27 ผลการประเมินตัวชี้วัดด้านกิจกรรมในย่านเมืองเก่าสงขลา

การประเมินตัวชี้วัดด้านกิจกรรมในย่านเมืองเก่าสงขลา	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. มีกิจกรรมตลอดเวลา	2.11	0.962	พอใช้
2. บรรยากาศสนุกสนาน	1.83	0.866	พอใช้
3. มีความพิเศษ	2.11	1.155	พอใช้
ภาพรวม	2.02	0.994	พอใช้

จากตารางที่ 27 ผลการประเมินตัวชี้วัดด้านกิจกรรมในย่านเมืองเก่าสงขลาที่มีอิทธิพลต่อปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชั่นที่ส่งผลกระทบต่อเมืองเก่าสงขลา โดยภาพรวมอยู่ในระดับพอใช้ เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า ทุกประเด็นอยู่ในระดับพอใช้ ประเด็นมีความพิเศษ และ ประเด็นมีกิจกรรมตลอดเวลา มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 2.11 (S.D.=1.155, 0.962) และ ประเด็นบรรยากาศสนุกสนาน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 1.83 (S.D.=0.866)

ตารางที่ 28 ผลการประเมินตัวชี้วัดด้านกิจกรรมในย่านเมืองเก่าสงขลา ประเด็นมีกิจกรรมตลอดเวลา

ประเด็นมีกิจกรรมตลอดเวลา	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. กิจกรรมสร้างสรรค์ในย่าน	1.67	0.577	ปรับปรุง
2. กิจกรรมของคนในย่าน	2.33	1.155	พอใช้
3. กิจกรรมที่แสดงถึงความเป็นย่านเมืองเก่า	2.33	1.155	พอใช้
ภาพรวม	2.11	0.962	พอใช้

จากตารางที่ 28 ผลการประเมินตัวชี้วัดด้านกิจกรรมในย่านเมืองเก่าสงขลาที่มีอิทธิพลต่อปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชั่นที่ส่งผลกระทบต่อเมืองเก่าสงขลา ประเด็นมีกิจกรรมตลอดเวลา โดยภาพรวมอยู่ในระดับพอใช้ เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่ 2 กิจกรรมของคนในย่าน และ ข้อที่ 3 กิจกรรมที่แสดงถึงความเป็นย่านเมืองเก่าอยู่ในระดับพอใช้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 2.33 (S.D.= 1.155) ส่วนข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับปรับปรุง คือ ข้อที่ 1 กิจกรรมสร้างสรรค์ในย่าน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 1.67 (S.D.= 0.577)

ตารางที่ 29 ผลการประเมินตัวชี้วัดด้านกิจกรรมในย่านเมืองเก่าสงขลา ประเด็นบรรยากาศ
สนุกสนาน

ประเด็นบรรยากาศสนุกสนาน	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. มีผู้คนเข้าออกตลอดเวลา	1.33	0.577	ปรับปรุง
2. บรรยากาศคึกคัก ดุมีชีวิตชีวา	2.33	1.155	พอใช้
ภาพรวม	1.83	0.866	พอใช้

จากตารางที่ 29 ผลการประเมินตัวชี้วัดด้านกิจกรรมในย่านเมืองเก่าสงขลาที่มีอิทธิพลต่อปรากฏการณ์เจนตรีพีเคชั่นที่ส่งผลกระทบต่อเมืองเก่าสงขลา ประเด็นบรรยากาศสนุกสนาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับพอใช้ เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่ 2 บรรยากาศคึกคัก ดุมีชีวิตชีวา อยู่ในระดับพอใช้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.33 (S.D.= 1.155) และ ข้อที่ 1 มีผู้คนเข้าออกตลอดเวลา อยู่ในระดับปรับปรุง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.33 (S.D.= 0.577)

ตารางที่ 30 ผลการประเมินตัวชี้วัดด้านกิจกรรมในย่านเมืองเก่าสงขลา ประเด็นมีความพิเศษ

ประเด็นมีความพิเศษ	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. กิจกรรมที่มีความเฉพาะของย่าน	1.67	1.155	ปรับปรุง
2. ความเฉพาะของกิจกรรมที่เกิดขึ้นกับรูปแบบอาคาร	2.33	1.155	พอใช้
3. ความเฉพาะของกิจกรรมที่เกิดขึ้นกับพื้นที่ในย่านเมืองเก่า	2.33	1.155	พอใช้
ภาพรวม	2.11	1.155	พอใช้

จากตารางที่ 30 ผลการประเมินตัวชี้วัดด้านกิจกรรมในย่านเมืองเก่าสงขลาที่มีอิทธิพลต่อปรากฏการณ์เจนตรีพีเคชั่นที่ส่งผลกระทบต่อเมืองเก่าสงขลา ประเด็นมีความพิเศษ โดยภาพรวมอยู่ในระดับพอใช้ เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่ 2 ความเฉพาะของกิจกรรมที่เกิดขึ้นกับรูปแบบอาคาร และ ข้อที่ 3 ความเฉพาะของกิจกรรมที่เกิดขึ้นกับพื้นที่ในย่านเมืองเก่า อยู่ในระดับพอใช้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.33 (S.D.= 1.155) และ ข้อที่ 1 กิจกรรมที่มีความเฉพาะของย่าน อยู่ในระดับปรับปรุง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.67 (S.D.= 1.155)

ตารางที่ 31 ผลการประเมินตัวชี้วัดด้านความเชื่อมโยงในย่านเมืองเก่าสงขลา

การประเมินตัวชี้วัดด้านความเชื่อมโยงในย่านเมืองเก่าสงขลา	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. ความใกล้	2.67	0.333	ดีมาก
2. มีความต่อเนื่องกับสถานที่สำคัญภายในย่าน	3.00	0.000	พอใช้
3. ความสะดวกสบาย	1.22	0.192	ปรับปรุง
ภาพรวม	2.30	0.175	พอใช้

จากตารางที่ 31 ผลการประเมินตัวชี้วัดด้านความเชื่อมโยงในย่านเมืองเก่าสงขลาที่มีอิทธิพลต่อปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชั่นที่ส่งผลกระทบต่อเมืองเก่าสงขลา โดยภาพรวมอยู่ในระดับพอใช้ เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า ประเด็นมีความต่อเนื่องกับสถานที่สำคัญภายในย่าน และประเด็นความใกล้เคียง อยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 3.00 (S.D.=0.000) และ 2.67 (S.D.=0.333) ตามลำดับ ส่วนประเด็นอื่นๆ อยู่ในระดับปรับปรุง คือ ประเด็นความสะดวกสบาย มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 1.22 (S.D.=0.192)

ตารางที่ 32 ผลการประเมินตัวชี้วัดด้านความเชื่อมโยงในย่านเมืองเก่าสงขลา ประเด็นความใกล้เคียง

ประเด็นความใกล้เคียง	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. เชื่อมต่อกับพื้นที่ใกล้เคียงได้	2.00	1.000	พอใช้
2. เข้าถึงง่าย	3.00	0.000	ดีมาก
3. มีความพิเศษ จดจำง่าย	3.00	0.000	ดีมาก
ภาพรวม	2.67	0.333	ดีมาก

จากตารางที่ 32 ผลการประเมินตัวชี้วัดด้านความเชื่อมโยงในย่านเมืองเก่าสงขลาที่มีอิทธิพลต่อปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชั่นที่ส่งผลกระทบต่อเมืองเก่าสงขลา ประเด็นความใกล้เคียง โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่ 2 เข้าถึงง่าย และ ข้อที่ 3 มีความพิเศษ จดจำง่าย อยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 3.00 (S.D.=0.000) และข้อที่ 1 เชื่อมต่อกับพื้นที่ใกล้เคียงได้ อยู่ในระดับพอใช้ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 2.00 (S.D.=1.000)

ตารางที่ 33 ผลการประเมินตัวชี้วัดด้านความเชื่อมโยงในย่านเมืองเก่าสงขลา ประเด็นมีความต่อเนื่องกับสถานที่สำคัญภายในย่าน

ประเด็นมีความต่อเนื่องกับสถานที่สำคัญภายในย่าน	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. เชื่อมต่อกับร้านอาหารในระยะใกล้เคียงภายในย่าน	3.00	0.000	ดีมาก
2. มีความต่อเนื่องกับสถานที่สำคัญภายในย่าน	3.00	0.000	ดีมาก
ภาพรวม	3.00	0.000	ดีมาก

จากตารางที่ 33 ผลการประเมินตัวชี้วัดด้านความเชื่อมโยงในย่านเมืองเก่าสงขลาที่มีอิทธิพลต่อปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชั่นที่ส่งผลกระทบต่อเมืองเก่าสงขลา ประเด็นมีความต่อเนื่องกับสถานที่สำคัญภายในย่าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ทั้ง 2 ข้อ คือ ข้อที่ 1 เชื่อมต่อกับร้านอาหารในระยะใกล้เคียงภายในย่าน และ ข้อที่ 2 มีความต่อเนื่องกับสถานที่สำคัญภายในย่าน อยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 3.00 (S.D.=0.000)

ตารางที่ 34 ผลการประเมินตัวชี้วัดด้านความเชื่อมโยงในย่านเมืองเก่าสงขลา ประเด็นสะตวงสบาย

ประเด็นสะตวงสบาย	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. เดินสะตวง ไม่มีสิ่งกีดขวาง	1.00	0.000	ปรับปรุง
2. เป็นสัดส่วน มีระเบียบเรียบร้อย	1.00	0.000	ปรับปรุง
3. พื้นผิวถนนอำนวยความสะดวกการเดิน	1.67	0.577	ปรับปรุง
ภาพรวม	1.22	0.192	ปรับปรุง

จากตารางที่ 34 ผลการประเมินตัวชี้วัดด้านความเชื่อมโยงในย่านเมืองเก่าสงขลาที่มีอิทธิพลต่อปรากฏการณ์เจนทริฟิเคชันที่ส่งผลกระทบต่อเมืองเก่าสงขลา ประเด็นมีสะตวงสบาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับปรับปรุง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ทั้ง 3 ข้อ อยู่ในระดับปรับปรุง ซึ่งข้อที่ 3 พื้นผิวถนนอำนวยความสะดวกการเดิน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 1.67 (S.D.=0.577 รองลงมา คือ ข้อที่ 1 เดินสะตวง ไม่มีสิ่งกีดขวาง และ เป็นสัดส่วน มีระเบียบเรียบร้อย มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 1.00 (S.D.=0.000)

ตารางที่ 35 ผลการประเมินตัวชี้วัดด้านภาพลักษณ์ในย่านเมืองเก่าสงขลา

การประเมินตัวชี้วัดด้านภาพลักษณ์ในย่านเมืองเก่าสงขลา	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. ความปลอดภัย	1.83	1.077	พอใช้
2. ประวัติศาสตร์	3.00	0.000	ดีมาก
3. ความน่าสนใจ	3.00	0.000	ดีมาก
ภาพรวม	2.61	0.359	ดีมาก

จากตารางที่ 35 ผลการประเมินตัวชี้วัดด้านภาพลักษณ์ในย่านเมืองเก่าสงขลาที่มีอิทธิพลต่อปรากฏการณ์เจนทริฟิเคชันที่ส่งผลกระทบต่อเมืองเก่าสงขลา โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า ประเด็นประวัติศาสตร์ และ ประเด็นความน่าสนใจอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 3.00 (S.D.=0.000) ส่วนประเด็นอื่น ๆ อยู่ในระดับพอใช้ คือ ประเด็นความปลอดภัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.83 (S.D.= 1.077)

ตารางที่ 36 ผลการประเมินตัวชี้วัดด้านภาพลักษณ์ในย่านเมืองเก่าสงขลา ประเด็นความปลอดภัย

ประเด็นความปลอดภัย	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. การให้แสงสว่าง	1.67	1.155	ปรับปรุง
2. ผู้คนเข้า-ออกตลอดเวลา	2.00	1.000	พอใช้
ภาพรวม	1.83	1.077	พอใช้

จากตารางที่ 36 ผลการประเมินตัวชี้วัดด้านด้านภาพลักษณ์ในย่านเมืองเก่าสงขลา ที่มีอิทธิพลต่อปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชั่นที่ส่งผลกระทบต่อเมืองเก่าสงขลา ประเด็นความปลอดภัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับพอใช้ เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่ 2 ผู้คนเข้า-ออกตลอดเวลา อยู่ในระดับพอใช้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 2.00 (S.D.=1.000) และ ข้อที่ 1 การให้แสงสว่าง อยู่ในระดับปรับปรุง มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 1.67 (S.D.=1.155)

ตารางที่ 37 ผลการประเมินตัวชี้วัดด้านภาพลักษณ์ในย่านเมืองเก่าสงขลา ประเด็นประวัติศาสตร์

ประเด็นประวัติศาสตร์	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. พื้นที่มีประวัติศาสตร์ที่โดดเด่น	3.00	0.000	ดีมาก
2. มีสถาปัตยกรรม หรือสิ่งบอกเล่าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ในพื้นที่	3.00	0.000	ดีมาก
ภาพรวม	3.00	0.000	ดีมาก

จากตารางที่ 37 ผลการประเมินตัวชี้วัดด้านด้านภาพลักษณ์ในย่านเมืองเก่าสงขลา ที่มีอิทธิพลต่อปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชั่นที่ส่งผลกระทบต่อเมืองเก่าสงขลา ประเด็นประวัติศาสตร์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ทั้ง 2 ข้อ คือ ข้อที่ 1 พื้นที่มีประวัติศาสตร์ที่โดดเด่น และ ข้อที่ 2 มีสถาปัตยกรรม หรือสิ่งบอกเล่าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ในพื้นที่ อยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.00 (S.D.=0.000)

ตารางที่ 38 ผลการประเมินตัวชี้วัดด้านภาพลักษณ์ในย่านเมืองเก่าสงขลา ประเด็นความน่าสนใจ

ประเด็นความน่าสนใจ	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. พื้นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ	3.00	0.000	ดีมาก
2. มีสถาปัตยกรรมที่ต่างจากพื้นที่ข้างเคียง	3.00	0.000	ดีมาก
3. ความหลากหลายด้านอาหาร	3.00	0.000	ดีมาก
ภาพรวม	3.00	0.000	ดีมาก

จากตารางที่ 38 ผลการประเมินตัวชี้วัดด้านด้านภาพลักษณ์ในย่านเมืองเก่าสงขลา ที่มีอิทธิพลต่อปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชั่นที่ส่งผลกระทบต่อเมืองเก่าสงขลา ประเด็นความน่าสนใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ทั้ง 3 ข้อ คือ ข้อที่ 1 พื้นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ ข้อที่ 2 สถาปัตยกรรมที่ต่างจากพื้นที่ข้างเคียง และ ข้อที่ 3 ความหลากหลายด้านอาหาร อยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.00 (S.D.=0.000)

จากการวิเคราะห์พื้นที่ศึกษาจากแนวคิดทฤษฎี Sense of Place ที่มีอิทธิพลต่อปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชั่นที่ส่งผลกระทบต่อเมืองเก่าสงขลาด้วยประเมินตัวชี้วัด ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสังคมในย่านเมืองเก่าสงขลา ด้านกิจกรรมในย่านเมืองเก่าสงขลา ด้านกิจกรรมในย่านเมืองเก่าสงขลา อยู่ในระดับพอใช้ โดยมีค่าเฉลี่ยระดับคะแนนใกล้เคียงกัน ในขณะที่ด้านภาพลักษณ์ในย่าน

เมืองเก่าสงขลา ค่าเฉลี่ยระดับคะแนนจากการประเมินด้านภาพลักษณ์ในย่านเมืองเก่าสงขลา อยู่ในระดับดีมาก ด้วยเหตุผลที่ด้านภาพลักษณ์ในย่านเมืองเก่าสงขลา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เนื่องจากประเด็นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ที่มีพื้นที่ประวัติศาสตร์ที่โดดเด่น อาคารแต่ละหลังมีเรื่องราวให้น่าค้นหา ดึงดูดใจ มีสถาปัตยกรรม หรือสิ่งบอกเล่าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ในพื้นที่ เช่น ซากกำแพงเมืองเก่า อาคารโรงสีในอดีต อาคารพิพิธภัณฑน์ นอกจากนี้ ความน่าสนใจของพื้นที่ ด้วยลักษณะสถาปัตยกรรมของตัวอาคารที่แสดงให้เห็นในแต่ละยุค รูปทรงอาคารแบบจีนที่มีความแตกต่างจากเมืองเก่าในที่อื่นๆ ในบริบทประเทศไทย รวมไปถึงวัฒนธรรมเฉพาะแบบแฝงไว้ในพื้นที่เมืองเก่าแห่งนี้ ที่เป็นตัวดึงดูดผู้คนให้เข้ามาสัมผัสกับพื้นที่ รวมถึงการอยู่อาศัย หรือการประกอบธุรกิจก็ตาม

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการเกิดขึ้นของปรากฏการณ์เจเนตรีฟิเคชันในย่านเมืองเก่า ต่อผลกระทบที่เกิดจากปรากฏการณ์เจเนตรีฟิเคชันในด้านกายภาพ สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ภายในย่านเมืองเก่าสงขลา เพื่อค้นหาปัจจัยที่เกิดขึ้นของปรากฏการณ์นี้ในเมืองเก่าสงขลา และผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังรายละเอียดที่นำเสนอไปในบทที่ผ่านมา โดยผู้วิจัยจะนำเสนอการศึกษาเนื้อหาสาระสำคัญ อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ประกอบด้วยหัวข้อดังนี้

6.1 สรุปผลการศึกษา

ในการศึกษาปรากฏการณ์เจเนตรีฟิเคชันภายในย่านเมืองเก่าสงขลา ทั้งด้านบวกและด้านลบที่เกิดขึ้นภายในย่านเมืองเก่าสงขลา โดยผู้วิจัยศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อด้านกายภาพ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและด้านวัฒนธรรม ที่ทำให้เมืองเก่าสงขลาเกิดความเฉพาะ ที่เกิดจากปรากฏการณ์เจเนตรีฟิเคชัน จากคำถามวิจัย “1) การเปลี่ยนแปลงของเมืองเก่าสงขลา สอดคล้องกับปรากฏการณ์เจเนตรีฟิเคชันหรือไม่ 2) หากบทบาทของเจเนตรีฟิเคชันเกิดผลกระทบต่อเมืองเก่าสงขลา สามารถหาแนวทางการจัดการ เพื่อลดผลกระทบที่เกิดจากบทบาทของเจเนตรีฟิเคชัน มีแนวทางใดบ้าง” สรุปได้ดังนี้

6.1.1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในเมืองเก่าสงขลา

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในเมืองเก่าสงขลา จากการศึกษารวบรวมข้อมูลย้อนหลัง 10 ปี ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อเมืองเก่าสงขลา มีรายละเอียดแต่ละปัจจัยดังนี้

(1) ด้านกายภาพ เมืองเก่าสงขลา มีลักษณะทางกายภาพที่โดดเด่น ทั้งรูปแบบอาคารที่มีความหลากหลาย และเป็นเอกลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นรากวัฒนธรรม การตั้งถิ่นฐานของแต่ละยุคสมัย ที่ผสมผสานผ่านรูปแบบของอาคารบ้านเรือน เปรียบเสมือนเป็นร่องเล่าที่เกิดขึ้นภายในเมืองเก่าสงขลา ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เมืองเก่าสงขลาเกิดความดึงดูดกลุ่มคน ผู้ประกอบการกลุ่มใหม่ๆ เข้ามาประกอบธุรกิจภายในย่านเมืองเก่าแห่งนี้ โดยมีกายภาพทางสถาปัตยกรรมเป็นตัวดึงดูด และเมื่อซ้อนทับกับการวิเคราะห์ด้วยทฤษฎี Sense of Place มีผลที่สอดคล้องกันของกายภาพ คือ การมีภาพลักษณ์ที่โดดเด่น มีความน่าสนใจของรูปแบบสถาปัตยกรรม ที่ผสมผสานโครงสร้างของอาคารยุคเก่า กับความทันสมัยของการตกแต่งอาคารยุคใหม่ ที่ล้าไปกับกิจกรรมภายในอาคารที่เกิดขึ้นภายในเมืองเก่าสงขลา ยิ่งทำให้กายภาพของเมืองเก่าสงขลา มีเอกลักษณ์ และความเฉพาะตัวมากขึ้น

(2) ด้านเศรษฐกิจ เมืองเก่าสงขลาในปัจจุบัน เกิดรูปแบบของเศรษฐกิจที่ซ้อนทับกันอยู่ภายในพื้นที่เมืองเก่า 2 รูปแบบ ซึ่งมีความแตกต่างกันทั้งกลุ่มผู้ประกอบการ และรูปแบบของธุรกิจประกอบไปด้วย 1) ธุรกิจรูปแบบเก่า ซึ่งจะมีปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากร้อยร่อยของอดีต เกิดการส่งเสริมของร้านอาหารขึ้นชื่อในอดีต การตามรอยร้านอาหารของนักท่องเที่ยว เกิดการรู้จักกันของหลากหลายกลุ่มคน แต่ในทางกลับกัน ร้านอาหารในอดีตเช่นเดียว กลับถูกลดบทบาทลงเนื่องจากเป็นร้านอาหารที่มีหน้าร้านขนาดเล็ก ไม่มีความน่าดึงดูดใจ ทั้งการจัดร้าน ตกแต่งร้าน นับได้

ว่าร้านอาหารเหล่านี้แทบจะไม่มีบทบาทสำคัญกับเมืองเก่าเท่าในอดีตที่ผ่านมา 2) ธุรกิจรูปแบบใหม่ ซึ่งในปัจจุบันการแทนที่ของธุรกิจรูปแบบเก่า ด้วยธุรกิจรูปแบบใหม่ เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วภายในระยะเวลาแค่ 10 ปี เมืองเก่าสงขลาเกิดการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจไปอย่างก้าวกระโดด ซึ่งหมายรวมไปถึงราคาที่ดิน อัตราแรงงาน หรือแม้แต่ราคาของผลผลิตที่เกิดภายในเมืองเก่าสงขลา ผันแปรตามไปด้วยทั้งสิ้น และทั้งนี้การแทนที่ของธุรกิจรูปแบบใหม่นี้ ยังส่งผลไปถึง การแทนที่ของกลุ่มผู้อยู่อาศัยด้วยเช่นกัน

(3) ด้านสังคม เมืองเก่าสงขลาเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งภายในเมืองเก่าสงขลา มีมิติทางด้านสังคมที่ซ้อนทับกันอยู่หลายมิติ เช่น สังคมที่เกิดจากชาวมุสลิม สังคมที่เกิดจากคนจีน และสังคมของคนสงขลาพื้นถิ่น มีมิติที่ซ้อนกันอยู่ โดยอ้างอิงการเป็นตัวตนซึ่งมีกลุ่มคนที่เรียกตัวเองว่า “คนเมืองเก่า” “คนในสงขลา” และ “คนในหาดใหญ่” และเมืองเก่าสงขลาในปัจจุบัน ก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะเกิดการแทนที่ของกลุ่มคน กลุ่มผู้ประกอบการ ที่มีความสนใจในด้านกายภาพของเมืองเก่า และมองเห็นเป้าหมายเชิงธุรกิจ ทำให้สังคมภายในย่านเมืองเก่าสงขลาเป็นสังคมที่เกิดขึ้นจากคนในพื้นที่เป็นสิ่งสำคัญ บรรดาเหล่าธุรกิจรูปแบบใหม่ที่กระจายตัวอยู่ภายในเมืองเก่าสงขลา นั้น มีเพิ่มขึ้นทุกๆ ปี ซึ่งส่วนใหญ่แล้วสังคมของกลุ่มคนรุ่นใหม่เหล่านี้ เกิดขึ้นจากกลุ่มคนที่เรียกตัวเองว่าคนในสงขลา และคนในหาดใหญ่ หรือมีความเกี่ยวข้องกันด้วยนัยยะต่างๆ ที่สอดคล้องกับคนในพื้นที่เมืองเก่าเอง (อ้างอิงข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดย ผู้วิจัย)

(4) ด้านวัฒนธรรม เมืองเก่าสงขลาเกิดจากรากวัฒนธรรมของชาวมุสลิม มีการตั้งรกรากมาก่อนการเกิดเป็นเมืองท่าในอดีต ซึ่งปัจจุบันชาวมุสลิมมีการปรับตัวมากขึ้นภายในเมืองเก่าสงขลา เช่น การค้าขายที่เกิดการกระจายตัวของชาวมุสลิมทั่วบริเวณเมืองเก่าสงขลา โดยในอดีตมีแค่การกระจุกตัวกันอยู่ภายในพื้นที่บริเวณบ้านบนเท่านั้น โดยการแทรกแซงพื้นที่อยู่อาศัยด้วยธุรกิจรูปแบบใหม่ในย่านเมืองเก่าสงขลา และการผสมผสานวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีน ที่เกิดการตั้งถิ่นฐานมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่สมัยอยุธยา ที่นำเอาวัฒนธรรมจีนมาเผยแพร่ และยึดเป็นฐานรากอยู่ภายในเมืองเก่าสงขลา ทั้งนี้ศาลเจ้า หรือแหล่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจของคนไทยเชื้อสายจีน กระจายตัวอยู่หลายแห่งภายในเมืองเก่าสงขลา และที่สังเกตได้อย่างชัดเจน คือ ศาลหลักเมืองของจังหวัดสงขลาเป็นศาลหลักเมืองแบบจีน ซึ่งแตกต่างกับศาลหลักเมืองทั่วไปในจังหวัดอื่นๆ

6.1.2 สรุปปัจจัยด้านบวกและด้านลบของปรากฏการณ์เจริญเติบโตที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของเมืองเก่าสงขลา

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลา ถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในย่านเมืองเก่าสงขลา ในระยะเวลาอันหลัง 10 ปี ถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นภายในย่านนี้ ว่าสอดคล้องกับปรากฏการณ์เจริญเติบโตหรือไม่ โดยการวิเคราะห์ปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในถนนทั้ง 3 สาย ได้แก่ ถนนนครนอก ถนนนครใน และถนนนางงาม วิเคราะห์ลงลึกไปในการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากกลุ่มคนชนชั้นกลางที่เข้ามาประกอบธุรกิจภายในย่านเมืองเก่าสงขลา ซึ่งกำหนดตามเกณฑ์ที่นำพาไปสู่การเกิดเจริญเติบโตภายในย่านนี้ ทั้งทางด้านบวกและทางด้านลบภายในย่านเมืองเก่าสงขลา พบว่า เมืองเก่าสงขลาเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพภายในเมืองอย่างเห็นได้ชัด ทั้งรูปร่างหน้าตาอาคาร ที่มีความเรียบร้อยสวยงาม มีพื้นที่สาธารณะเล็กๆ ภายในเมืองเก่า ที่ถูกตกแต่งโดยกลุ่มศิลปิน นักเรียนนักศึกษาในพื้นที่ ให้เกิดการเล่าเรื่อง เป็นจุดดึงดูดคนภายนอกให้เข้ามาในย่าน

อย่างต่อเนื่อง และด้วยความสวยงามโดดเด่นของกายภาพที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้เกิดการลงทุนทางธุรกิจมากขึ้น โดยกลุ่มนักลงทุนที่เล็กเห็นถึงเป้าหมายในศักยภาพของกายภาพของย่าน ต่อ ยอดไปในเชิงธุรกิจ และเกิดจากกลุ่มวัยรุ่นภายในจังหวัดสงขลา ที่หันกลับมาประกอบธุรกิจหลากหลายภายในย่านให้เกิดความคึกคัก เปลี่ยนย่านที่เงียบเหงาให้กลับมามีชีวิตชีวาขึ้นอีกครั้ง ซึ่งผลบวกที่ตามมา นั่นก็คือ ทำให้เมืองเก่ากลับมามีสีสัน เป็นการอนุรักษ์อาคารเก่าแก่ที่ค่อยๆ ทดโทรม ให้กลับมาใช้งานอีกครั้ง และที่สำคัญทำให้เศรษฐกิจภายในย่านเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่ในด้านของสังคมก็เกิดการเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกัน ซึ่งจากกรณีศึกษานี้ เกิดสังคมที่หลากหลายมากขึ้นในย่านเมืองสงขลา เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของกลุ่มคนหลายๆ กลุ่ม แต่ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัด คือ สังคมเดิมค่อยๆ ศูนย์หายไป การประกอบอาชีพเดิมๆ ค่อยๆ ถูกทดแทนบาทหลวง ร้านหาบเร่แผงลอยแทบจะไม่มีให้เห็นในปัจจุบัน ร้านอาหารขนาดเล็ก เช่น ร้านก๋วยเตี๋ยว ร้านขายลูกชิ้น หรือแม้กระทั่งร้านขายของชำ ค่อยๆ ลดลงไปจากย่านเมืองเก่าสงขลา และนี่คือผลกระทบทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านลบภายในเมืองเก่าสงขลา

6.2 อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง ปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชั่น กรณีศึกษาผลกระทบของเจนตรีฟิเคชั่นต่อเมืองเก่าสงขลา จากความเป็นมาและความสำคัญนำมาสู่การอภิปรายผลการวิจัย เป็นการศึกษาผลกระทบที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลาในแต่ละด้าน ที่อาจสอดคล้องกับปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “เจนตรีฟิเคชั่น” ด้วยกรอบแนวคิดทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงของเมืองในแต่ละมิติ รวมไปถึงแนวคิดทฤษฎีปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชั่น ที่เคยเกิดขึ้นในเมืองเก่าหลายเมือง ทำความเข้าใจปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของเมืองเก่าสงขลา ผ่านบทบาทของเจนตรีฟิเคชั่น พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงในย่านเมืองเก่าสงขลา ประกอบด้วย ทุนด้านกายภาพ กลุ่มสังคม ความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ และลักษณะทางวัฒนธรรมของเมืองเก่าสงขลา ซึ่งปัจจัยแต่ละปัจจัยมีความสำคัญมากน้อยแตกต่างกันไป และผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า องค์ประกอบเฉพาะในแต่ละด้านมีความสำคัญแตกต่างกันไป แต่องค์ประกอบในแต่ละด้านสามารถตอบได้ว่าเจนตรีฟิเคชั่นที่เกิดขึ้นภายในเมืองเก่าสงขลา ทำให้เมืองเก่าสงขลาได้รับผลดีหรือผลเสียแก่เมืองอย่างไร

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยสำเร็จตามวัตถุประสงค์ในการศึกษา ได้ดังนี้

6.2.1 องค์ประกอบของเจนตรีฟิเคชั่นที่สอดคล้องกับย่านเมืองเก่าสงขลา

ปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชั่น ในบริบทของไทย มักเกิดขึ้นจากกลุ่มคนภายนอกที่เข้าพัฒนาพื้นที่เมืองเก่าหลายๆ เมือง ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบทางกายภาพ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญที่ทำให้ธุรกิจเปลี่ยน เกิดความคึกคัก โดยกลุ่มคนที่มีอายุน้อย มีการศึกษาที่ค่อนข้างสูง เป็นกลุ่มคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ ที่อยากจะพัฒนาย่านที่อยู่อาศัยให้เกิดความทันสมัย เกิดการใช้งานตลอดเวลา ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้เกิดขึ้นกับย่านเมืองเก่าสงขลาทั้งสิ้น แต่ที่แตกต่างไป คือ ภายในย่านเมืองเก่าสงขลาเกิดการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มคนรุ่นใหม่ ที่เคยตั้งถิ่นฐาน หรือกลุ่มเครือข่ายที่มีความรู้จักกันดีของคนในย่านเมืองเก่าสงขลา ที่เกิดความหวงแหนถิ่นที่อยู่ มองเห็นศักยภาพของย่านที่อยู่อาศัยเดิม และกลับมาพัฒนาพื้นที่ ต่อยอดให้เกิดธุรกิจรูปแบบใหม่ๆ ขึ้นภายในย่านเมืองเก่าแห่งนี้

6.2.2 วิเคราะห์สรุปอิทธิพลของปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชันต่อย่านเมืองเก่าสงขลา

อิทธิพลของปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชันที่มีต่อเมืองเก่าสงขลาอย่างเห็นได้ชัด คือ เมืองเก่าสงขลาเกิดการเข้ามาของกลุ่มคนรุ่นใหม่หลายๆ กลุ่ม ทั้งกลุ่มที่เข้ามาเป็นตัวขับเคลื่อนด้านความรู้ กลุ่มคนที่เข้ามาประกอบอาชีพ ล้วนเป็นตัวแปรสำคัญในการพัฒนาย่านให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของกายภาพภายในเมือง โดยรูปแบบสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์ ความทันสมัยของอาคารบ้านเรือนที่ผสมผสานโครงสร้างของประวัติศาสตร์ในอาคารแต่ละหลังไว้ เศรษฐกิจที่เติบโตอย่างรวดเร็ว ทำให้ราคาที่ดินภายในเมืองเก่าสงขลาสูงขึ้นอย่างก้าวกระโดด เป็นผลให้เศรษฐกิจภายในเมืองเก่าสงขลาดีขึ้น แต่อิทธิพลของปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชันกลับส่งผลให้สังคมบางส่วน ที่เป็นสังคมดั้งเดิมประกอบธุรกิจขนาดเล็ก ผู้ประกอบการที่หาเช้ากินค่ำ ได้รับผลกระทบจากปรากฏการณ์นี้

6.2.3 อภิปรายผลแนวทางในการลดผลกระทบที่เกิดจากปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชันต่อย่านเมืองเก่าสงขลา

การอภิปรายในข้อนี้ เป็นการแนะนำแนวทางในการลดผลกระทบที่เกิดขึ้นจากบทบาทของปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชัน ที่มีต่อเมืองเก่าสงขลา จากการศึกษาบทบาทของเจนตรีฟิเคชันในย่านเมืองเก่าสงขลา สามารถนำไปสู่เป้าหมายของงานวิจัย คือ การอนุรักษ์ทางกายภาพในย่านเมืองเก่าสงขลา ให้เกิดการหวงแหนสินทรัพย์ทางประวัติศาสตร์ในรูปแบบของอาคารที่มีเอกลักษณ์ มีเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ ที่ควบคู่ไปกับรูปแบบการเติบโตทางเศรษฐกิจของเมืองเก่า และสังคมที่ดีของเมืองเก่าสงขลา ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทาง 3 ด้าน โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. ด้านกายภาพ

1.1 การอนุรักษ์รูปแบบสถาปัตยกรรมในย่านเมืองเก่าสงขลา เป็นแนวทางที่สามารถส่งเสริมให้เมืองเก่าสงขลาที่มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น แตกต่างจากเมืองเก่าในบริบทของไทยในหลายๆ เมือง ทั้งรูปทรงอาคารที่เป็นแบบจีน ที่ถูกสร้างขึ้นหลายยุคหลายสมัย รูปทรงอาคารแบบตะวันตก หรือแม้กระทั่งรูปทรงอาคารของชาวมุสลิม ที่เป็นชาวสงขลาพื้นถิ่น ให้คงรูปแบบความแตกต่างของอาคาร ในแต่ละบริเวณพื้นที่เมืองเก่าสงขลา ได้อย่างลงตัว

1.2 การปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในเมืองเก่าสงขลา เป็นแนวทางที่สามารถส่งเสริมพื้นที่ว่าง ให้เกิดเป็นพื้นที่ที่สามารถสร้างกิจกรรมร่วมกันทางสังคม ของหลากหลายกลุ่มภายในพื้นที่ย่านเมืองเก่า เป็นพื้นที่ที่จะยกระดับศักยภาพทางกายภาพให้เกิดความโดดเด่นมากขึ้น เพื่อจะเชื่อมโยงกับอาคารที่มีเอกลักษณ์ เกิดย่านที่มีศักยภาพอย่างครบถ้วน

2. ด้านเศรษฐกิจ

2.1 ส่งเสริมกิจกรรมในด้านเศรษฐกิจ เช่น การจัดพื้นที่สำหรับค้าขาย หรือการจัดตลาด หรือพื้นที่ที่จะเป็นพื้นที่สำหรับแลกเปลี่ยนสินค้าของย่าน ที่จะให้ทั้งผู้ประกอบการทั้งใหม่และเก่า เข้ามามีส่วนร่วม

2.2 การจัดพื้นที่ใช้สอยสำหรับร้านค้าหาบเร่ แผงลอย ให้มีพื้นที่สำหรับขายของในทุกๆ วัน เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว หรือกลุ่มคนภายนอกที่จะเข้ามาเที่ยวภายในย่านเมืองเก่า โดย

มุ่งเน้นให้ประชาชนในเมืองเก่าสงขลามีรายได้ จากการทำขนม หรือขายของพื้นถิ่น แต่ไม่มีหน้าร้าน หรือหน้าร้านขนาดเล็ก ให้มีบทบาทเพิ่มขึ้นในย่านเมืองเก่าสงขลา

3. ด้านเครือข่ายทางสังคม

การจัดตั้งกลุ่มหรือเครือข่ายอนุรักษ์ย่าน ร่วมกับหน่วยงาน และกลุ่มประชาชนภายใน ย่านเมืองเก่าสงขลา โดยการให้ความรู้ความสำคัญของพื้นที่ทางสังคมในย่านเมืองเก่า บอกเล่า เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ วางแผนแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาาร่วมกันของทุกภาคส่วน

ผู้วิจัยได้ตอบคำถามวิจัยได้ครบถ้วน ในประเด็นผลกระทบที่เกิดจากบทบาทของเจน ตรีพีเคชั่นในย่านเมืองเก่าสงขลา และแนวทางในการลดผลกระทบที่เกิดจากบทบาทของเจน ตรีพีเคชั่นภายในย่านเมืองเก่าสงขลา ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาถึง การเปลี่ยนแปลงในเมืองเก่าสงขลา โดยเกิดจากอิทธิพลที่เกิดขึ้นเพราะผลกระทบที่มาจากบทบาท ของเจนตรีพีเคชั่นภายในย่านเมืองเก่าสงขลา รวมถึงองค์ประกอบในการพัฒนาย่านให้สอดคล้องรับ ไปกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากปรากฏการณ์เจนตรีพีเคชั่น ที่สามารถส่งเสริมให้ย่านเกิดความ สร้างสรรค์ ในทุกองค์ประกอบ ทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ที่จะนำเอาด้านบวก ของปรากฏการณ์เจนตรีพีเคชั่นมาต่อยอดให้เกิดสังคมที่มีการผสมผสานวัฒนธรรมทางสังคมได้อย่าง ลงตัว รวมทั้งยังช่วยให้ชุมชนเกิดการรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนให้มีภาพลักษณ์ที่ดี ที่สะท้อนออกมา ให้รูปแบบกายภาพ โดยการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ และส่งผลกระทบต่อสังคมน้อยที่สุด

6.3 ข้อเสนอแนะ

6.3.1 ข้อเสนอแนะการพัฒนาพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลา

กายภาพเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในองค์ประกอบของความเป็นเมืองเก่า ที่เป็นตัวสื่อถึง เอกลักษณ์ของย่าน เป็นภาพลักษณ์ที่ดี ซึ่งเป็นเสมือนภาพจำให้กับคนในย่านและคนภายนอกย่านที่ ผ่านไปมา ทั้งนี้ ด้วยย่านเมืองเก่าเป็นย่านที่มีศักยภาพของสถาปัตยกรรมอยู่แล้ว และการพัฒนาย่าน ด้วยกลุ่มคนที่หลากหลายมาเป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดเศรษฐกิจที่ดีและยั่งยืนให้กับพื้นที่ พร้อมทั้งกลุ่ม ในเครือข่ายสังคมที่จะสามารถต่อยอดให้เกิดสังคมสร้างสรรค์ ภายในพื้นที่ว่างสาธารณะ หรือพื้นที่ ย่านการค้าของตัวเองได้ เพื่อเชื่อมโยงกิจกรรมให้เกิดขึ้นในพื้นที่ย่านเมืองเก่า

6.3.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ศึกษาผลกระทบที่เกิดจากบทบาทของเจนตรีพีเคชั่นในพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลา โดยการศึกษาข้อมูลพื้นที่ของเมืองเก่าสงขลาย้อนหลัง 10 ปี ซึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างควบคุม คุมไม่ได้ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น อาจจะมีมองว่าได้รับประโยชน์แค่ในบางกลุ่มคนเท่านั้น และเจน ตรีเคชั่นที่เกิดกับเมืองเก่าสงขลา ทำให้เกิดผลกระทบกับพื้นที่ทางสังคมของกลุ่มผู้ประกอบการราย เล็ก ที่ประกอบอาชีพค้าขาย จึงควรจะมีองค์ประกอบในการจัดสรรพื้นที่ หรือองค์ความรู้สำหรับาร รับมือกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

6.4 ข้อจำกัดในการศึกษาวิจัย

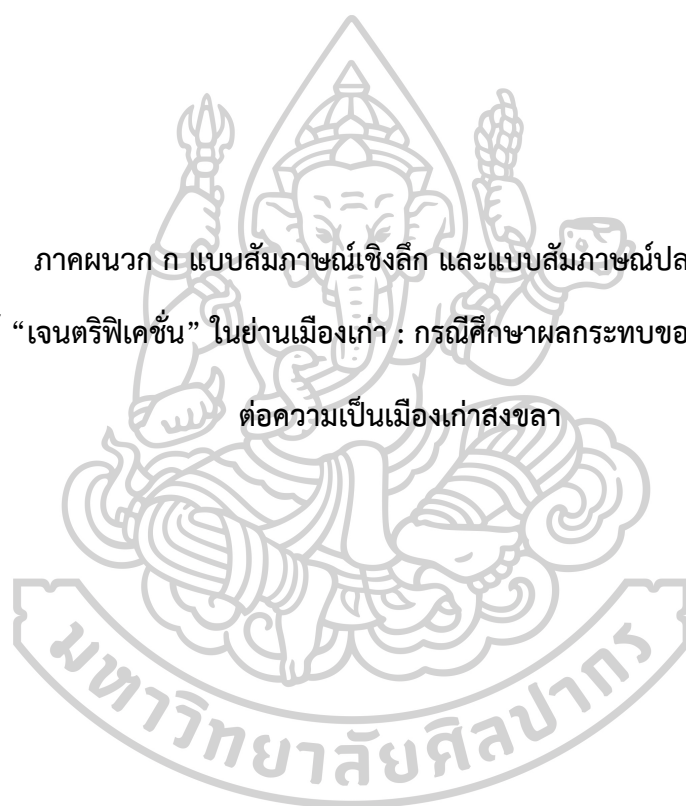
1. ข้อมูลด้านการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ย้อนหลัง 10 ปี ไม่ว่าจะเป็นด้านกายภาพ หรือ เศรษฐกิจ ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นมาจากภายในเมืองเก่าสงขลา มีข้อจำกัดในด้านของข้อมูลที่มีผู้สำรวจไว้ ไม่ครบทั้ง 10 ปี โดยผู้วิจัยสามารถรวบรวมมาได้แค่เป็นช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลง มาเพื่อเปรียบเทียบให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของอาคาร กิจกรรมภายในอาคาร เพื่อให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

2. ข้อจำกัดทางด้านเวลา เนื่องจากเป็นงานวิจัยในระยะสั้น การเก็บรวบรวมข้อมูลอาจไม่ครบถ้วนทุกมิติที่น่าสนใจ ที่สามารถเป็นตัวแปรที่สอดคล้องว่าเมืองเก่าสงขลาเปลี่ยนแปลงไปเพราะการเกิดขึ้นของปรากฏการณ์เจน트리ฟิเคชั่น

ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด
ปรากฏการณ์ “เจนตรีฟิเคชัน” ในย่านเมืองเก่า : กรณีศึกษาผลกระทบของบทบาทเจนตรีฟิเคชัน
ต่อความเป็นเมืองเก่าสงขลา

	<p>แบบสัมภาษณ์เชิงลึก : สำหรับผู้เชี่ยวชาญเรื่องเมืองเก่าสงขลา และผู้ที่มีความคุ้นชินกับเมืองเก่าสงขลา</p> <p>เรื่อง ปราบฏุกการณ์ “เจนตรีฟิเคชั่น” ในย่านเมืองเก่า : กรณีศึกษาผลกระทบของบทบาทเจนตรีฟิเคชั่นต่อความเป็นเมืองเก่าสงขลา</p> <p>หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง มหาวิทยาลัยศิลปากร</p>
---	--

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ออกแบบมาเพื่อ ค้นหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในระยะเวลา 10 ปี ในย่านเมืองเก่าสงขลา ว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นสอดคล้องกับปราบฏุกการณ์เจนตรีฟิเคชั่นหรือไม่ แบบสัมภาษณ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าอิสระ หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อวิเคราะห์ปราบฏุกการณ์ “เจนตรีฟิเคชั่น” ในย่านเมืองเก่า : กรณีศึกษาผลกระทบของบทบาทเจนตรีฟิเคชั่นต่อความเป็นเมืองเก่าสงขลา โดยขอความอนุเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเมืองเก่า และผู้ที่มีความคุ้นชินกับย่านเมืองเก่าสงขลา เป็นผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะที่มีต่อการศึกษาในครั้งนี้

โดยแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเรื่องเมืองเก่าสงขลา

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่เมืองเก่าสงขลาทางด้านสังคม

เศรษฐกิจ และกายภาพ โดยมีผลมาจากการพัฒนาพื้นที่ทั้งจากของหน่วยงานภาครัฐและการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

กลุ่มที่ 2 สัมภาษณ์ผู้ที่มีความคุ้นชินในย่านเมืองเก่าสงขลา

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของผู้ที่มีความคุ้นชินในย่านเมืองเก่าสงขลาในฐานะบุคคลที่คุ้นเคยกับพื้นที่และรับรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในย่านเมืองเก่าสงขลา

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

กลุ่มที่ 1 สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเรื่องเมืองเก่าสงขลา

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ – สกุล

.....

2. เชื้อชาติ

.....

3. อายุ

.....

4. การศึกษา

.....

5. สถานภาพ

.....

6. อาชีพ

.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่เมืองเก่าสงขลาทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และกายภาพ โดยมีผลมาจากการพัฒนาพื้นที่ทั้งจากของหน่วยงานภาครัฐและการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน

1. คุณรู้จักกลุ่มภาคีคนรักเมืองเก่าสงขลาหรือไม่
2. อยากให้คุณเล่าให้ฟังว่าก่อนที่กลุ่มนี้จะเข้ามามีบทบาทในเมืองเก่าสงขลา ลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ในมุมมองของคุณต่อเมืองเก่าสงขลาเป็นอย่างไร
3. คุณเคยได้ยินคำว่า “Gentrification” หรือไม่
4. ถ้ามองย้อนกลับไป 10 ปี การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในเมืองเก่าสงขลา สอดคล้องกับปรากฏการณ์ Gentrification หรือไม่
5. คุณคิดว่าปรากฏการณ์นี้ ทำให้ด้านเศรษฐกิจ สังคม กายภาพของเมืองเก่าสงขลาเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่เกิดจากผลกระทบของปรากฏการณ์ Gentrification ต่อเมืองเก่าสงขลา

.....

.....

.....

.....

.....

กลุ่มที่ 2 สัมภาษณ์ผู้ที่มีความคุ้นชินในย่านเมืองเก่าสงขลา

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ – สกุล

.....

2. เชื้อชาติ

.....

3. อายุ

.....

4. การศึกษา

.....

5. สถานภาพ

.....

6. อาชีพ

.....

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของผู้ที่มีความคุ้นชินในย่านเมืองเก่าสงขลาในฐานะบุคคลที่คุ้นเคยกับพื้นที่และรับรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในย่านเมืองเก่าสงขลา

1. โดยส่วนมากแล้วคุณเข้ามาในย่านเมืองเก่าสงขลาด้วยเหตุผลใด
2. ถ้ามองย้อนกลับไป 10 ปีก่อน คุณคิดว่าเมืองเก่าสงขลามีความเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยเพียงใด
3. คุณคิดว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ ทำให้ด้านเศรษฐกิจของเมืองเก่าสงขลาดีขึ้นหรือไม่
4. ความรู้สึกของคุณที่มีต่อเมืองเก่าสงขลาในแง่ของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ คุณคิดว่า การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้จะส่งผลต่อธุรกิจรูปแบบใหม่ หรือธุรกิจรูปแบบเก่าของเมืองเก่าสงขลา
5. การที่มีธุรกิจรูปแบบใหม่กระจายตัวอยู่ทั่วบริเวณพื้นที่เมืองเก่าสงขลา ในความคิดเห็นของคุณ จะส่งผลกระทบต่อธุรกิจแบบเก่า/การค้าขายแบบดั้งเดิม มากน้อยเพียงใด
6. คุณรู้จักปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “Gentrification” หรือไม่
7. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในย่านเมืองเก่าสงขลา ตั้งแต่ช่วงระยะเวลา 10 ปีก่อน จนถึงปัจจุบัน คุณมองว่ามันสอดคล้องกับปรากฏการณ์ Gentrification หรือไม่

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่เกิดจากผลกระทบของปรากฏการณ์ Gentrification ต่อเมือง
เก่าสงขลา

.....

.....

.....

.....

.....

	<p>แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด : สำหรับผู้ประกอบการและผู้อยู่อาศัยในย่านเมืองเก่า (ชุมชนดั้งเดิม)</p> <p>เรื่อง ปรากฏการณ์ “เจนตรีฟิเคชัน” ในย่านเมืองเก่า : กรณีศึกษาผลกระทบของบทบาทเจนตรีฟิเคชันต่อความเป็นเมืองเก่าสงขลา</p> <p>หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง มหาวิทยาลัยศิลปากร</p>
---	---

แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ออกแบบมาเพื่อ ค้นหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในระยะเวลา 10 ปี ในย่านเมืองเก่าสงขลา ว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นสอดคล้องกับปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชันหรือไม่ แบบสัมภาษณ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าอิสระ หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อวิเคราะห์ปรากฏการณ์ “เจนตรีฟิเคชัน” ในย่านเมืองเก่า : กรณีศึกษาผลกระทบของบทบาทเจนตรีฟิเคชันต่อความเป็นเมืองเก่าสงขลา โดยขอความอนุเคราะห์จากผู้อยู่อาศัยในย่านเมืองเก่าสงขลา และประกอบอาชีพอยู่ภายในย่านชุมชนมาเป็นเวลานาน (ชุมชนดั้งเดิม) เป็นผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะที่มีต่อการศึกษาในครั้งนี้

โดยแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ส่วน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามในย่านเมืองเก่าสงขลา ในฐานะเป็นผู้มีความคุ้นเคย/ผู้อาศัย/ผู้ประกอบการ ในย่านเมืองเก่าสงขลา

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำแนะนำ : กรุณาตอบแบบสอบถาม โดยเลือกตัวเลือกที่ตรงกับคำตอบ และความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

- 1.) เพศ

☐ ชาย	☐ หญิง	☐ อื่นๆ
---------------------------	----------------------------	-----------------------------
- 2.) อายุ

☐ 18 - 23 ปี	☐ 24 - 29 ปี	☐ 30 - 40 ปี
☐ 41 - 60 ปี	☐ มากกว่า 60 ปี	
- 3.) สถานภาพ

☐ โสด	☐ สมรส	☐ หย่าร้าง,หม้าย,แยกกันอยู่
---------------------------	----------------------------	---
- 4.) ระดับการศึกษา

☐ มัธยมศึกษา	☐ ปวช./ปวส.อนุปริญญา
☐ ปริญญาตรี	☐ ปริญญาโทหรือสูงกว่า

- 5.) อาชีพ
- นักเรียน นิสิต/นักศึกษา ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ
- พนักงานเอกชน ธุรกิจส่วนตัว อื่น ๆ โปรดระบุ.....
- 6.) รายได้
- น้อยกว่า 5,000 บาท 5,000-10,000 บาท 10,001-20,000 บาท
- 20,001-30,000 บาท มากกว่า 30,000 บาท

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามในย่านเมืองเก่าสงขลา ในฐานะเป็นผู้มีความคุ้นเคย/ผู้อาศัย/ผู้ประกอบการ ในย่านเมืองเก่าสงขลา

คำแนะนำ: กรุณาตอบแบบสอบถาม โดยเลือกตัวเลือกที่ตรงกับคำตอบ และความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

- 1.) ท่านอยู่ในเมืองเก่าสงขลามาานานแค่ไหน
 - น้อยกว่า 10 ปี 10 - 20 ปี นานกว่า 20 ปี
- 2.) ทุกวันนี้ท่านมองว่า เมืองเก่าสงขลามีการเปลี่ยนแปลงไปมากกว่าในอดีตหรือไม่
 - เปลี่ยนไปมาก เปลี่ยนบ้างเล็กน้อย ไม่เปลี่ยนแปลงเลย
- 3.) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ ท่านคิดเกิดขึ้นเพราะอะไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - ช่วงวัยของคนที่เข้ามาใช้พื้นที่ ความหลากหลายในการเลือกกินเลือกซื้อ
 - รสนิยมเลียนแบบชาติตะวันตก คนอยากอนุรักษ์สิ่งเก่าแก่ที่มีคุณค่า
- 4.) การเกิดร้าน กาแฟ ร้านอาหาร ที่มีหน้าตาทันสมัย ในความคิดเห็นส่วนตัวของท่าน มีผลกระทบกับร้านขายของที่เป็นร้านเก่าแก่ในเมืองเก่า หรือร้านเล็กๆ ที่ไม่มีการตกแต่งร้านให้น่าสนใจ มากน้อยเพียงใด
 - มีผลกระทบมาก ไม่ค่อยได้รับผลกระทบ
 - ร้านเล็ก ๆ ถูกมองข้าม ร้านเล็ก ๆ ได้รับประโยชน์มากขึ้น
- 5.) ในฐานะที่ท่านเป็นเจ้าของธุรกิจแบบดั้งเดิม/เจ้าของบ้าน/ร้านค้าแผงลอย ท่านรู้สึกอย่างไรกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจาก ร้านกาแฟ/ร้านอาหาร/ Hostel (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - คิดว่าคุณค่าของย่านเก่าถูกลดทอนบาทลง
 - คิดว่าเศรษฐกิจในเมืองเก่าดีขึ้น
 - คิดว่าอนาคตต่อไปข้างหน้าร้านเก่าแก่/แผงลอยอาจจะหมดไป
 - คิดว่าเป็นเรื่องดีเพราะมีคนมาซื้อของมากขึ้น

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

	<p>แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด : สำหรับผู้ประกอบการหน้าใหม่</p> <p>เรื่อง ปรากฏการณ์ “เจนตรีฟิเคชั่น” ในย่านเมืองเก่า : กรณีศึกษาผลกระทบของบทบาทเจนตรีฟิเคชั่นต่อความเป็นเมืองเก่าสงขลา</p> <p>หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง มหาวิทยาลัยศิลปากร</p>
---	---

แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ออกแบบมาเพื่อ ค้นหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในระยะเวลา 10 ปี ในย่านเมืองเก่าสงขลา ว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นสอดคล้องกับปรากฏการณ์เจนตรีฟิเคชั่นหรือไม่ แบบสัมภาษณ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าอิสระ หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อวิเคราะห์ปรากฏการณ์ “เจนตรีฟิเคชั่น” ในย่านเมืองเก่า : กรณีศึกษาผลกระทบของบทบาทเจนตรีฟิเคชั่นต่อความเป็นเมืองเก่าสงขลา โดยขอความอนุเคราะห์จากผู้ประกอบการหน้าใหม่ ที่เข้ามาทำธุรกิจในย่านเมืองเก่าสงขลา เป็นผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่มีต่อการศึกษาในครั้งนี้

โดยแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ส่วน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามในย่านเมืองเก่าสงขลา ในฐานะผู้ประกอบการธุรกิจรายใหม่ที่เข้ามาทำธุรกิจ (ในช่วงระยะเวลา 10 ปี)

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำแนะนำ : กรุณาตอบแบบสอบถาม โดยเลือกตัวเลือกที่ตรงกับคำตอบ และความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

- 1.) เพศ

☐ ชาย	☐ หญิง	☐ อื่นๆ
---------------------------	----------------------------	-----------------------------
- 2.) อายุ

☐ 18 - 23 ปี	☐ 24 - 29 ปี	☐ 30 - 40 ปี
☐ 41 - 60 ปี	☐ มากกว่า 60 ปี	
- 3.) สถานภาพ

☐ โสด	☐ สมรส	☐ หย่าร้าง,หม้าย,แยกกันอยู่
---------------------------	----------------------------	---
- 4.) ระดับการศึกษา

☐ มัธยมศึกษา	☐ ปวช./ปวส.อนุปริญญา
☐ ปริญญาตรี	☐ ปริญญาโทหรือสูงกว่า

- 5.) อาชีพ
- นักเรียน นิสิต/นักศึกษา ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ
- พนักงานเอกชน ธุรกิจส่วนตัว อื่น ๆ โปรดระบุ
- 6.) รายได้
- น้อยกว่า 5,000 บาท 5,000-10,000 บาท 10,001-20,000 บาท
- 20,001-30,000 บาท มากกว่า 30,000 บาท

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามในย่านเมืองเก่าสงขลา ในฐานะผู้ประกอบการรายใหม่ที่เข้ามาทำธุรกิจ (ในช่วงระยะเวลา 10 ปี)

คำแนะนำ : กรุณาตอบแบบสอบถาม โดยการแสดงความคิดเห็น

- 1.) ท่านประกอบธุรกิจใหม่รูปแบบใด

.....

.....

- 2.) ท่านรู้จักเมืองเก่าสงขลาได้อย่างไร

.....

.....

.....

- 3.) ท่านเลือกทำเลที่ตั้งของร้านจากหลักการอะไร

.....

.....

.....

- 4.) กลุ่มลูกค้าโดยส่วนใหญ่ที่เข้ามาใช้บริการ คือกลุ่มไหน

.....

.....

.....

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

รายการอ้างอิง

- Alsyyad, N., Rabinowitz M. (1988). The Concept of Urban Renewal: Comparative Notes. *Vol 12.*
- Choquill, C. L. (1994). Crisis, Chaos, Crunch? Planning for Urban Growth in the Developing World. *Urban Studies.*, Vol. 13 No. 6 : 930-952.
- Lee, S. L. (1996). "Urban conservation policy and the preservation of historical and cultural heritage. The case of Singapore." *Cities.*, Vol. 13 No. 6 : 382-411.
- Levy, J. M. (1988). Contemporary Urban Planning. *Prentice Hall.* .
- McGee, T. G. (1971). The Urbanization Process in the Third World. *London : Camelot Press.*
- Merriam-Webster's Collegiate Dictionary.* A vailable : <http://www.m-w.com/cgi-bin/dictionary?book=Dictionary&va=gentrification> .
- Orbasli, A. (2000). Tourist in Historic Town. Urban Conservation and Heritage Mangement. *. London : E & FN Spon.*
- Pimonsethean, Y. (1999). "Zoning and Land Use Codes for Historic Preservation in Thailand The Case Stud of Phuket." *Paper presented in the UNESCO Conference/Workshop on the Adaptive Re-use of J=Historic Proprerties in Asia and the Pacific, Penang and Melaka, Malaysia.*
- Pokharatsiri, J. (2002). "Towards the Gentrification in urban Conservation : the Changing Faces of Banglamphu." *Paper presented in the International Field School for Asian Heritage (IFSAH), King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang (KMITL), Bangkok, Thailand.*
- Rapoport, A. (2000). "Environment-Behavior Study and Venacular Design." *. A reader for Professor Amos Rapoport's visiting lecture at Faculty of Architecture, King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang, Bangkok, Thailand.*
- Smith, D. A., Nemeth, R. J. . (1986). "Urban Development in Southeast Asia: An Historical Structural Analysis." *. in Drakakis-Smith, D., editor, Urbanization in the Developing World. Croom Helm.*

Smith, N. (1986). "Gentrification, the Frontier, and the Restructuring of Urban Space."

Readings in Urban Theory. Blackwell Publisher., 339-360.

จตุาศรี, ธ. (2558). แนวทางการออกแบบพื้นที่สาธารณะที่ตอบรับกับพฤติกรรมของคนรุ่นใหม่. ภาควิชาออกแบบและวางผังชุมชนเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	ธนาภา อนุพัฒน์
วัน เดือน ปี เกิด	03 เมษายน 2536
สถานที่เกิด	สุราษฎร์ธานี
วุฒิการศึกษา	พ.ศ. 2560 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาการผังเมือง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย พ.ศ. 2561 ศึกษาต่อระดับปริญญาโท หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการออกแบบชุมชนเมือง ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมื่อ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ที่อยู่ปัจจุบัน	3/2 หมู่ที่ 5 ตำบลบางสวรรค์ อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84210

